

Aleksandr Puşkin

Çeviren: Ataol Behramoğlu

BYELKİN'İN ÖYKÜLERİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI Kültür Yayınları

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 545
Edebiyat Dizisi: 169

PUŞKİN'İN TÜM DÜZYAZI YAPITLARI

• Byelkin'in Öyküleri (Öykü)
Maça Kızı (Öykü), Mısır Geceleri (Öykü)

• Büyük Petro'nun Arabı (Roman)
Dubrovski (Roman)

• Erzurum Yolculuğu (Gezi-Anlatı)
Goryuhino Köyü Tarihi (Anlatı), Kırcali (Öykü-Anlatı),
Roslavlev (Anlatı), Mektuplarla Roman (Anlatı)

• Yüzbaşının Kızı (Roman)

© Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yayına Hazırlayan Mürşit Balabanlılar

Kapak Tasarımı Mehmet Ulusel / Ayşe Topçu
Düzeltı Eylül Duru
Sayfa Düzeni Tipograf (0212) 249 01 01
Birinci Basım Ekim 2001
ISBN 975-458-300-5
OTM 11016901
Basımevi Şefik Matbaası (0212) 551 55 87
İstanbul

TÜRKİYE İŞ BANKASI Kültür Yayınları

byelkin'in öyküleri

Aleksandr Puşkin

Çeviren Ataol Behramoğlu

Öykü

İÇİNDEKİLER

ALEKSANDR PUŞKİN
VE BYELKİN'İN ÖYKÜLERİ
7

MERHUM İVAN PETROVİÇ
BYELKİN'İN ÖYKÜLERİ
11

MAÇA KIZI
99

MISIR GECELERİ
133

ALEKSANDR PUŞKİN VE BYELKIN'İN ÖYKÜLERİ

Aleksandr Puşkin her şeyden önce ozandır. Rus ve dünya yazınına, aralarında *Ruslan ile Lıudmila*, *Çingeneler*, *Bahçesaray Çeşmesi*, *Kafkas Tutsağı*, *Yevgeni Onegin* gibi anlatı-şiirler de bulunan ölümsüz bir şiir mirası bırakmıştır. Fakat onun *Byelkin'in Öyküleri*, *Dubrovski*, *Yüzbaşının Kızı* v.b. öykü ve romanları da, şiir türündeki yapıtlarından daha az ünlü değildir. Hatta şiir çevirisinin özel güçlükleri nedeniyle, kendi ülkesi dışında şiirlerinden çok öykü ve romanlarıyla tanındığı söylenebilir.

1799'da, zengin ve aydın bir ailenin çocuğu olarak Moskova'da doğdu. Zamanın soylu aile çocuklarının tümü gibi, ilköğrenimini Fransızca gördü. Yine çocukluk yıllarında Yunan-Latin klasiklerini, Voltaire, Rousseau gibi özgürlükçü, aydınlanmacı Fransız yazarlarını okuma olanağı buldu. Bir Rus köylü kadını olan dadısından da Rusçayı, Rus halk masallarını öğrendi.

Puşkin öncesi Rus yazınının ana yönelişleri, romantizm ve klasisizm akımlarıydı. Bunlar da daha çok Batı yazınlarının etkisi altında doğmuşlar, ulusal temele yeterince oturmamışlardı. Puşkin, Batı kültürü ve özgürlükçü düşünceyle Rus halk duyarlığını kaynaştırdığı yapıtlarında, Rus yazın dilini gerek sözcük dağarı gerekse tümce yapısı ve anlatım özellikleri bakımından arındırmış ve zenginleştirmiş, bu dile çağdaş ve ulusal bir yapı kazandırmış, yapıtlarında ilk kez Rus toplumunun halksal özelliklerini yansıtan tipler yaratmakla Rus yazınında ulusal ve gerçekçi çığırın öncüsü olmuştur. Puşkin sonrası 19. yüzyıl Rus yazınının bütün büyük yazarları onun yapıtlarıyla beslenerek yetişmişlerdir.

1830 yılının ürünü olan *Byelkin'in Öyküleri*, süssüz, yalın bir üslupla yazılmış, gerçekçi, özlü sanat ürünleridir. Bu

öykülerde Puşkin, halk insanlarını büyük bir yalınlık, gerçekçilik ve ustalıkla çizmiştir. "Menzil Bekçisi" öyküsünde bekçi ve kızı, "Tabutçu"da tabut yapımcısı ve kızları, "Köylü Genç Bayan" da hizmetçi kızlar, uşaklar, sevecen bir alaycılık ve duyguyla çizilmiş bütün bu tipler, gerçekçi Rus yazınına örnek oluşturmuşlar; Dostoyevski, Nekrasov, Tolstoy, Çehov v.b. daha sonraki dönemlerin birçok büyük yazarı için tükenmez esin kaynakları olmuşlardır. Bütün bu öyküler ince bir alay, zekâ, yalın ve şen bir insan sevgisiyle örülüdür.

1833'te kaleme aldığı *Maça Kızı*'nda, hedef bu kez Petersburg sosyetesidir. *Maça Kızı*'nı bir fantezi, trajikomik bir öykü olarak görmek olası. Fakat öykünün kahramanı Hermann konusunda Dostoyevski'nin değerlendirmesi, bu anlatıyı biraz daha derinliğine irdelemede ışık tutucu olabilir. Şöyle niteliyor Dostoyevski, *Maça Kızı*'nın kahramanını: "... muazzam bir kişilik, Petersburg döneminin (Puşkin'in Petersburg dönemi ürünlerinin – A.B.) alışılmadık bir tipi... Onda bir Napolyon profili ve bir iblis ruhu var..." Dostoyevski'nin bu değerlendirmesinden yola çıkarak, Hermann'ı, Raskolnikov'un (Dostoyevski'nin ünlü kahramanının) hazırlayıcısı, bir ön örneği olarak da görebiliriz... Hermann'ın tipinin Gonçarov'un *Oblomov*'undakiŞtolts tipiyle yakınlığı da, Puşkin'in *Maça Kızı*'nda "Rusya'nın yeni, kapitalist döneme girişini" incelikle yansıttığı konusundaki yargılara bir kanıt sayılabilir.

Mısır Geceleri yine yüksek sosyete çevrelerine yönelik acı bir alaydır. Modern bir anlatım ve kurgu özellikleri taşıyan öyküsünde Puşkin, dönemin resmi yazın çevrelerine ve baskıcı yönetime karşı, sanatın özgürlüğü konusunda düşüncesini ustaca yansıtmaktadır:

Çünkü yasak tanımaz rüzgâr,
Zincir vurulamaz kartala, genç kız kalbine.
Şair de öyledir işte
İçinden geldiği gibi yaşar...

Mısır Geceleri'nde, Puşkin, romantik esinlenme anlayışına karşı, sanatı bir ustalık, bir beceri olarak gören kendi gerçekçi anlayışını da yine ustaca ortaya koymaktadır...

Ataol Behramoğlu

Merhum İvan Petroviç Byelkin'in Öyküleri

Bayan Prostakova:
Ya, azizim; ufacıktan beri bir hikâye merakı var onda.
Skotinin:
Mitrofan bana çekmiş.

Anasının kuzusu

Burada halka sunmakta olduğumuz *İ.P. Byelkin'in Öyküleri*'ni yayımlama işine girişirken, bunlara merhum yazarın kısa da olsa bir hayat hikâyesini ekleyerek anayurt edebiyatımız okuyucularının haklı merakını bir parça olsun gidermek istedik. İvan Petroviç Byelkin'in en yakın akrabası ve mirasçısı olan Bayan Marya Alekseyevna Trafilina'ya başvurduk bu nedenle. Fakat bu bayan, bize onun hakkında bilgi verebilecek durumda değildi ne yazık ki; çünkü merhumu hiç tanımıyordu. Bu iş için bir kere de İvan Petroviç'in eski dostlarından saygıdeğer bir baya başvurmamızı öğütledi. Bu öğüde uyduk ve yazdığımız mektuba şu aşağıdaki yanıtı aldık. Bu yanıtı hiç değiştirmeden, hiçbir katkıda bulunmadan, soylu bir düşünce tarzının ve dokunaklı bir dostluğun andacı, aynı zamanda da yeterli bir biyografik açıklama olarak olduğu gibi yayımlıyoruz:

"İyiliksever efendim,

Bu ayın 15'inde yazmış olup eski ve candan dostum ve çiftlik komşum İvan Petroviç Byelkin'in doğum ve ölüm tarihleri, Devlet katındaki hizmeti, soyu sopu, alışkanlıkları, ahlak ve kişiliği üzerine ayrıntılı bilgiler edinmek istediğini belirttiğiniz saygıdeğer mektubunuzu, yine bu ayın 23'ünde almak şerefine ulaştım. Bu isteğinizi kıvançla yerine getiri-

yor ve size onunla konuşmalarımızdan, bir de benim kişisel gözlemlerimden aklımda ne kalmışsa hepsini iletiyorum:

İvan Petroviç Byelkin 1798 yılında şerefli, soylu bir ana babanın çocuğu olarak Goryuhino köyünde doğdu. Merhum babası kıdemsiz binbaşı Pyotr İvanoviç Byelkin, Trafilina ailesinden Pelageya Gavrilovna ile evliydi. Pyotr İvanoviç varlıklı bir adam değildi, fakat ölçülüydü. Hele ekonomik işleri konusunda oldukça iş bilir bir kimseydi. Oğulları ilk öğrenimini köy zangocundan aldı. Okumaya ve Rus edebiyatıyla ilgili çalışmalara karşı hevesini, bu saygıdeğer baya borçlu olduğu anlaşılıyor. 1815 yılında bir piyade avcı alayına (numarasını anımsamıyorum şimdi) giderek hizmete başladı. 1823 yılına kadar da bu görevde kaldı. Annesiyle babasının hemen hemen aynı zamana rastlayan ölümleri, onu işten çekilmek, Goryuhino köyüne, ata toprağına dönmek zorunda bıraktı.

Çiftliğin yönetimini eline alan İvan Petroviç, toyluğu, yufka yürekliliği yüzünden az sonra işleri savsaklamaya başladı; merhum babasının sağladığı sıkı disiplini gevşetti. Köylülerin (her zamanki alışkanlıkları üzere) hoşnut olmadıkları becerikli, sorumluluk bilir muhtara işten el çektirip, köyün yönetimini, hikâye anlatma sanatındaki ustalığıyla güvenini kazanmış bulunan yaşlı kilercibaşı kadına verdi. Bu aptal kocakarı, yirmi beş rublelik bir banknotu elli rublelikten ayırabilecek durumda olmadığı için kendisinden kimsenin korktuğu yoktu. Seçtikleri muhtar hem patronun elbirliğiyle dolandırılmasına katıldı, hem de bu konuda köylülere o kadar göz yumdu ki, İvan Petroviç angarya usulünü kaldırarak oldukça ölçülü bir vergi koymak zorunda kaldı. Fakat onun gevşekliğinden yararlanan köylüler, yalvarıp yakararak bu kez de ilk yıl için özel bir ayrıcalık elde ettiler. Sonraki yıl ise, verginin üçte ikisinden daha çoğunu ceviz, kırmızı yaban mersini ve buna benzer şeylerle ödediler. Böyleyken bile verginin tümünü ödemiyorlardı.

Merhum babasının dostu olmaklığım dolayısıyla öğütle-

rimi oğluna da önermeyi görev bildim ve savsakçılığı yüzünden altüst olan eski düzeni birçok kereler yeniden kurmaya kalkıştım. Bir gün bu amaçla ona gidip çiftlik gelir-gider defterlerini istedim, dolandırıcı muhtarı çağırttım ve İvan Petroviç de oradayken defteri incelemeye koyuldum. Genç çiftlik sahibi beni ilkin büyük bir ilgiyle izliyor, elinden gelen dikkati gösteriyordu. Fakat hesaplar son iki yıl içinde köylü sayısının artmış, kümes hayvanlarıyla sığır ve davar sayısınınsa büyük ölçüde azalmış olduğunu ortaya koyunca, İvan Petroviç bu ilk bilgiyle yetindi, artık beni dinlemez oldu. Araştırmalarım ve sıkı sıkı sorguya çekişim sonucunda, dolandırıcı muhtarı tam bir şaşkınlığa uğratıp bir tek söz söylemeyecek duruma getirdiğim dakikada ise, büyük bir kederle, İvan Petroviç'in oturduğu koltukta şiddetle horuldadığını işittim. O günden sonra onun çiftlik işlerine bir daha karışmadım, bu işleri (kendisinin de yaptığı gibi) Tanrıya havale ettim.

Fakat bu olay aramızdaki dostluğu zedelemedi. Çünkü bir yandan bu delikanlının (genç soylularımızın tümünde ortak bir özellik olarak beliren) gevşekliğine, yıkıcı kayıtsızlığına acırken; öte yandan içtenlikle seviyordum onu. Zaten böylesine sevimli, dürüst bir insanı sevmemek elde değildi. O da kendi yönünden içtenlikle bağlıydı bana; yaşadığım yılların sayısına saygısı vardı. Alışkanlıklarımız, düşüncelerimiz ve kişiliklerimiz bakımından birbirimize pek az benzemekle birlikte, önemsiz sohbetime değer vererek ölümüne kadar hemen hemen her gün aradı beni.

Çok ölçülü bir yaşayışı vardı İvan Petroviç'in. Her türlü aşırılıktan kaçınırdı. Hiçbir zaman içkili görmedim onu. (Bizim buralarda bunun olağanüstü bir şey sayılması gerektiğini söylemeliyim.) Karşı cinse pek düşkündü ya, bir kız kadar da utangaçtı doğrusu*.

* Gereksiz bulduğumuz için koymadığımız bir fıkra var burada. Fakat okuyucu bu fıkrada İvan Petroviç Byelkin'in anısını lekeleyecek hiçbir şey bulunmadığına güvenebilir. (Yayımcı)

Mektubunuzda sözünü ettiğiniz hikâyelerden başka, bir kısmı bende bulunan, bir kısmı ise kilercibaşı kocakarı tarafından çeşitli gereksemeleri karşılamak üzere kullanılan pek çok el yazması bıraktı İvan Petroviç. Evde, kocakarının kaldığı yana düşen bütün pencerelere, İvan Petroviç'in bitmemiş romanlarının birinci bölümü yapıştırılmıştı geçen kış. Yukarıda sözü edilen hikâyeler, onun ilk edebiyat deneyleri olmalı. İvan Petroviç, büyük bir bölümü gerçek olan bu hikâyeleri çeşitli kimselerden işittiğini söylemişti*. Fakat hikâyelerdeki kişi adlarının hemen hemen hepsini yazarın kendisi uydurmuş olup, ilçe ve köy adları da bizim yöreden alınmadır. Benim köyün adının da bir yerde geçmiş olmasının nedeni budur. Bu durum herhangi bir kötü niyetten ileri gelmiş olmayıp, sadece düş gücü eksikliğinin bir sonucudur.

İvan Petroviç, şiddetli hummaya çeviren bir soğuk algınlığı yüzünden 1828 yılı sonbaharında yatağa düşerek, özellikle nasır ve benzeri kökleşmiş hastalıkları iyileştirmede büyük ustalığa sahip bölge doktorumuzun uyanık çabalarına rağmen öldü. Doğumunun otuzuncu yılında son nefesini kollarımın arasında verip, Goryuhino köyü kilisesinin bahçesine, merhum annesiyle babasının yayına gömüldü.

İvan Petroviç orta boylu, gözleri kum renginde, sarışın bir adamdı. Soluk, kuru bir yüzü vardı.

İşte, iyiliksever efendim, merhum komşum ve dostumun yaşayışı, uğraşıları, kişiliği ve dış görünüşü üzerine anımsayabildiklerim bunlardır. Fakat, mektubum şu ya da bu biçimde işinize yarayacaksa, adımın söz konusu edilmemesini derin saygılarımla rica ederim. Çünkü yazarlık mesleğine karşı saygı ve sevgi beslemekle birlikte, kendime böyle bir

* Gerçekten de Bay Byelkin'in el yazmasında her hikâyenin üzerine yazarın kendi el yazısıyla şöyle yazılmış: Falan kişiden işittim (rütbe ya da şan; ad ve soyadın baş harfleri.) Meraklı araştırıcılar için bunları olduğu gibi iletiyoruz: *Menzil Bekçisi*'ni danışman A.G.N., *Atış*'ı yarbay İ.L.P., *Tabutçu*'yu tezgâhlar B.V., *Tipi* ve *Köylü Genç Bayan* hikâyelerini de genç bayan K.İ.T. anlatmışlar. (Yayımcı)

paye edinmeyi gereksiz görmekte, yaşlı bir kimse için yakışıksız saymaktayım bunu. İçten saygılarımla...

16 Kasım 1830
Nenarodovo Köyü

Yazarımızın saygıdeğer dostunun isteğine uymayı görev sayıyor, bize verdiği bilgiler için kendisine teşekkürlerimizi sunuyor, halkın bu bilgilerdeki içtenliğe, iyi yürekliliğe gereken değeri vereceğini umuyoruz.

A.P.

ATIŞ

Birbirimize ateş ederdik.

Baratinski

Atış hakkımı kullanarak onu öldürmeye andım vardı.
(Ateş etme sırası bendeydi.)

Ordugâhta bir akşam*

1

Birliğimiz ..... ilçesindeydi. Bir kıta subayının yaşayışı bilinen şey: Sabahları eğitim ve binicilik, alay komutanında ya da Yahudinin meyhanesinde öğle yemeği, akşamları da punç ve iskambil. ..... ilçesinde ne kapıları bize açık bir ev, ne bir yavuklumuz vardı. Kendi aramızda toplanır ve bu toplantılarda üniformalarımızdan başka bir şey görmezdik.

İçimizde ordudan olmayan bir tek kişi vardı. Otuz beş yaşlarında olduğu için yaşlı saydığımız bir adamdı bu. Görmüş geçirmiş olması aramızda büyük bir üstünlük sağlıyordu ona. Her zamanki asık yüzlülüğü, sert kişiliği, etkili konuşmaları, genç kafalarımızı şiddetle etkiliyordu. Hayatı bir esrar perdesiyle örtülüydü bu adamın. Görünüşte Rusa benziyordu ama yabancı bir ad taşıyordu. Bir zamanlar hafif süvari birliklerinde bulunmuş, üstelik başarılar kazanmış. Ordudan niçin ayrıldığını, niçin bu yoksul ilçeye yerleştiğini bilen yoktu. Hem yoksulluk çekiyor, hem de cömert bir yaşayış

* A. Marlinski'nin bir hikâyesinden. – ç.n.

sürdürüyordu. Her zaman yaya dolaşır, sırtında hep yıpranmış bir ceket taşırdı; fakat alayımızın bütün subaylarına açık bir sofrası vardı. Emekli bir erin hazırladığı öğle yemekleri iki üç çeşidi aşmazdı ama şampanya su gibi akardı. Hiç kimse onun varı yoğu, geliri hakkında bir şey bilmezdi, bu konuda soru sormak gözü pekliğini de gösteremezdi. Çoğu askerlikle ilgili yapıtlarından, bir de romanlardan oluşan bir kitaplığı vardı. Onları okumak isteyenlere seve seve verir, hiçbir zaman geri istemezdi. Buna karşılık başkalarından aldığı kitapları da geri verdiği görülmemişti. Başlıca işi tabancayla atışlar yapmaktı. Odasının duvarları kurşun izlerinden bal peteği gibi delik deşikti. Oturduğu yoksul kerpiç evin tek gösterişi, zengin bir tabanca koleksiyonuydu. Sanatında o kadar ustalaşmıştı ki, içimizden herhangi birinin şapkası üzerine konulacak bir armudu ateş ederek düşürmek istese, alayımızda hiç kimse başını ona uzatmakta sakınca görmezdi. Sık sık düellolardan söz ederdik sohbetlerimizde. Silvio (böyle adlandıracağım onu), hiçbir zaman katılmazdı bu konudaki konuşmalara. Başından düello geçip geçmediğini sorduğumuzda kuru bir evet ile yetinir, başkaca bir şey söylemezdi. Bu gibi sorulardan hiç hoşlanmadığı belliydi. İçinde, korkunç ustalığının kurbanı olan bir bahtsızın sızısını mı taşıyordu acaba? Onda korkaklığa benzer herhangi bir duygunun bulunur olabileceği aklımızdan bile geçmezdi. Çünkü sadece dış görünüşleri bile bu gibi kuşkulara olanak tanımayan insanlardandı o. Ama beklenmedik bir olay hepimizi şaşkına çevirdi.

Bir gün on subay arkadaş Silvio'da öğle yemeğindeydik. Her zamanki gibi, yani adamakıllı içildi. Yemekten sonra ev sahibine oyunda bize kasa olmasını kabul ettirmeye çalıştık. Uzun süre karşı koydu. Çünkü hemen hemen hiç el sürmezdi iskambil kâğıdına. Sonunda emir erine kartları getirmesini emretti, masaya elli çervonest* boşalttı, kartları dağıttı. Çevresinde toplandık, oyun başladı. Oyun süresince ağzından tek söz çıkmadı Silvio'nun. Hiç tartışmaya gir-

* 3 ruble değerinde altın Rus parası.

mez, herhangi bir açıklama yapmazdı. Karşısındaki oyuncu hesapta yanılmışsa, hemen ya farkı öder ya da fazlayı yazardı. Onun bu huyunu bildiğimizden, oyunu dilediği gibi yönetmesine ses çıkarmıyorduk. Fakat alaya kısa bir süre önce atanmış yeni bir subay vardı aramızdı. Bu arkadaş bir ara dalgınlıkla hesapta bir yanlışlık yaptı. Silvio her zamanki gibi düzeltti hesabı. Silvio'nun yanıldığını sanan subay, bir açıklamada bulunmak istedi. Silvio tek söz söylemeden kart dağıtımını sürdürüyordu. Sabrı tükenen subay silgiyi aldı, kendisine boşu boşuna yazılmış gibi görünen rakamları sildi. Silvio tebeşiri aldı, yeniden yazdı. Şarapla, oyunla, arkadaşların kahkahalarıyla kızışan subay, kendini ağır bir hakarete uğramış sayarak azgın bir öfkeye kapıldı, masanın üzerindeki bakır şamdanı kaptığı gibi Silvio'nun başına fırlattı. Silvio yana kaçılarak vuruştan ancak kurtulabildi. Hepimizin canı sıkıldı. Silvio ayağa kalktı. Yüzü öfkeden bembeyaz, gözlerinden kıvılcımlar saçarak:

— Sayın bay, dedi. Lütfen çıkıp gidin buradan ve bu olayın bu çatının altında geçmesinden ötürü Tanrıya şükredin.

İşin nereye varacağından hiçbirimizin kuşkusu yoktu. Yeni arkadaşımızı şimdiden ölmüş sayıyorduk. Subay, uğradığı hakareti baş kasadarın dilediği gibi yanıtlamaya hazır olduğunu söyleyerek çıkıp gitti. Oyun birkaç dakika daha sürdü. Fakat ev sahibinin oyun oynayacak durumda olmadığını görüp birbirimizin peşi sıra kalktık, yakında alayda açılacak olan boşluktan söz ederek evlerimize dağıldık.

Ertesi gün binicilik alanında, zavallı subayın yaşayıp yaşamadığını birbirimize sorarken, kendisi çıkageldi. Aynı soruyu ona da sorduk. Silvio'dan henüz bir haber almadığını söyledi. Bu durum şaşırttı bizi. Silvio'ya gittik. Onu avluda, avlu kapısına tutturulmuş bir iskambil birlisine arka arkaya kurşun yağdırırken bulduk. Hiçbir şey olmamış gibi, dünkü olay üzerine tek söz etmeksizin karşıladı bizi. Aradan üç gün geçti, subay hâlâ sağdı. Şaşkınlık içinde, Silvio acaba dövüşmeyecek mi diye soruyorduk birbirimize. Dövüşmedi. Önemsiz bir özürle yetinerek barıştı.

Bu olay gençliğin gözünden adamakıllı düşürdü onu. Gençlerin en bağışlamayacağı şey korkaklıktır. Yiğitliği insan erdemlerinin en yücesi sayar, her türlü ayıbı bağışlatabilecek bir şey gibi görür onlar. Ama yavaş yavaş her şey unutuldu, Silvio yeniden eski etkisini kazandı.

Sadece ben ona eskisi kadar yakınlık göstermiyordum artık. Düş kurmaya yatkın bir yaradılışa sahip olduğumdan, hayatı bir esrar perdesiyle örtülü olan, bana gizemli bir roman kahramanı gibi görünen bu adama önceleri herkesten çok bağlıydım. O da severdi beni. Hiç olmazsa sadece benimleyken acı dilliliğini bırakır, az görülür bir tatlılık ve içtenlikle konuşurdu. Fakat o uğursuz akşamdan sonra şerefinin lekelendiği, bu lekenin temizlenmeyişinde yine kendisinin sorumlu olduğu düşüncesi aklımdan bir türlü çıkmıyor, ona eskisi gibi davranmamı önlüyordu. Yüzüne bakmaya utanıyordum neredeyse. Silvio bunu sezmeyecek, nedenini anlamayacak adam değildi. Bu durumun onu üzdüğü belliydi. Bir iki kere bana bu konuda bir açıklamada bulunmak istediğini sezinledim. Fakat ona bu olanağı vermekten kaçındım. Silvio da uzaklaştı benden. O günden sonra sadece arkadaşların yanındayken görüşüyorduk onunla. Eski candan konuşmalarımız sona ermişti.

Taşrada yaşayanlar için çok önemli olan bazı şeylerden dalgın başkentlilerin haberi bile yoktur. Pasta gününün beklenmesi bunlardan biridir. Alay yazıcısı odası, salı ve cuma günleri kimisi para, kimisi mektup, kimisi de gazete bekleyen subaylarla dolup taşardı. Paketler genel olarak hemen oracıkta açılır, haberler oracıkta yayılır, böylece yazıcı odası ana baba gününe dönerdi. Mektupları alayımızın adresine gelen Silvio da, genellikle aramızda bulunurdu o sırada. Bir gün aldığı bir mektubun mührünü büyük bir sabırsızlıkla söktüğünü gördük. Her biri kendi mektubuna dalmış olan subaylar hiçbir şey sezinlemediler. Silvio mektubu okuyup bitirdikten sonra bize döndü ve:

— Baylar, dedi, bir an önce buradan ayrılmamı gerektiren bir durum var. Bu geceden tezi yok, yola çıkıyorum. Ba-

na son bir kez daha yemeğe gelmeyi reddetmeyeceğinizi umarım.

Bu sözleri söyledikten sonra bana dönerek şunları ekledi:

— Sizi de beklerim, mutlaka beklerim...

Sonra hızla çıkıp gitti. Bizler de Silvio'da buluşmak üzere sözleşip dağıldık.

Kararlaştırılan saatte Silvio'ya gittiğimde hemen hemen bütün alay oradaydı. Eşyalar toplanıp denk yapılmış, ortada sadece, kurşun izleri ile delik deşik olmuş çıplak duvarlar kalmıştı. Masaya oturduk. Silvio'nun yüzü sevinçten parlıyordu. Neşesi az sonra hepimize geçti. Şampanyalar birbiri arkasına patlıyor, kadehler köpürüyor ve cızıldıyor, aramızdan ayrılacak olan arkadaşımıza bütün kalbimizle iyi yolculuklar, mutluluklar diliyorduk. Yemekten kalkacağımızda akşamın geç saatleriydi. Ayrı ayrı herkesle vedalaşan Silvio benim de elimi sıktı ve tam çıkmaya hazırlanacağım sırada yavaşça:

— Sizinle konuşmak istiyorum, kalın, dedi.

Konuklar gittiler, ben kaldım. Karşı karşıya oturduk, ses çıkarmadan pipolarımızı doldurup ateşledik. Silvio derin bir düşünceye dalmıştı. Az önceki neşesinden eser kalmamıştı şimdi. Balmumu sarılığındaki yüzü, parıldayan gözleri, ağzından çıkan koyu dumanlarla tıpkı şeytana benziyordu. Birkaç dakika geçtikten sonra sessizliği o bozdu:

— Belki de bir daha hiç görüşmeyeceğiz, dedi. Ayrılmadan önce size bazı açıklamalarda bulunmak istedim. İnsanların yargılarına pek az önem verdiğimi anlamışsınızdır. Fakat sizi severim. Hakkımda yanlış bir kanıya sahip olmanızın bana ağır geleceğini hissettim.

Bir an durdu, piposunun tütününü tazeledi. Ben gözlerimi indirmiş susuyordum.

— O sarhoş zibidiye, R.'ye yaptığı kabalığı ödetmeyişimi yadırgadınız değil mi? Silah seçmek hakkına sahip olduğum sürece hayatı elimdeydi, bunu kabul edeceğinizi umarım. Benim içinse hemen hemen tehlike söz konusu değildi. Düellodan kaçışımı bir yüce gönüllülükle açıklayabilirim

pekâlâ, fakat yalan söylemek istemiyorum. Eğer kendi hayatımı yüzde yüz güvene alarak R.'yi cezalandırabilseydim, bunu yapmakta bir an bile duraksamazdım.

Silvio'ya şaşkınlıkla baktım. Böyle bir açıklama aklımın köşesinden bile geçmezdi. Silvio sözlerini sürdürdü:

— Demek istediğim şu: Kendimi ölüm tehlikesine atmak hakkına sahip değilim ben. Altı yıl önce suratıma bir tokat yemiştim ve düşmanım hâlâ yaşıyor.

İyice meraklanmıştım:

— Onu düelloya çağırmadınız mı? diye sordum. Yoksa buna engel olan şeyler mi vardı?

Silvio:

— Onunla düello ettik, diye yanıtladı beni. İşte düellomuzun andacı da burada.

Kalktı, karton bir kutudan Fransızların *bonnet de police** dedikleri sırma püsküllü, şeritli, kırmızı bir şapka çıkarıp başına giydi. Alna gelen yerin dört buçuk santim kadar yukarısında bir kurşun deliği vardı.

— Hafif süvari alayında görevde bulunduğumu biliyorsunuz, diye sürdürdü sözlerini. Kişiliğimi de anlamışsınızdır: Hep birinci adam olmak isterim. Gençliğimden beri benim en güçlü tutkum budur. Bizim zamanımızda azgınlık modası vardı. Tabii ordunun en azgın adamı da bendim. Ayyaşlığımızla övünürdük o zamanlar. *Denis Davidov'un*** bir şiirinde göklere çıkardığı ünlü *Burtsov*'u*** içki içme yarışında alt etmiştim. Alayımızda sık sık düellolar yapılırdı. Ben de ya tanık ya da taraf olarak hepsinde bulunurdum. Arkadaşlarım taparcasına severler, ikide bir değiştirilen alay komutanlarıyla Tanrının gönderdiği bir bela olarak kabul ederlerdi beni. Ünümün tadını kimi zaman sessizce, kimi zaman da gürültüyle çıkararak yaşayıp gider-

* Polis şapkası. – r.y.n.

** Denis Davidov (1781-1839): Rus yazarı. – ç.n.

*** Burtsov: Ayyaşlığı ve uçarılığıyla tanınmış, hafif süvari birliği subayı. – ç.n.

ken, günün birinde varlıklı, (adını vermek istemediğim tanınmış bir aileden gelme) bir genç atandı alayımıza. Talihi böylesine parlak bir adama ömrüm boyunca rastlamadım. Düşünün bir: Gençlik, zekâ, yakışıklılık, çılgınca bir neşe, gözünü budaktan sakınmayan bir yiğitlik, bitmek tükenmek bilmez para ve bütün bunlara sahip olan bir adamın sizde yaratacağı etkiyi düşünün bir. Üstünlüğüm sarsılmıştı. O, önceleri ünümün çekiciliğine kapıldı, dostluğumu kazanmak istedi. Yüz vermedim. Hiç umursamadan uzaklaştı benden. Ondan nefret etmeye başladım. Alayda ve kadınlar arasında elde ettiği başarılar altüst ediyordu beni. Kavga çıkarmak için bela aramaya başladım. Alaylarımı benimkilerden daha önce, daha keskin ve hiç kuşku yok benimkilerden çok daha iyi niyetli alaylarla karşılıyordu. O işin şakasındaydı. Bense gitgide kinleniyordum. Sonunda bir gün Polonyalı bir çiftlik sahibinin balosunda bütün kadınların, daha da önemlisi, benimle ilişkisi olan ev sahibesinin onun çevresinde pervane gibi döndüklerini görünce, kulağına eğilip çok edepsizce birkaç söz söyledim. Birden büyük bir öfkeye kapılarak tokatladı beni. Kılıçlarımıza davrandık, kadınlardan bayılanlar oldu, aramıza girip dövüşmemize engel oldular. Ve hemen o geceden tezi yok, düello etmeyi kararlaştırdık.

Tan yeri ağarmak üzereydi. Ben yanımda üç tanıkla birlikte kendi yerimi almıştım. Düşmanımı beklerken sabırsızlıktan içim içime sığmıyordu. İlkbahar güneşi doğmuş, hava ısınmaya başlamıştı bile. Uzaktan göründü. Üniformasını giymiş, kılıcını kuşanmış, yanında bir tek tanık, yürüyerek geliyordu. Ona doğru yaklaştık. O da yaklaştı. Elinde tuttuğu şapkasını kirazla doldurmuş, arada bir atıştırıyordu. Tanıklar on iki adımı sayıp ayırdılar bizi. İlk atışı benim yapmam gerekiyordu. Fakat o kadar öfkeliydim ki, ellerimin titremesinden korktum, soğukkanlılığımı toplamak üzere zaman kazanmak için bu hakkı ona bırakmak istedim. Düşmanım kabul etmedi bunu. Kura çekmeye karar verdik. Talih yine değişmez sevgilisine gülmüş, kurayı o kazanmıştı.

Nişan aldı, ateş etti ve şapkamı deldi. Sıra bana gelmişti. Hayatı elimdeydi artık. Olanca dikkatimle yüzüne bakıyor, hiç değilse küçücük bir tedirginlik belirtisi yakalamaya çalışıyordum orada. O, tabancamın karşısında hiç kıpırdamadan duruyor, şapkasından seçip çıkardığı olgun kirazları atıştırıyor, tükürdüğü çekirdekler uçup bana kadar geliyordu. Bu kayıtsızlık allak bullak etmişti beni. Hayatına kendisi değer vermeyen bir adamı öldürmenin ne yararı var? diye düşündüm. Aklımda şimşek gibi sakince bir düşünce çaktı. Tabancamın namlusunu indirerek:

— Ölümü umursamadığınız anlaşılıyor, dedim. Buyurun, kahvaltınızı edin. Size engel olmak istemem.

— Bana engel olduğunuz filan yok, diye karşılık verdi. Buyurun, ateş etmenizi bekliyorum. Fakat yine de siz ateş etme hakkına her zaman sahipsiniz, dilediğiniz an buyruğunuzdayım.

Tanıklara döndüm, şimdilik ateş etme niyetim olmadığını bildirdim. Düello böylece sona erdi.

İstifamı verip bu ilçeye çekildim. O günden sonra öç almaktan başka hiçbir düşüncem olmadı. Öç alma saati gelip çattı işte.

Silvio sabahleyin gelen mektubu cebinden çıkardı, okumam için uzattı. Birisi (herhalde bu işler için görevlendirdiği güvenilir adamı) Moskova'dan, *bilinen kişi*nin kısa bir süre sonra genç, güzel bir bayanla nikâhlanacağını bildiriyordu.

Silvio:

— Bu *bilinen kişi*nin kim olduğunu kestirmişsinizdir, dedi. Moskova'ya gidiyorum. Bakalım bir zamanlar kiraz yiyerek beklediği ölümü, düğün öncesinde de aynı kayıtsızlıkla karşılayabilecek mi?

Bunu söyleyip ayağa kalktı, şapkasını yere çaldı, kafeste bir kaplan gibi odasını arşınlamaya başladı. Onu çıt çıkarmadan dinliyor, birbirini tutmaz, çelişik duyguların etkisi altında heyecanlanıyordum.

Bu sırada içeri giren uşak, atların hazır olduğunu bildir-

di. Silvio elimi hararetle sıktı, öpüştük. Birisi tabancalarla, öteki eşyalarıyla dolu iki bavulun daha önce yerleştirildiği arabaya bindi. Bir kez daha vedalaştık, araba hareket etti.

2

Birkaç yıl geçmişti aradan. Ailesel birtakım nedenlerle N. ilçesinin yoksul bir köyüne yerleşmek zorunda kalmıştım. Bir yandan çiftlik işleriyle uğraşıyor, öte yandan bir zamanlar yaşadığım gürültülü, kaygısız hayatı düşünerek sessizce iç çekiyordum. En kötüsü de sonbahar ve kış gecelerini yapayalnız geçirmek zorunluluğuydu. Muhtarla çene çalarak, işlerle uğraşarak, yeni kuruluşları gezerek akşama kadar şöyle vakit geçirebiliyor, fakat hava kararmaya başladı mı ne yapacağımı, ne edeceğimi bilemez oluyordum. Dolapların altından ya da kilerden bulup çıkardığım birkaç kitabı ezberlemiştim neredeyse. Kilercibaşı Kirilovna'nın şöyle böyle anımsayıp anlattığı masallardan gına gelmişti artık. Köylü kadınların söylediği şarkılarınsa, içimi karartmaktan başka işe yaradıkları yoktu. Başımı ağrıtmasa kendimi büsbütün içkiye kaptırabilirdim. Sonra itiraf ederim ki, *can sıkıntısı* yüzünden kendini içkiye veren, yani ilçemizde bol bol bulunan en *can sıkıcı* tiplerden, ayyaşlardan biri olup çıkacağımdan korktum. Konuşmaları genellikle öğürtü ve mızmızlık olan birkaç *can sıkıcı*dan başka yakın komşum da yoktu. Onlarla birlikte olmaktansa yalnız kalmak çok daha iyiydi.

Benim çiftliğin dört verst ötesinde büyük bir yurtluk vardı. Kontes B.'nindi bu yurtluk. Fakat kendisi değil, kâhyası oturuyordu burada. Kontes, yurtluğuna evliliğinin ilk yılında gelmiş, topu topu bir ay kalmış. Ben, yapayalnız hayatımın ikinci baharındayken, Kontesle kocasının yazı köyde geçirecekleri haberi geldi. Gerçekten de haziran başında çıkıp geldiler.

Zengin bir komşunun gelişi, köyde yaşayanlar için önemli bir olaydır. Çiftlik sahipleriyle adamları, bunu olayın iki ay

öncesinden konuşmaya başlarlar ve bu konuşma, olayın üzerinden üç yıl geçinceye kadar sürüp gider. Bana gelince ne yalan söyleyeyim, genç ve güzel komşunun geleceğini işittikten sonra içim içime sığmaz olmuştu. Onu bir an önce görebilmek arzusuyla yanıp tutuşuyordum. İşte bu nedenle, gelişlerinin ilk haftasında, bir Pazar günü, yemekten sonra, en yakın bir komşuları ve sadık bendeleri olarak kendimi onların yüksek katlarına sunmak üzere ..... köyüne yollandım.

Uşak beni Kontun çalışma odasına aldı, gelişimi bildirmeye gitti. Geniş, gösterişli bir odaydı bu. Duvarlara, her birinin üzerinde büstler bulunan kitap rafları yerleştirilmişti. Mermer şöminenin üzerinde büyük bir ayna vardı. Döşemeler yeşil çuhayla kaplanmış, üstlerine halılar serilmişti. Yoksulluğum, lüksü unutturmuştu bana. Bir de, çoktandır yabancı zenginliklere kapalı olduğumdan ürkekleştim. Taşralı bir ricacı, bakanı nasıl yürek çarpıntısıyla beklerse, Kontu öyle beklemeye başladım. Az sonra kapıdan, otuz iki yaşlarında, yakışıklı bir adam girdi içeri. Candan, dostça bir tavırla yaklaştı. Ben toparlanmaya, kendimi tanıtmaya çalışırken o daha önce davrandı. Oturduk. Kontun serbest ve zekice sohbeti, benim ürkekliğimi gidermişti. Fakat tam kendimi toparlamışken, bu kez Kontesin içeriye girmesiyle yeniden allak bullak oldum. Çok güzel bir kadındı gerçekten. Kont tanıştırdı bizi. Rahat görüneyim istiyordum. Fakat kayıtsız bir tavır takınmaya çalıştıkça, daha beter elim ayağıma dolaşıyordu. Kont ve Kontes bana kendimi toparlayabilmem, bu yeni tanışıklığa alışabilmem için zaman kazandırmak düşüncesiyle, tıpkı yakın bir dost yanındalarmış gibi kendi aralarında konuşmaya başladılar. Ben de bu arada odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya, tabloları, kitapları gözden geçirmeye koyuldum. Resimden anlamam, fakat tablolardan bir tanesi ilgimi çekti. İsviçre'den bir görünümdü bu. Ama beni etkileyen şey görünümün kendisi değil, tabloda birbiri üzerine binmiş iki kurşun deliğinin bulunuyor oluşuydu. Konta dönerek:

— Yaman bir atış, dedim.

— Evet, diye karşılık verdi; fevkalade bir atış. Nişancılığınız iyi midir?

Sözün ilgili olduğum bir konuya gelmesine sevinerek:

— Oldukça, dedim. Otuz adım uzaktan bir iskambil kâğıdını vurabilirim. Fakat alışık olduğum bir tabancayla ateş edersem.

Kontes büyük bir ilgiyle:

— Sahi mi? dedi. Ya sen dostum, otuz adımdan bir iskambil kâğıdını vurabilir misin sen de?

Kont:

— Bir gün deneriz, diye yanıtladı onu. Zamanında fena nişancı değildim. Ama dört yıldır tabanca değmedi elime.

— Oo, dedim, öyleyse iskambil kâğıdını yirmi adımdan bile tutturamayacağınıza bahse girerim efendimiz. Bir alışkanlık işidir bu. Kendi deneylerimden öğrendim bunu. Alayımızın en iyi atıcılarından sayılırdım. Bir ara tabancamı onarıma verdiğimden, tam bir ay silah değmedi elime. İnanır mısınız efendimiz, bu bir ayın sonunda yaptığım ilk atışta yirmi beş adım uzaklıktaki bir şişeyi üst üste tam dört kere tutturamadım. Alayımızda alaycı, hazır cevap bir yüzbaşı vardı. Kardeş, dedi, galiba kıyamıyorsun şişeye. Hayır efendimiz, sık sık alıştırma yapmazsanız ustalığınızı yitiriverirsiniz. Bütün ömrümde tanıdığım en iyi atıcı her gün yemekten önce en azından üç atış yapardı. Onun için bir kadeh votka içmek gibi bir alışkanlıktı bu.

Söze katılışım ev sahiplerini çok sevindirmişti.

Kont:

— Peki, nasıl bir atıcıydı bu? diye sordu.

— Bakın, nasıldı efendimiz: Duvara bir sinek konduğunu ve onun bunu gördüğünü düşünelim; Kontes, gülüyorsunuz, ama inanın doğru söylüyorum. Evet, diyelim duvara bir sinek kondu ve o bunu gördü: "Kuzka tabancamı getir!" diye bağırırdı uşağına. Kuzka dolu tabancayı getirir, o da bir atışta duvara yapıştırırdı sineği.

— Şaşılacak şey! dedi Kont. Peki adı neydi bu bayın?

— Silvio, efendimiz.

Kont yerinden sıçrayarak:

— Silvio! diye haykırdı. Siz Silvio'yu tanıyor musunuz?

— Nasıl tanımam efendimiz, dostumdu kendisi. Alayda hepimiz kardeşimiz gibi severdik onu. Fakat beş yıldır haber alamadım. Demek siz de tanıyorsunuz onu efendimiz?

— Tanıyordum, hem de çok yakından tanıyordum. Size başından geçen... fakat sanmıyorum, hayır. Size başından geçen tuhaf bir olaydan söz etmedi mi hiç?

— Bir baloda çapkının birinden yediği tokat olmasın bu efendimiz?

— Bu çapkının adını da söylemiş miydi?

— Hayır söylememişti, efendimiz.

Birdenbire gerçeği sezinlemiştim.

-- Fakat durun, dedim; özür dilerim... Bilmiyordum... Yoksa siz miydiniz?

Kont oldukça keyifsiz:

— Bendim, dedi. Şu üzerinde kurşun delikleri bulunan tablo da onunla son karşılaşmamızın andacıdır.

Kontes:

— Ah, sevgilim, dedi; ne olur, söz etme bundan. İşitmek bile istemiyorum.

Kont:

— Hayır, dedi, her şeyi anlatacağım. Dostuna nasıl hakaret ettiğimi biliyor. Varsın Silvio'nun nasıl öç aldığını da öğrensin.

Koltuğunu bana doğru yaklaştırdı, can kulağı ile dinlediğim şu hikâyeyi anlattı:

"Bundan beş yıl önce evlendim. Evliliğimizin ilk ayını, *the honey-moon*'u* burada, bu köyde geçirdik. Hayatımın en güzel dakikalarını, yine hayatımın en kötü anlarından birini bu evde yaşadım. Bir akşam üstü karımla atlı bir gezintiye çıkmıştık. Atının huysuzlanacağı tuttu. Karım korkup dizginleri bana bıraktı, eve yürüyerek dönmeye koyuldu. Ben ondan daha önce vardım. Avluda bir yolcu arabası

* Balayı. – r.y.n.

duruyordu. Adını vermeyen, benimle işi olduğunu söylemekle yetinen bir adamın çalışma odamda beklemekte olduğunu bildirdiler. Odaya girdim, alacakaranlıkta, sakalları uzamış, toprak içinde bir adam gördüm. Tam şurada, şöminenin yanında duruyordu. Bu yüzü anımsamaya çalışarak yaklaştım. Yabancı soğuk bir sesle:

— Beni tanımadınız galiba Kont? dedi.

— Silvio! diye haykırdım ve ne yalan söyleyeyim, saçlarımın bir anda dimdik olduğunu hissettim.

O:

— Ta kendisi, dedi. Ateş etme sırası bendeydi. Tabancamı boşaltmaya geldim. Hazır mısın?

Tabancası yan cebinden sarkıyordu. On iki adım sayıp durdum, karım gelmeden, bir an önce ateş etmesini diledim. O elini ağırdan alıyordu. Işık istedi. Mum getirdiler. Kapıyı kilitledim. Odaya kimsenin girmemesi için emir verdim, bir kez daha diledim ateş etmesini. Tabancasını çıkardı, nişan aldı... Saniyeleri sayıyor, karımı düşünüyordum... Benim için korkunç bir dakika geçti. Silvio kolunu aşağı indirerek.

— Tabancam kiraz çekirdekleriyle dolu olmadığı için üzgünüm, dedi. Kurşun ağırdır. Bu iş düellodan çok cinayete benziyor gibi geldi bana. Silahsız bir adama ateş etmeye alışkın değilim. Yeniden başlamalıyız. İlk ateş için kura çekeceğiz.

Başım dönüyordu... Kabul etmiyordum galiba... Fakat sonra bir tabanca daha doldurduk. Kura çekmek için iki kâğıt büktük. Bir zamanlar benim attığım kurşunla delinen şapkasına koydu onları. Kurayı ben kazandım yine. Hiç unutamayacağım alaylı bir gülümsemeyle:

— Şeytan gibi şanslısın Kont, dedi.

Nasıl oldu, bana bunu nasıl yaptırdı bilmiyorum ama ateş ettim ve kurşun işte şu tabloyu deldi.

Kont, üzerinde kurşun deliği bulunan tabloyu gösteriyordu parmağıyla. (Yüzü alev alev yanıyordu.) Kontesin benzi, elinde tuttuğu mendilden de daha beyaz olmuştu. Bense gırtlağımdan bir haykırış çıkmasına engel olamadım.

Kont:

— Ateş ettim ve çok şükür tutturamadım, diye sürdürdü sözlerini. O zaman Silvio (o anda korkunçtu gerçekten) nişan aldı. Birden kapı açıldı. Maşa koşarak içeri girdi, bir çığlık koparark boynuma atıldı. Onun gelişiyle yeniden soğukkanlılığımı kazanmıştım.

— Sevgilim, görmüyor musun şaka ediyoruz, dedim. Korkacak ne var? Git bir bardak su iç gel de, eski dostumu tanıtayım sana.

Maşa'yı inandıramamıştım. Korkunç Silvio'ya dönerek:

— Kocam doğru mu söylüyor? Şaka mı ediyorsunuz gerçekten? diye sordu.

Silvio:

— O hep şaka eder Kontes, diye karşılık verdi. Bir keresinde şakacıktan tokatlamıştı beni. Yine şakacıktan şu gördüğünüz şapkamı kurşunla delmişti. Az önce şakacıktan ateş edip vuramadı beni. Şimdi de benim içimde şakalaşmak isteği uyandı birdenbire...

Sözlerini bitirince kolunu kaldırdı, karımın yanında nişan almak istedi bana. Maşa ayaklarına kapandı. Öfkeden boğulurcasına:

— Maşa, kalk! diye haykırdım. Utanmıyor musun! Bayım, siz de zavallı bir kadınla eğlenmekten vazgeçin. Ateş ediyor musunuz, etmiyor musunuz?

— Etmiyorum, dedi Silvio. Senin şaşkınlığını, korkunu gördüm ya. Seni bana eteş etmek zorunda bıraktım ya. Benim için bu kadarı yeter. Beni hiç unutmayacaksın. Vicdanınla baş başa bırakıyorum seni.

Bu sözleri söyleyip çıkarken kapının yanında durdu, az önce tabancamdan çıkan kurşunun deldiği tabloya bir göz attı, doğru dürüst nişan bile almadan bir el ateş edip çıktı. Karım bayılmıştı. Adamlarım onu durdurmayı göze alamıyor, korku içinde arkasından bakıyorlardı. Kapı önündeki taş merdivene çıktı, arabacısına seslendi ve ben henüz kendime gelemeden arabasına binip gitti."

Kont sustu. Başlangıcı bir zamanlar beni çok sarmış olan

bu hikâyenin, böylelikle sonucunu da öğrenmiş oluyordum. Hikâyenin kahramanıyla bir daha hiç karşılaşmadım. *Aleksandr İpsilanti** ayaklanması sırasında, Heteryacı birliklerinden birine kumanda ederken Skulyana bölgesindeki çarpışmalardan birinde vurulup öldüğünü söylüyorlar.

* Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Yunan bağımsızlığı için ayaklanan Hetaeristlerin önderi. – ç.n.

TİPİ

Atlar tümseklerden tümseklere
Dörtnala koşuyorlar karları savurarak...
Yolun tenha bir kıyısında, bir köşede,
Görünüyor yapayalnız bir tapınak.
.....
Tipi birdenbire bastırıyor
Kar yağıyor lapa lapa;
Kızağın üzerinde dönüp duruyor
Kanatları ıslık çalan kara bir karga
Havada yüreği ezen bir şey var;
Benziyor bu gizli bir çağrıya.
Gözleri karanlık uzaklarda, yeleleri
duman içinde atlar
Koşuyorlar soluk soluğa.

Jukovski

Bizler için unutulmaz bir dönem olan 1811 yılı sonlarında, Gavrila Gavriloviç R. adında iyi yürekli bir adam Nenarodova'daki çiftliğinde yaşamaktaydı. Çevrede konukseverliği, güler yüzlülüğü ile ün salmıştı. Evi, yiyip içmek ve ev sahibinin karısıyla beş kapiğine boston oynamak için gelen komşularla her zaman dolup taşardı. Kimileri de ev sahiplerinin boylu boslu, solgun benizle on yedi yaşlarındaki kızını seyretmeye gelirlerdi. Zengin bir gelin sayılan bu kızı, kendileri ya da oğulları için gözlerine kestirmiş pek çok kişi vardı.

Marya Gavrilovna, Fransız romanlarıyla yetişmişti ve âşıktı hiç kuşkusuz. Köyüne izinli gelmiş yoksul bir kıta teğmenini, gönlünün sultanı olarak seçmişti kendine. Genç adamın da aynı tutkuyla yanıp tutuştuğunu, kızın annesiyle

babasının bu karşılıklı eğilimi sezerek kızlarına onu düşünmeyi bile yasakladıklarını ve delikanlıya emekli bir tahsildardan daha kötü davranmaya başladıklarını söylemeye gerek var mı?

Âşıklarımız mektuplaşıyor, her gün çam koruluğunda ya da eski küçük kilisede gizlice buluşuyorlardı. Orada birbirlerini sonsuza kadar seveceklerine ant içiyor, alın yazılarından yakınıyor, gelecekleri konusunda çeşitli tasarılar kuruyorlardı. Böylece yazışa söyleşe (pek doğal olarak) şu sonuca vardılar: Mademki birbirimizin olmadan yaşayamayız, mademki taş yürekli anneyle baba mutluluğumuza engel oluyorlar, öyleyse onlarsız da göremez miyiz işimizi?

Bu mutlu düşünce, pek doğal olarak ilkin genç adamın aklına gelmiş, romantik yaradılışlı Marya Gavrilovna'nın da pek doğal olarak çok hoşuna gitmişti.

Bastıran kış, buluşmalarına son verdi fakat mektuplaşmaları daha bir canlılık kazandı. Vladimir Nikolayeviç, yazdığı bir mektupta kendisine kaçması, gizlice nikâhlanmaları, bir süre bir yerde gizlendikten sonra ortaya çıkarak anneyle babanın ayaklarına kapanmaları için yalvarıyordu sevgilisine. Sonunda onlar da sevgililerin bu direnişi ve mutsuzlukları karşısında duygulanacaklar ve hiç kuşkusuz:

— Çocuklar gelin, bağrımıza basalım sizi! diyeceklerdi.

Marya Gavrilovna uzun bir süre kararsızlık içinde bocaladı. Bu arada birçok kaçış tasarısını geri çevirdi. Ama en sonunda umutlu yanıtı verdi. Kararlaştırılan gün, akşam yemeği yemeyecek, başının ağrıdığını ileri sürerek odasına çekilecekti. Hizmetçi kız da bu gizli düzene katılıyordu. Birlikte kapı önündeki taş merdivenden bahçeye çıkacaklar, yolda kendilerini bekleyen kızağa binecekler, kızak onları Nenarodova'dan beş verst uzakta bulunan Jodrino bucağına götürecekti. Vladimir kilisede bekleyecekti onları.

Kararlaştırılan günün öncesi, Marya Gavrilovna bütün gece gözünü kırpmadı. Eşyalarını topladı; çamaşırlarını, giysilerini bohçaya yerleştirdi. Arkadaşlarından çok duygulu bir genç kıza uzun bir mektup yazdı. Annesiyle babası

için de bir başka mektup hazırladı. Mektubunda en dokunaklı ayrılık sözlerini kullanıyor, suçunun özrü olarak tutkusunun karşı konulamaz gücünü gösteriyor, canından daha çok sevdiği annesiyle babasının ayaklarına kapanmasına izin verileceği günün hayatının en mutlu dakikası olacağını bildirerek satırlarına son veriyordu. Her iki mektubu da, alev alev yanan iki yürek resmiyle bezenmiş ve üstlerine buna uygun bir yazı kondurulmuş Tula mührüyle mühürledikten sonra, kendini tan yeri ağarmadan önce yatağa attı, uyuyakaldı. Fakat korkunç karabasanlar uykuda da bırakmadı yakasını. Tam nikâhlanmaya gitmek üzere kızağa bineceği sırada, babası onu durdurarak korkunç bir hızla karlar üzerinde sürüklüyor, karanlık, dipsiz bir kuyuya fırlatıyor ve o, yüreği buz kesilmişçesine, baş aşağı düştükçe düşüyordu. Ya da Vladimir'i solgun bir yüzle, kanlar içinde otlar üzerinde yatarken görüyordu. Son anlarını yaşayan genç adam, içe işleyen bir sesle, bir an önce nikâhlanmaları için yalvarıyordu sevgilisine. Daha bunun gibi biçimsiz, anlamsız bir sürü karabasan kovaladı durdu birbirini. Genç kız her zamankinden daha solgun bir yüz ve gerçek bir baş ağrısı ile uyandı sabahleyin. Annesiyle babası kızlarının iyi bir durumda olmadığını gördüler. Onların sevgili yakınlıkları, kaygıları ve "Nen var Maşa?" "Hasta mısın Maşa?" diye sorup duruşları, zavallı genç kızın yüreğini parça parça ediyordu. Yatıştırıcı birkaç söz söylemeye, güler yüzlü görünmeye çabaladı ya, başaramadı. Akşam gelip çattı. Ailesi arasında son gününü geçirdiğini düşündükçe içi daralıyordu. Üzüntüsünden ölecek gibiydi. İçinden herkesle, her şeyle gizlice vedalaşıyordu.

Akşam yemeğine oturduklarında yüreği güm güm atmaya başladı. Titreyen bir sesle, canının yemek istemediğini bildirdi, kalkıp annesiyle babasına iyi geceler diledi. Onlar da her zamanki gibi kızlarını öptüler, dua ettiler. Genç kız güçlükle tutuyordu gözyaşlarını. Odasına girer girmez kendisini bir koltuğa attı, gözyaşları sel gibi boşandı. Hizmetçi kız onu yatıştırmak, kendisine getirebilmek için diller dök-

tü. Her şey hazırdı. Maşa yarım saat sonra aile ocağını, odasını, sessiz genç kızlık hayatını bırakıp gitmek zorundaydı. Dışarıda hava tipiliydi. Rüzgâr uğulduyor, panjurlar sarsılıyor, takırdıyordu. Bütün bunlar bir uğursuzluğun belirtileri gibi görünüyordu Maşa'ya. Az sonra herkes uykuya dalmış, ev derin bir sessizliğe gömülmüştü. Maşa şalına sarındı, kürkünü giydi, küçük sandığını kucaklayıp arka kapı önündeki taş merdivene çıktı. Arkadan gelen hizmetçi kızın elinde de iki bohça vardı. Bahçeye indiler. Tipi dineceğe benzemiyordu. Rüzgâr sanki bu genç suçluyu durdurmak istermişçesine dosdoğru karşıdan esiyordu. Bahçeyi güçlükle geçebildiler. Kızak yolda onları bekliyordu. Üşüyen atlar yerlerinde duramıyorlardı. Vladimir'in arabacısı arabanın oku önünde dolaşıyor, tedirginleşen hayvanları yatıştırmaya çalışıyordu. Genç bayanla hizmetçisinin kızağa binmelerine, bohçalarla küçük sandığın yerleştirilmesine yardım ettikten sonra dizginleri kavradı, atlar dörtnala atıldılar. Genç bayanı şimdilik alın yazısına ve arabacı Treşka'nın ustalığına bırakıp, biraz da sevdalı delikanlıdan söz edelim.

Vladimir bütün gün sağa sola koşup durmuştu. Sabahtan Jadrino bucağı papazına uğrayıp bin güçlükle söz alabilmiş, sonra da ilk olarak kırk yaşlarında emekli bir süvari teğmenine, Dravin'e başvurmuştu. Teğmen, Vladimir'in çağrısını sevinçle kabul ettiğini bildirdi. Bu serüvenin, kendisine geçmiş günlerini, hafif süvari birliğinde bulunduğu zamanlardaki çapkınlıkları anımsattığını birkaç kez tekrar etti. Üstelik diğer iki tanığı bulmanın zor olmadığını kesinlikle söyleyerek, Vladimir'i yemeğe alıkoydu. Gerçekten de yemekten hemen sonra palabıyıklarını bükerek, mahmuzlarını şakırdatarak, kadastro mühendisi Schmidt ve polis komiserinin kısa bir süre önce mızraklı süvari alayına yazılan on altı yaşlarındaki oğlu çıkageldiler. Onlar Vladimir'in çağrısını kabul etmekle kalmayıp, gerekirse bu yolda ölümü bile göze alacaklarına yeminler ettiler. Vladimir hepsini coşkuyla kucakladı, hazırlıklarını tamamlamak üzere evine döndü.

Hava kararalı çok olmuştu. Sadık adamı Treşka'ya durumu ayrıntılarıyla anlatıp, gereken yönergeleri verdi. Troykayla Nenaradovo'ya gönderdi onu. Kendisi de küçük kızağa tek bir at koşmalarını emredip, yalnız başına, yanına arabacı almadan, iki saat sonra Marya Gavrilovna'nın da varmış olacağı Jadrino'ya doğru yola koyuldu. Topu topu yirmi dakika çeken yolu avucunun içi gibi biliyordu. Fakat tam kentin dışına, tarlalara çıkmışken, rüzgârın parlamasıyla tipinin kopması bir oldu. Göz gözü görmüyordu. Bir an içinde yol karla kapandı. Delikanlının dört bir yanını bulanık, sarımsı bir sis kaplamıştı. Beyaz kar parçaları uçuyordu her yanda. Yerle gök birleşmişti. Kendisini bir tarla içinde bulan Vladimir, yeniden yola çıkabilmek için boşu boşuna çabalıyordu. Kararsız adımlar atan hayvan kâh bir kar yığınına tırmanıyor, kâh bir çukura yuvarlanıyor, kızak adım başı devriliyordu. Vladimir, doğru yönünü yitirmemeye çalışıyordu. Fakat belki yarım saatten çok geçmemesine rağmen, hâlâ Jadrino koruluğuna varamamıştı. Aşağı yukarı on dakika daha geçti, koru hâlâ görünürlerde değildi. Vladimir derin çukurlarla kesilmiş bir tarlada yol alıyordu. Tipi dinmiyor, gök bir türlü açılmıyordu. Gitgide yorulan hayvan, ikide bir karlara gömülmesine rağmen buram buram terliyordu.

Vladimir neden sonra yanlış bir yönde ilerlediğini anladı. Arabayı durdurdu, düşünmeye, anımsamaya, yolu göz önüne getirmeye çalıştı; sağdan gitmek gerektiğine karar kıldı. Sağa saptı. Hayvan güçlükle adım atabiliyordu. Yola çıkalı bir saati geçmişti artık. Jadrino yakınlarda olmalıydı. Fakat gidiyor, gidiyor, bir türlü tarlanın sonuna varamıyordu. Hep kar yığınları, hep çukurlar. Kızak adım başı devriliyor, Vladimir adım başı kaldırıyordu onu. Zaman hızla geçiyordu. Canı adamakıllı sıkılmaya başladı. Neden sonra yakınlardan bir karaltı belirdi. Vladimir kızağı oraya yöneltti. Yaklaşınca bir koruluk olduğunu gördü bunun. "Çok şükür geldim sayılır artık" diye düşündü. Koruluk boyunca ilerlerken, az sonra tanıdık bir yola çıkacağını ya

da koruluğu çepeçevre dolaşarak hemen arkasındaki Jadrino'ya varacağını umuyordu. Kızak, kış dolayısıyla yaprakları dökülmüş, çıplaklaşmış ağaçların karanlığına daldı. Rüzgâr azgınlığını yitirmişti burada. Yol düzgündü, at yüreklendi, Vladimir bir parça yatıştı.

Fakat delikanlı gidiyor, gidiyor, bir türlü Jadrino'ya ulaşamıyor, koruluk bitmek bilmiyordu. Vladimir dehşet içinde, yabancısı olduğu bir ormana düştüğünü anladı. Birden büyük bir ümitsizliğe kapıldı. Atı kırbaçladı. Zavallı hayvan önce tırısa kalktıysa da çabucak caydı; talihsiz Vladimir'in bütün çabalarına rağmen bir çeyrek sonra ancak adım adım yürümeye başladı. Ağaçlar yavaş yavaş seyrekleşiyordu. Vladimir ormandan çıktı. Ama Jadrino görünürlerde yoktu. Vakit gece yarısına gelmiş olmalıydı. Gözlerinden yaşlar boşandı. Kızağını kararlama sürüyordu artık. Tipi dindi, bulutlar dağıldı, gözlerinin önünde, dalga dalga beyaz bir halıyla örtülü bir düzlük uzayıp gidiyordu. Oldukça aydınlık bir geceydi. Az ötede dört beş evlik bir köyceğiz gördü. Oraya yöneldi. İlk kulübenin önünde kızaktan fırladı, koşup pencereyi vurmaya başladı. Birkaç dakika sonra tahta kepenk kalktı, ak sakallı yaşlı bir köylü, başını uzatarak:

— Ne istiyorsun? diye sordu.

— Jadrino buradan uzakta mı?

— Jadrino buradan uzakta mı dedin?

— Evet, evet! Jadrino buradan uzakta mı?

— Yok canım; on verst ya çeker ya çekmez.

Vladimir bu yanıt üzerine eliyle saçlarını kavradı. Ölüme mahkûm edildiğini duyan bir adam gibi dondu kaldı.

Yaşlı köylü:

— Ya sen neredensin? diye sordu.

Vladimir sorulara karşılık verecek durumda değildi.

— Jadrino'ya gidebilmem için bana bir at bulabilir misin ihtiyar? dedi.

Yaşlı köylü:

— Bizde at ne gezer beyim! diye karşılık verdi.

— Peki bir kılavuz olsun bulamaz mıyız? Kaç para isterse veririm.

Yaşlı adam:

— Dur, ben sana oğlumu göndereyim, o seni götürür, deyip pencerenin kepengini indirdi. Vladimir beklemeye başladı. Beş dakika sonra yeniden vurdu pencereye. Kepenk kalktı, sakal göründü.

— Ne istiyorsun?

— Hani, oğlun gelmedi daha?

— Şimdi geliyor, Çizmelerini giyiyor. Üşüdün mü yoksa? Gir ısın.

— Sağol. Sen oğlunu çabuk gönder.

Avlu kapısı gıcırdadı. Eli çomaklı bir delikanlı çıktı. Kar yığınlarıyla örtülü yolu yoklaya yoklaya yürüdü.

Vladimir:

— Saat kaç acaba? diye sordu.

— Birazdan hava ağarır diye yanıtladı genç köylü. Ondan sonra Vladimir'in ağzından tek sözcük çıkmadı.

Jadrino'ya vardıklarında horozlar ötüyordu. Hava ısınmıştı. Kilise kapalıydı. Kılavuzun ücretini ödeyen Vladimir, kızağı papazın avlusuna çekti. Kendi troykası yoktu orada. Kim bilir, nasıl bir haber bekliyordu delikanlıyı.

Biz şimdi iyi yürekli çiftlik sahiplerine, Nenaradova'ya dönelim; bakalım orada ne olup bitti?

Hiçbir şey!

Sabahleyin uyanan ihtiyarlar, oturma odasına geçtiler. Gavrila Gavriloviç'in başında bir kalpak, sırtında sımsıkı iliklenmiş pamuklu bir hırka vardı. Praskovya Petrovna ise pamuklu sabahlığını giymişti. Semaveri getirdiler. Gavrila Gavriloviç kızının nasıl olduğunu, gece iyi uyuyup uyumadığını öğrenmek üzere hizmetçi kızı yukarıya gönderdi. Geri dönen kız, küçük hanımın geceyi kötü geçirdiklerini, fakat şimdi daha iyi olduklarını, az sonra kendilerinin de oturma odasına ineceklerini bildirdi. Gerçekten de az sonra kapı açıldı, Marya Gavrilovna öpüşmek üzere annesiyle babasına yaklaştı.

Gavrila Gavriloviç:

— Başının ağrısı nasıl oldu Maşa? diye sordu.

Maşa:

— Geçti babacığım, dedi.

Praskovya Petrovna:

— Dün gece seni kömür çarpmış olmalı Maşa, diye düşüncesini belirtti.

— Belki de anneciğim, diye yanıtladı Maşa.

Gün olaysız geçti. Fakat geceleyin Maşa hastalandı. Doktor getirtmek için kente adam gönderildi. Ertesi günü akşama doğru gelen doktor, hastayı sayıklarken buldu. Şiddetli bir hummaya yakalanmış olan zavallı genç kız, iki hafta ölümle pençeleşti.

Tasarlanan kaçış olayını evde kimse bilmiyordu. Olayın bir gün öncesi yazılan mektuplar yakılmıştı. Efendilerinin öfkesinden korkan hizmetçi kız, olay üstüne kimseye bir şey söylemiyordu. Papaz ağzını açmadı. Ne emekli süvari teğmeni, ne palabıyıklı kadastro mühendisi, ne de genç alaylı, sağda solda olaydan söz ederek kahramanlık taslamadılar. Bir nedeni vardı bütün bunların, hiç kuşkusuz. Arabacı Tereşka, hatta sarhoşken bile, bu konuda hiçbir şey kaçırmadı ağzından. Böylece yarım düzineden fazla fesatçı, ser verdi de sır vermedi. Fakat ardı arkası gelmek bilmeyen sayıklamaları sırasında, Marya Gavrilovna kendi sırrını kendi açığa vurdu. Gel gelelim sözleri öylesine birbirini tutmaz şeylerdi ki, yatağının baş ucundan ayrılmayan annesinin onlardan çıkarabildiği sonuç, sadece kızının Vladimir Nikolayeviç'i deli gibi sevdiği ve herhalde hastalık nedeninin bu sevdadan başka bir şey olmadığı oldu. Kadıncağız kocasıyla ve bir iki komşuyla görüşüp danıştı. Sonunda hepsi birden Marya Gavrilovna'nın alın yazısının böyle olduğuna, alın yazısının önüne geçilemeyeceğine, yoksulluğun utanılacak bir şey olmadığına, paranın değil insanlığın önem taşıdığına vs. karar verdiler. Kendimizi kandırmaya gücümüzün yetmediği sıralarda, atasözleri şaşılacak kadar yararlar işimize.

Bu arada genç kız iyileşmeye başladı. Vladimir çoktandır uğramaz olmuştu Gavrila Gavriloviçlere. Karşılaştığı kabul tarzı, genç adamı ürkütmüştü. Kendisine haber gönderilmesine, ummadığı mutluluğa kavuştuğunun, nikâha razı olunduğunun bildirilmesine karar verdiler. Fakat bu çağrıları, aklı başında bir adamın pek de yazamayacağı bir mektupla yanıtlanınca Nenarodovalı çiftlik sahiplerinin düştükleri şaşkınlık büyük oldu. Bundan böyle evlerine adım atmayacağını bildiren delikanlı, ölümden başka ümit edecek bir şeyi kalmayan bahtsız bir adamı artık unutmalarını rica ediyordu. Aradan birkaç gün geçince de, Vladimir'in birliğine döndüğünü haber aldılar. Olay 1812 yılında geçiyordu.

O sıralarda hastalığını yeni yeni atlatmakta olan Maşa'ya, uzun süre bildirmeyi göze alamadılar bunu. Genç kız da hiçbir zaman Vladimir'in sözünü etmedi. Aradan birkaç ay geçtikten sonra, delikanlının adını Berodino savaşında büyük yararlık göstererek ağır yaralananlar arasında görünce düşüp bayıldı. Hummanın yeniden başlayacağından korktular ya, çok şükür, baygınlık zarar vermeden sona erdi.

Kızcağız bir başka felakete daha uğradı. Gavrila Gavriloviç, onu bütün servetinin biricik mirasçısı olarak bırakıp öldü. Fakat bu servet Marya Gavrilovna'yı avutamıyordu. Annesini hiçbir zaman yalnız bırakmayacağına ant içerek, zavallı kadıncağızın acısını içtenlikle paylaştı. Ana kız, kederli anılarla dolu Nenarodova'yı bırakıp, ...'daki çiftliklerine taşındılar.

İstekliler, burada da güzel ve zengin gelinlik kızın çevresinde dönüyorlardı. Ama o, hiç kimseye en küçük bir ümit bile vermiyordu. Annesi kızının evlenmesi için kimi zaman onu kandırmaya çalışır, fakat Marya Gavrilovna başını olumsuz anlamda sallayarak düşüncelere dalardı. Vladimir yaşamıyordu artık. Fransızların girişinden bir gün önce Moskova'da ölmüştü. Anısının Maşa için kutsal bir değer taşıdığı görülüyordu. Onu anımsatan ne varsa; bir zamanlar okuduğu kitaplar, çiziktirdiği desenler, sevgilisi için ya-

zılı notlar ve kopya ettiği şiirler; hepsini saklıyordu genç kız. Her şeyi öğrenen komşular, kızın bu sarsılmaz bağlılığına şaşıyorlar; sonunda bu el değmemiş *Artemisia*'nın acıklı sadakatini alt edecek kahramanı merakla bekliyorlardı.

Bu sırada savaş zaferle sona ermişti. Alaylarımız sınır dışından dönüyorlardı. Halk onları karşılamaya koşuyordu. Bando *Vive Henri-Quatre**. *Tyrol valsleri, Jakond'un aryaları* gibi zafer şarkıları çalıyordu. Sefere henüz çocuk denecek yaşta giden subaylar, savaş havasıyla erkekleşerek ve göğüsleri nişanlarla dolu olarak dönüyorlardı. Askerler birbirleriyle neşe içinde konuşuyor, sözlerine Almanca, Fransızca sözcükler karıştırıyorlardı ikide bir. Ah o unutulmaz günler! Şan ve şöhret günleri! *Anayurt* dendi mi, nasıl da coşkuyla çarpardı Rus yüreği! Nasıl da tatlıydı kavuşma anında akan gözyaşları! Ulusal övünç duygusunu ve Çar sevgisini nasıl da kaynaştırmıştık elbirliğiyle! Ve Çar için ne göğüs kabartacak bir dönemdi bu!

Kadınlar, Rus kadınları eşsizdi o günlerde. Her zamanki soğuklukları kaybolmuştu. Hele galipleri karşılarken, coşkuları gerçekten de son kerteye varıyor, *Hurra!* diye bağırıyorlar;

Ve başlıklarını havaya fırlatıyorlardı.

O zamanın subaylarından, Rus kadınına pek çok şey borçlu olduğunu itiraf etmeyen çıkar mı?

Bu parlak günlerde Marya Gavrilovna'yla annesi, ... ilinde yaşıyor, ordunun dönüşünün her iki başkentte yarattığı şenliklerden uzakta bulunuyorlardı. Fakat ilçe ve köy halklarının sevinci, kentlerdekinden daha da güçlüydü belki. Buralara bir subayın gelişi, gerçek bir bayram sevinci yaratıyordu. Franklı bir âşık, bir üniforma karşısında pek sönük kalıyordu o sırada.

Söylediğimiz gibi, o istediği kadar soğuk davransın, Marya Gavrilovna'nın çevresi genç kızı elde etmek isteyenlerle kuşatılmış durumdaydı yine de. Ama göğsünde St. George

* Yaşasın IV. Henri. – r.y.n.

nişanı bulunan ve yüzü oralı kızların deyimiyle "ilginç" bir solgunluk taşıyan bir hafif süvari albayı Marya'nın şatosunda görününce, bütün ötekiler ortadan çekildiler. Yirmi altı yaşlarında bir delikanlıydı bu. Marya Gavrilovna'nın köyünün yakınındaki çiftliğinde iznini geçirmek üzere gelmişti. Marya Gavrilovna, başkalarına davrandığı gibi davranmıyordu ona. Onunla birlikteyken her zamanki dalgınlığı kayboluyordu. Cilve yaptığı söylenemezdi belki, fakat durumu gören şair şöyle derdi:

*Se amor è che dunge?..**

Burmin, çok hoş bir delikanlıydı gerçekten de. Kadınların hoşuna giden türden, yani ince, meraklı, iddiasız, kaygısızca, şakacı bir zekâsı vardı. Marya Gavrilovna'ya karşı sadelikle, içtenlikle davranıyordu. Tepeden tırnağa kızla ilgiliydi aslında. Onun en küçük bir sözünü, en ufak bir kıpırdayışını izlerdi. Görünüşte sessiz ve alçak gönüllüydü ya, bir zamanlar azgın bir uçarı olduğu söylentisi dolanıyordu ağızdan ağıza. Bununla birlikte bu söylentiler, onu Marya Gavrilovna'nın gözünde hiç de küçültüyor değildi. Çünkü gözü pek ve ateşli bir kişiliğin belirtisi olan çapkınlığı, genel olarak, bütün genç bayanlar gibi bağışlardı o da.

Fakat Marya'nın merakını, hayal gücünü en fazla kamçılayan şey, genç hafif süvari subayının cana yakınlığından, konuşma tarzının sevimliliğinden, yüzünün ilginç solgunluğundan çok, sessizliğiydi. Genç adamın kıza tutkunluğu açıkça belliydi. Akıllı, görüp geçirmiş bir adam olarak o da, genç kızın kendilerine karşı ilgisiz olmadığını herhalde anlamıştı. Peki ne bekliyordu hâlâ, diz çöküp aşkını itiraf etmek için? Ona engel olan şey neydi acaba? Gerçek aşkın ayrılmaz yoldaşı olan sıkılganlık mı? Gurur mu? Yoksa hesaplı bir cilveleşme miydi bu? Genç kız, işin içinden çıkamıyordu. İyice düşünüp taşındı, tek nedenin sıkılganlık olduğunda karar kıldı sonunda. Delikanlıya daha fazla yakınlık göstermek, durum elverdiğince daha sıcak davranmak ge-

* Eğer aşk değilse, nedir bu? – r.y.n.

rektiği sonucuna vardı. Böylece genç adamı sıkılganlıktan kurtaracağını umuyordu. Her şeyin çorap söküğü gibi çözülerek sonuca ulaşıvereceği bir tasarı hazırlayıp, romanlara yaraşır itiraf dakikasının gelip çatmasını beklerken içi içine sığmıyordu. Sır, hangi türden olursa olsun, kadın kalbine her zaman acı verir. Kızın taktik harekâtı istenilen sonuca ulaştı. En azından, Burmin öyle düşünceli bir tavır takınmış, kara gözleri Marya Gavrilovna'nın üzerine öyle ateşli bakışlarla dikilir olmuşlardı ki, kaçınılmaz dakikanın yakın olduğu anlaşılmaktaydı artık. Komşular, olup bitmiş bir işten söz edercesine konuşuyorlardı düğünden. İyi yürekli Praskovya Petrovna da, kızı sonunda kendine yaraşır bir eş buldu, diye seviniyordu.

Bir gün, yaşlı kadın, oturma odasında tek başına oturmuş, iskambil kâğıtlarıyla fal açarken Burmin içeri girdi, girer girmez de Marya Gavrilovna'nın nerede olduğunu sordu.

— Bahçede, diye yanıtladı yaşlı kadın. Gidip orada bulun onu. Ben sizi burada beklerim.

Burmin bahçeye çıktı. Yaşlı kadın istavroz çıkararak: "Eh, bu iş inşallah burada biter!" diye düşündü.

Burmin, Marya Gavrilovna'yı havuz başında, söğüt ağacının altında, üstünde beyaz giysileri, elinde bir kitap, tam roman kahramanlarına yaraşır bir durumda buldu. İlk bir iki sözden sonra Marya Gavrilovna, bile isteye sustu. Böylece, ancak apansız ve kesin bir aşk itirafının yok edebileceği sıkıntılı havayı daha da yoğunlaştırdı. İstediği sonucu da elde etti. Durumun güçlüğünü hisseden Burmin, çoktan beridir kalbini açmak için fırsat beklediğini söyleyip, genç kızdan, kendisine bir dakika ayırıp ayıramayacağını sordu. Marya Gavrilovna kitabı kapadı, olumlu anlamda yere indirdi gözlerini.

Burmin:

— Sizi seviyorum, dedi. Sizi çılgın gibi seviyorum. (Marya Gavrilovna kızardı, başını biraz daha öne eğdi.) Boş bulunup, kendimi tatlı bir alışkanlığa, sizi her gün gör-

mek, sesinizi her gün işitmek alışkanlığına kaptırdım. (Marya Gavrilovna, St. Prieux'nün* ilk mektubunu anımsadı.) Alın yazısına karşı koyabilmek için çok geç artık. Tatlı, eşsiz hayalinizin anısı hem ıstırap, hem sevinç kaynağı olacak bundan böyle benim için. Fakat sadece ağır bir yükümlülüğü yerine getirmek, size korkunç sırrımı açarak aramıza aşılmaz bir engel koymak kalıyor bana şimdi...

Marya Gavrilovna, Burmin'in sözünü telaşla keserek:

— O engel her zaman vardı. Ben hiçbir zaman karınız olamazdım sizin, dedi.

Genç adam sessizce:

— Biliyorum, diye yanıtladı. Biliyorum, âşıktınız bir zamanlar. Fakat sevdiğiniz adam yaşamıyor artık ve üç yas yılı geçti aradan... Sevgili, tatlı Marya Gavrilovna! Ne olur, son bir avuntudan yoksun bırakmayın beni. Mutluluğum olmayı kabul edeceğiniz düşüncesi, eğer şey olmasaydı... fakat susun! Tanrı aşkına, bir şey söylemeyin. Üzüyorsunuz beni. Evet, biliyorum, benim olacaktınız siz. Fakat, fakat dünyanın en bahtsız yaratığıyım ben... ben evliyim!

Marya Gavrilovna şaşkın şaşkın Burmin'e baktı.

— Ben evliyim, diye sözlerini sürdürdü Burmin. Dört yıldır evliyim. Üstelik karımın kim olduğunu, nerede yaşadığını, bir daha onunla görüşüp görüşmeyeceğimizi de bilmiyorum!

Marya Gavrilovna:

— Ne diyorsunuz? diye bağırdı. Ne tuhaf şey bu! Devam edin, devam edin; sonra benim de anlatacaklarım var... Fakat, devam edin siz, rica ederim.

Burmin:

— 1812 yılı başlarındaydı, diye anlatmaya koyuldu. Alayımın bulunduğu Vilna kentine doğru hızla yol alıyordum. Akşamın geç saatlerinde ulaştığım bir menzilde, atların bir an önce değiştirilmesi için henüz emir vermiştim ki, müthiş bir tipi koptu. Menzil bekçisi de, arabacılar da tipi

* Rousseau'nun *Yeni Héloise*'inden. – ç.n.

dinene kadar beklememi öğütlediler. Önce dinledim onları. Fakat az sonra anlaşılmaz bir tedirginlik kapladı benliğimi. Sanki birisi itekliyordu beni. Oysa tipi bütün şiddetiyle devam ediyordu. Fakat fazla dayanamadım. Atların koşulmasını emrederek tipinin ortasına daldım. Arabacının aklına dere boyunca gitmek; böylece yolu üç verst kısaltmak esti. Kıyılar karla örtülmüştü. Arabacı, çıkış noktamızı hiç sezmeden geçmiş olduğu için, tanımadığımız bir yerde bulduk kendimizi. Tipi dinmek bilmiyordu. Uzakta bir ışık görüp arabacıya kızağı o yöne sürmesini emrettim.

Bir köye vardık. Işık, ahşap kiliseden geliyordu. Kilise açıktı nedense. Bahçe parmaklıkları arkasında birkaç kızak duruyordu. Sundurmanın altında da gezinen insanlar vardı.

Birkaç kişi birden:

— Buraya! Buraya! diye bağrıştı.

Arabacıma o yana yaklaşmasını emrettim.

Birisi:

— İnsaf et, neredesin yahu? Gelin içeride baygınlıklar geçiriyor. Papaz ne yapacağını şaşırdı. Bizler de geri dönmeye hazırlanıyorduk. Çabuk gir içeri.

Sesimi çıkarmadan kızaktan atladım. İki üç mumun şöyle böyle aydınlattığı kiliseye girdim. Genç kız, kilisenin karanlık bir köşesinde, bir sıra üzerinde oturuyordu. Bir başka kız da şakaklarını ovuyordu onun. Bu ikinci kız:

— Çok şükür, dedi. Gelebildiniz sonunda. Küçük hanımı öldürüyordunuz az kalsın.

Yaşlı papaz yanıma yaklaşarak:

— Başlamamı emreder misiniz? dedi.

Ben şaşkın bir halde, üstünkörü:

— Başlayın, başlayın aziz babacığım, diye mırıldandım.

Genç kızı ayağa kaldırdılar. Hiç de fena sayılmazdı doğrusu... Akıl almaz, bağışlanmaz bir çılgınlık yaptım... Kürsünün önünde, kızın yanında yer aldım. Papaz acele ediyordu. Diğer üç adamla hizmetçi kız, sadece gelinle ilgiliydiler. Yardım ediyorlardı ona. Nikâhımız kıyıldı. Bize:

— Öpüşün, dediler.

Karım solgun yüzünü çevirdi bana. Tam onu öpmek üzereyken:

— Eyvah, bu değil! O değil bu! diye haykırdı, düşüp bayıldı.

Tanıklar korku dolu gözleriyle yüzüme bakakaldılar. Geriye döndüm. Hiçbir engele rastlamadan kiliseden çıktım, kendimi arabaya atarak:

— Çek, diye bağırdım.

Marya Gavrilovna:

— Tanrım! diye haykırdı. Ya karınız, karınız ne oldu? Bilmiyorsunuz demek!

— Bilmiyorum, diye yanıtladı Burmin. Nikâhın kıyıldığı köyün adını da bilmiyorum. Yola çıktığım menzili de anımsamıyorum şimdi. O zamanlar oyun saydığım bu ağır suçu o kadar az önemsemiştim ki, arabam hareket eder etmez uykuya dalmış, ertesi günün sabahına, üçüncü menzile varıncaya kadar uyumuştum. O zamanki uşağım da savaşta öldüğünden, kendisine bu kötü oyunu oynadığım ve bugün benden merhametsizce intikam alan kişiyi arayıp bulma konusunda hiçbir umudum yok.

Marya Gavrilovna Burmin'in elini yakalayarak:

— Tanrım, Tanrım! diye mırıldandı. Demek sizdiniz o! Hâlâ tanıyamadınız mı beni?

Burmin sapsarı kesildi ve genç kızın ayaklarına kapandı.

TABUTÇU

Kocayan evrenin bu ak saçlarını
Tabutları her gün görmüyor muyuz?

Derjavin

Tabutçu Adriyan Prohorov'un son parça eşyaları da cenaze arabasına yüklenmiş, bir çift sıska beygir, dördüncü keredir, Basmannaya'dan yola çıkarak tabutçunun taşınmış olduğu Nikitinskaya'ya sürüklemişlerdi gövdelerini. Dükkânını kilitleyen tabutçu, evin satılık ve kiralık olduğunu belirten bir ilan çivileyip, yaya olarak yeni evine yollandı. Çoktandır hayalinde yaşattığı, sonunda oldukça pahalı bir fiyata satın alabildiği sarı boyalı evceğize yaklaştıkça, yaşlı tabutçu içinde hiç de sevince benzer bir şeyler bulunmadığını hissederek şaşırdı. Yabancı eşikten geçip yeni konutuna girer girmez tam bir kargaşalığın ortasına düşünce, on sekiz yıldır her şeyin yerli yerinde, düzen içinde bulunduğu eski, köhne kulübeciğini düşünerek içini çekti; ellerini ağır tutan her iki kızına ve hizmetçi kadına sövüp sayarak, kendi de onlara yardım etmeye koyuldu. Çok geçmeden her şey yerini buldu. İkona mahfazası, kap kacak dolabı, masa, divan ve yatak, arka odada kendilerine ayrılmış olan köşelere yerleştiler. Mutfağa ve oturma odasına ev sahibinin elinden çıkma, renk renk, irili ufaklı tabutlar, içinde yas şapkaları, yas mantoları ve meşaleler bulunan dolaplar yerleştirildi. Kapıya, üzerine elinde ters çevrilmiş bir meşale tutan iri yarı bir aşk Tanrısı tasvirinin işlenmiş olduğu bir levha asıldı. Levhada şu yazılar okunmaktaydı: "Burada işlemeli ve işlemesiz tabutlar satılır, kiraya verilir, eski tabutlar onarılır?" Kızlar kendilerine ayrılan öndeki aydınlık odaya çekildiler. Adri-

yan, derlenmiş toplanmış evini bir kere dolaştıktan sonra, pencere önüne oturup semaveri hazırlamalarını emretti.

Aydın okuyucular, Shakespeare ve Walter Scott'un, yapıtlarındaki mezarcıları şakacı, şen insanlar olarak tasvir ettiklerini; bu karşıtlıkla da hayalimizi daha şiddetli bir biçimde etkilemek istediklerini bilirler. Gerçeğe olan kaygımız dolayısıyla bu örnekleri izlemek, tabutçumuzun kendi iç sıkıcı zanaatına tam anlamıyla denk düşen bir tabiata sahip bulunduğunu itiraf etmek zorundayız. Adriyan Prohorov genellikle asık suratlı, düşünceli, dalgın bir adamdı. Ağzını sadece, iş güç düşünecek yerde pencere önüne oturup yoldan geçenleri seyrederken yakaladığı kızlarını azarlamak, ya da yaptığı tabutlara ihtiyacı olan mutsuz (kimi zaman da mutlu) kişilerden son derece yüksek fiyatlar istemek için açardı. Yani Adriyan Prohorov pencere önüne oturmuş yedinci fincan çayını içerken, kederli düşüncelere dalıp gitmişti âdeti üzere. Geçen hafta, emekli kolbaşının cenaze alayı tam karakolun yanından geçerken bastıran sağanağı düşünüyordu. O gün pek çok manto daralmış, pek çok şapka buruşup bozulmuştu. Adriyan, birtakım kaçınılmaz masraflarla karşı karşıya bulunduğunu kestiriyordu. Çünkü elindeki cenaze donatımı acınacak bir durumdaydı. Tabutçu, bütün ümitlerini bir yıldır ölüm döşeğinde yatan yaşlı tüccar kadın Turyihina'ya bağlamıştı. Fakat hasta, Razgulyay'da can çekişmekte olduğu için, ne kadar söz verirlerse versinler, mirasçıların öyle uzak bir yerden kendisini çağırtmak üzere adam göndermeye üşenerek en yakın tabutçuyla anlaşıvermeleri korkusu da vardı.

Kapının üç kere farmasonca çalınması, tabutçunun düşüncelerine ara verdi.

— Kim o? dedi Adriyan.

Kapı açıldı. Alman esnaflarından olduğu ilk bakışta kolaylıkla anlaşılan bir adam girdi odaya. Neşeli bir tavırla tabutçuya yaklaştı. Gülmeden dinlemeye hâlâ alışamadığımız bir Rusçayla:

— Özür dilerim sevgili komşum, dedi. Sizi rahatsız etti-

ğim için bağışlayın beni. Bir an önce tanışalım istedim. Ben kunduracıyım. Adım Gottlieb Schultz. Sizden bir sokak ötede, tam evinizin karşısına düşen evde oturuyorum. Yarın evliliğimizin yirmi beşinci yıldönümünü kutlayacağız. Sizi ve kızlarınızı, dostça bir öğle yemeği için bize bekliyorum.

Çağrı hoşnutlukla kabul edildi. Tabutçu kunduracıdan bir fincan çay içmesini diledi. Gottlieb Schultz'un girişken bir adam oluşu sayesinde de, az sonra dostça bir sohbete daldılar.

Adriyan:

— İşleriniz nasıl gidiyor? diye sordu.

— Eh, diye yanıtladı Schultz, şöyle böyle. Şikâyetçi değilim, çok şükür. Fakat kuşkusuz, zanaatlarımız epeyce farklı birbirinden. Canlılar ayakkabısız da edebiliyorlar ama ölüler tabutsuz yaşayamaz!

— Çok doğru, diye onayladı. Fakat eğer bir canlı kendine ayakkabı satın alamıyorsa, kızma ama yalınayak da dolaşabilir. Oysa ne kadar yoksul olursa olsun, bir ölü ne yapıp ne edip kendine bir tabut bulmak zorundadır.

Sohbet bu çizgide bir süre daha uzadı. Sonunda kunduracı kalktı, çağrısını yineleyip tabutçuyla vedalaştı.

Ertesi gün saat tam on ikide tabutçu ve kızları, yeni evlerinin kapısından çıkarak doğru komşularına yollandılar. Şimdi ben burada günümüz romancılarının bir göreneğine uymayacak, ne Adriyan Prohorov'un Rus tipi kaytanını, ne de Akulina'yla Darya'nın Avrupa biçimi giyim kuşamlarını tasvir edeceğim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim; her iki kız da, sadece en tantanalı günlerde ortaya çıkardıkları sarı şapkalarıyla kırmızı potinlerini giymişlerdi.

Kunduracının dar evini çoğunluğu Alman esnaflar, onların karıları ve kalfaları olan bir konuklar kalabalığı doldurmuştu. Rus memurlardan sadece zabıta memuru Finli Yurko çağrılmıştı. Yurko gösterişsiz unvanına rağmen ev sahibinden özel bir saygı görmekteydi. Pogorelski'nin postacısı* gibi o da tam yirmi beş yıldır inanç ve doğrulukla

* Puşkin'in çağdaşlarından Pogorelski'nin bir kahramanı. – ç.n.

hizmet ediyordu devlet kapısında. İlk başkenti silip süpüren 1812 yangını, onun sarı boyalı nöbetçi kulübesini de ortadan kaldırmıştı. Fakat düşman kovulur kovulmaz, bu kulübenin yerinde gotik tarzında kirişlik direkleri olan gri boyalı yeni bir kulübecik belirmiş. Yurko da *elinde baltası, göğsünde çelik zırhı,* bu yeni kulübenin çevresinde dolanmaya başlamıştı. Nikitskaya Kapısının oralarda oturan Almanların çoğu tanırdı onu. Hatta bunlardan kimilerinin, pazarı pazartesiye bağlayan geceyi Yurko'da geçirdikleri olurdu. Adriyan, er geç işinin düşebileceği bir adam olarak kabul ettiği Yurko'yla hemen ahbaplığı koyulaştırdı. Konuklar sofraya oturduklarında onlar yan yanaydılar. Bay ve Bayan Schultz'lar ve on yedi yaşlarındaki kızları Lotchen, hem konuklarla yiyip içiyorlar, hem de yemek dağıtımında aşçı kadına yardım ediyorlardı. Bira, su gibi akıyordu. Yurko dört kişi gibi yiyip içiyor, tabutçu ondan geri kalmıyor, kızlarıyla nazlı nazlı kızarıp bozarıyorlardı. Sofradan gittikçe yükselen Almanca gürültüler arasında kendisini dinlemelerini rica eden ev sahibi, elinde tuttuğu ağzı balmumuyla mühürlü şişenin tıpasını patlatarak, Rusça:

— Sevgili karım Louise'in şerefine! diye bağırdı.

Yalancı şampanya köpürdü. Ev sahibi kunduracı, kırk yaşlarındaki karısının gergin yüzüne candan bir öpücük kondurdu. Konuklar iyi yürekli Louise'in şerefine içtiler, gürültüyle ev sahibi, ikinci bir şişenin tıpasını çıkarırken:

— Sevimli konuklarımızın şerefine diye bağırdı. Konuklar kadehlerini yeniden boşaltarak teşekkür ettiler. Şerefe içmeler birbirini kovaladı durdu artık. Ayrı ayrı her bir konuğun şerefine içildi. Moskova'nın ve bir düzine Alman kentinin şerefine içildi. Bütün esnaf loncalarının ve ayrı ayrı her bir esnaf loncasının, ayrı ayrı her bir ustanın ve kalfanın şerefine içildi. Adriyan canla başla içiyordu. Bir ara öylesine neşelendi ki, o da herhangi bir şeyin şerefine kadeh kaldırılmasını önerdi. Konuklardan şişman bir fırıncı birdenbire kadehini kaldırarak:

— Kendileri için çalıştıklarımızın, *unserer kundlevte** şerefine! diye bağırdı.

Bu öneri de bütün ötekiler gibi neşeyle, oybirliğiyle kabul edildi. Konuklar eğilerek birbirlerini selamlamaya başladılar. Terzi kunduracıyı, kunduracı terziyi, fırıncı hem onu hem ötekini, hepsi birden fırıncıyı selamladılar. Bu böyle sürüp gitti. Karşılıklı selam alıp vermeler sırasında, bir ara Yurko yani başında oturan tabutçuya dönerek:

— Ne duruyorsun azizim, sen de ölülerinin şerefine içsene! diye bağırdı.

Neşeli kahkahalar yükseldi. Fakat tabutçu kendini hakarete uğramış sayıp yüzünü astı. Kimse farkında olmadı bunun. Konuklar içmeye devam ettiler. Sofradan kalkıldığında akşam çanları duyuluyordu.

Konuklar gecenin geç saatlerinde evlerine dağılırken çoğu sarhoştu. Şişman fırıncı ve suratı *kırmızı bir marokenle kaplı* gibi görünen ciltçi, Yurko'nun kollarına girerek onu kulübesine kadar götürdüler. Böylece; "Borcun iyisi ödenmiş olanıdır" Rus atasözüne uygun bir davranışta bulunmuş oldular. Tabutçu evine vardığında sarhoş ve öfkeliydi. Yüksek sesle, kendi kendine söyleniyordu:

— Peki, ne demek oluyor bu? Benim zanaatım ne diye ötekilerinkinden daha az şerefli olsun? Tabutçuysak, cellatla kardeş miyiz yani? Ne diye gülüyor bu gâvurlar? Yoksa tabutçu deyince panayır soytarısı mı anlıyor bunlar? Şu yeni evin şerefine büyük bir ziyafet çekmek istiyordum ya, avuçlarını yalasınlar artık! Kendi müşterilerimi çağırırım ziyafete ben de! Ortodoks ölülerini çağırırım.

Bu sırada Adriyan Prohorov'un ayakkabılarını çıkarmakta olan hizmetçi kadın:

— Daha neler babacığım? dedi. Tövbe de! Ölüleri ziyafete çağırmak! Amma da iş!

Adriyan

— Tanrı hakkı için çağıracağım, diye sürdürdü sözleri-

* Müşterilerimiz. – r.y.n.

ni; hem de yarından tezi yok. Ey benim velinimetlerim; yarın akşama hepinizi beklerim. Tanrı ne verdiyse yiyip içeriz.

Tabutçu bu sözleri söyleyip yatağına girdi. Az sonra da horlamaya başladı.

Adriyan'ı uyandırdıklarında tan yeri ağarmamıştı henüz. Tüccar kadın Turyihina o gece ölmüş, kâhyasının görevlendirdiği bir atlı dörtnala gelerek haberi Adriyan'a ulaştırmıştı. Tabutçu, haberciye votka içmesi için on kapiklik bir bahşiş verip hemen giyindi, bir arabaya atlayarak Razgulya'ya yollandı. Ölü kadının evinin kapısında polisler duruyor, tüccarlar leş kokusu almış kargalar gibi bir aşağı, bir yukarı dolaşıyorlardı. Rahmetli, balmumu gibi sapsarı bir yüzle masada yatıyordu. Fakat kokmaya başlamamıştı henüz. Çevresini akrabalar, komşular ve ev halkı kuşatmıştı. Bütün pencereler açılmıştı. Mumlar yanıyor, papazlar dua ediyorlardı. Turyihina'nın, genç bir tüccar olan son moda bir smokin giyinmiş yeğenine yaklaşan Adriyan, tabut, mum, örtü ve diğer cenaze donatımını kendilerine hemen en iyi şekilde sunmaya hazır olduğunu bildirdi. Dalgın bir tavırla teşekkür eden mirasyedi, fiyat konusunda pazarlığa kalkışmayacağını, bunu tabutçunun vicdanına bıraktığını söyledi. Adriyan alışmış olduğu üzere, bu kere de bir kuruş fazla para istemeyeceğine bin türlü yemin edip, kâhyayla anlamlı anlamlı bakıştıktan sonra gereken işleri yapmak için çıkıp gitti. Bütün gün Razgulya'yla Nikitskaya Kapısı arasında mekik dokudu. Akşama doğru her şey yoluna konmuştu. Arabacısını savıp, yayan olarak yola koyuldu. Aylı bir geceydi. Tabutçu sağ salim Nikitskaya Kapısına vardı. Vozneseniye kilisesi yakınından geçerken, bizim Yurko kendisine seslendi. Fakat tabutçuyu tanıyınca iyi geceler diledi. Vakit epeyce ilerlemişti. Tabutçu tam evinin önüne varmıştı ki, birinin kapıya yaklaştığını, açtığını ve içeri süzüldüğünü gördü. "Bu da ne demek oluyor?" diye düşündü. Acaba yine kimin işi düştü? Sakın hırsız olmasın bu? Yoksa bizim sersem kızlar, âşıklarını mı alıyorlar içeri? Hayırdır inşallah! Tabutçu tanı ahbabı Yurko'yu yardıma çağırmayı

düşünüyordu ki, birisi daha kapıya yaklaştı. Açıp içeri girmek üzereyken, koşarak gelen ev sahibini görüp durdu, üç köşeli şapkasını çıkararak selamladı onu. Adriyan'ın bu yüzü bir yerde görmüşlüğü vardı ya, o andaki telaşı iyice incelemesine engel oldu. Soluk soluğa:

— Hoş geldiniz, dedi. Buyurun, içeri buyurun.

Beriki soğuk bir sesle:

— Törene gerek yok babalık, dedi. Sen önden yürü, yol göster konuğuna!

Adriyan, tören düşünecek durumda değildi zaten. Açık kapıdan girerek merdivenlere yöneldi, öbürü de arkasından. Adriyan, odalarda bir sürü insanın dolaşmakta olduğunu gördü. "Bu ne şeytan işidir böyle!" diye düşünerek bir an önce içeri girmek için adımlarını açtı. Ve girer girmez de dizlerinin bağı çözülüverdi. Oda ölülerle doluydu. Pencereden giren ay ışığı onların sarı ve mor suratlarını, çökmüş ağızlarını, bulanık, yarı kapalı gözlerini, sarkmış burunlarını aydınlatıyordu... Adriyan, bütün bu insanların cenaze donatımlarının kendisi tarafından yapılmış kimseler olduklarını dehşet içinde anladı. İçeri onunla birlikte giren konuk da, o sağanak günü defnedilen kolbaşından başkası değildi. Kadın erkek bütün ölüler yerlere kadar eğilerek, selamlar vererek, tabutçunun çevresinde toplandılar. Sadece geçenlerde bedavadan gömülen yoksul bir ölü yırtık pırtık giysilerinden utandığı için kalabalığa yaklaşmıyor, bir köşede boynunu bükmüş duruyordu. Bütün öteki ölüler, özene bezene giyinmişlerdi. Kadın ölüler başlıklarını giymişler, kurdelelerini takmışlardı. Memur ölüler üniformalarını kuşanmışlar, fakat sakallarını kesmemişlerdi. Tüccarlar bayramlık kaftanları içindeydiler. Bütün bu şerefli topluluk adına söz alan kolbaşı:

— İşte, gördüğün gibi hepimiz kalkıp geldik çağrına Prohorov, dedi. Evde artık gücü kuvveti adamakıllı kesilmiş, çürüyüp dağılmış, iskelet haline gelmiş olanlar kaldı sadece. Fakat onlardan biri seni öylesine görmek istiyordu ki, bizimle birlikte gelmeden edemedi...

O anda ufak tefek bir iskelet kalabalıktan ayrılarak Adriyan'a yaklaştı. Kafatası tatlı tatlı gülümsüyordu tabutçuya. Parlak yeşil ve kırmızı renkli çuha parçaları ve yıpranmış keten parçaları, tıpkı bir sırığa asılmışlar gibi iskeletin üzerinden sarkıyorlar, kocaman çizmeler içindeki ayak kemikleri havan içindeki havan tokmağı gibi takırdıyorlardı. İskelet:

— Beni tanımadın galiba Prohorov? dedi. 1799 yılında ilk tabutunu, meşeden yapılmıştır diyerek çamdan yapılmış olan o tabutu sattığın emekli muhafız birliği çavuşu Pyotr Petroviç Kurilkin'i anımsamıyor musun?

Ölü bu sözleri söyleyerek, tabutçuyu kemikten bağrına basmak istedi. Fakat kendini toparlayan Adriyan, son bir güçle haykırarak iskeleti itti. Pyotr Petroviç sendeledi, düştü, darmadağın oldu. Ölülerden bir öfke mırıltısı yükseldi. Hepsi de arkadaşlarından yana çıkıp, sövüp sayarak, tehditler savurarak Adriyan'ın üstüne yürüdüler. Ölülerin bağırtılarıyla kulakları sağırlaşan zavallı ev sahibi, soluğu tıkanmış bir halde kendinden geçti, emekli muhafız birliği çavuşunun kemikleri üzerine yuvarlandı.

Güneş ışınları tabutçunun yatağına düşeli çok olmuştu. Tabutçu gözlerini açtığında, hizmetçi kadının üfleyerek semaveri körüklediğini gördü. Aklına bir gün önceki olaylar geldi birdenbire, tüyleri diken diken oldu; kolbaşı ve çavuş Kurilkin, sisler içinde gelip geçiyordu aklından. Susuyor, hizmetçi kadının konuşmaya başlamasını, geceki olayların sonuçlarını anlatmasını bekliyordu. Adriyan'a sabahlık giysisini uzatan Aksinya:

— Amma da uyudun ha Adriyan Prohoroviç! dedi. Sabahleyin komşu terzi geldi, sonra şu zabıta memuru uğrayıp seni kendisinin isim gücü eğlentisine çağırdı. Söylemek için uyanmanı bekledik.

— Ya rahmetli Turyihina'dan uğrayan olmadı mı?

— Rahmetli mi? Turyihina ne zaman öldü?

— Budalaya bak! Dün onun cenaze donatımını hazırlarken bana yardım eden sen değil miydin, ahmak!

— Neler söylüyorsun babacığım? Aklını mı oynattın

yoksa? Hâlâ ayılamadın mı? Hangi dünkü cenaze? Dün bütün gün Alman'ın evinde şölendeydin. Eve sarhoş döndün, kendini yatağa dar attın. İşte sabah çanı çalıyor, sen hâlâ yataktasın.

Tabutçu sevinçle:

— Deme yahu! diye bağırdı.

Hizmetçi kadın:

— Elbette, dedi.

— Öyleyse hemen çay koy bana. Söyle kızlar da gelsinler.

MENZİL BEKÇİSİ

Sıradan, küçücük bir kâtiptir,
Menzil bekçisi oldu mu diktatör kesilir

Prens Vyazemski

Menzil bekçilerine sövüp saymayan, onlarla dövüşmeyen var mıdır içinizde? Çektiğimiz eziyetler, karşılaştığımız düzensizlikler ve kabalıklar hakkında hiçbir işe yaramayacak olan yakınmalarımızı yazmak için öfkeye kapılarak, hangimiz istememişizdir o uğursuz defteri? Menzil bekçilerini, bir zamanların dava vekilleri ya da Murom eşkıyaları gibisinden insan soyunun ucubeleri arasında saymayan var mıdır? Fakat adil olup kendimizi onların yerine koymaya çalışırsak, yargılarımızı çok daha hoşgörüyle verebiliriz. Kimdir bir menzil bekçisi? On dördüncü dereceden bir çilekeş. Rütbesi kendisini ancak dayak yemekten kurtarabilen (vicdan sahibi okuyucularım kabul ederler ki, bu da her zaman olmaz) bir zavallı. Prens Vyazemski'nin alay olsun diye diktatör dediği bu adamların yaptıkları iş, tam bir kürek mahkûmluğu değil de nedir? Gece olsun, gündüz olsun rahat yüzü görmezsiniz. Yolcu, can sıkıcı yolculuğu süresince birikmiş bütün öfkesini menzil bekçisinden çıkartır. Hava mı bozuk? Suçlu menzil bekçisidir. Yollar mı berbat? Menzil bekçisinin yüzünden. Atlar hımbıl mı hımbıl, arabacı dik kafalı herifin biri mi? Suç menzil bekçisindedir. Onun yoksul kulübesine yolu düşenler, düşman gibi görürler karşılarına çıkan adamı. Yakasını bu çağrılmamış konuktan kurtarabilirse, ne mutlu menzil bekçisine. Fakat eğer bir de at yoksa elinde... Eh artık, sövgünün, gözdağının bini bir para! Yağmur altında, vıcık vıcık çamura bata çıka avludan avluya koşmak zo-

rundadır. Öfkeli yolcunun azarlarından, itip kakmalarından hiç olmazsa bir dakikacık kurtulabilmek için fırtınaya, zemheriye bakmaksızın, kendini kapı dışına atar. Bakarsın bir general çıkagelmiş. Korkudan tir tir titreyen menzil bekçisi birisi de, haberci postası olan elindeki son iki troykayı ona verir. General teşekkür bile etmeden çekip gider. Beş dakika sonra bir çıngırak sesi!.. Hükümet habercisi seyahat belgesini masaya fırlatır!.. Bütün bunları enine boyuna düşünürsek, yüreğimiz öfkeyle değil merhametle dolar. Bir iki şey daha söyleyeyim. Tam yirmi yıl dur durak bilmeden bütün Rusya'yı baştan başa dolaştım. Bütün posta yollarını bilirim aşağı yukarı. Birkaç arabacı kuşağıyla tanışıklığım vardır. Yüz yüze gelmediğim menzil bekçisi yok gibidir. Pek çoğuna da işim düşmüştür. Edindiğim ilgi çekici gezi izlenimlerini, fırsat buldukça yayımlamak isterim. Fakat şimdilik şu kadarını söyleyeyim ki, menzil bekçileri sınıfı gerçeğe çok aykırı bir biçimde tanıtılmıştır topluma. Bu kadar iftiraya uğrayan menzil bekçileri, aslında yumuşak başlı, yaradılıştan yardım sever, insancıl, öyle pek de şan, şeref, para düşkünü olmayan kimselerdir genellikle. Sohbetlerinden (sayın yolcuların küçümsemekte hiç de haklı olmadıkları bu sohbetlerden), çok ilgi çekici bilgiler elde edilebilir. Altıncı dereceden bir memurla resmi bir konuşma yapmaktansa, bir menzil bekçisinin sohbetini yeğlerim ben kendi payıma.

Bu saygıdeğer kişiler arasında bazı dostlara da sahip bulunduğumu kolayca anlamışsınızdır. İçlerinden bir tanesinin anısı benim için çok değerlidir gerçekten de. Olaylar bir zamanlar bizi birbirimize yaklaştırmıştı. Sevimli okuyucularıma bunu anlatmak niyetindeyim işte.

1816 yılı Mayısında, bugün artık kaldırılmış olan bir posta yoluyla ..... ilinden geçmem gerekmişti. Küçük rütbeli bir memurdum o zamanlar. İki katlı bir posta arabasıyla seyahat ediyordum. Bu yüzden menzil bekçileri beni üstünkörü karşılıyorlar, ben de hakkım olduğuna inandığım şeyi bilek gücüyle elde ediyordum çoğu kere. Genç ve ateşliydim o sıralar. Benim için hazırlanmış atları yüksek

rütbeli bir memurun arabasına koşuverdiğinde bir menzil bekçisinin, bu küçük adamın alçaklığına fena halde içerlerdim. Yine bunun gibi, vali sofrasında uyanık bir uşağın beni atlayarak servise devam etmesine de alışamamıştım uzun süre. Şimdi her ikisi de çok olağan görünüyor bana. Düşünün bir, eğer herkesçe kabul edilen *rütbe sırası* kuralı değil de, söz gelişi *akıl sırası* gibi bir kural uygulanacak olsaydı ne yapardık? Kim bilir ne tartışmalar çıkar, uşaklar kim bilir kimden başlarlardı yemek dağıtmaya! Neyse, biz hikâyemize dönelim.

Çok sıcak bir gündü. ..... menziline üç verst kala çiselemeye başlayan yağmur, az sonra öyle bir sağanağa çevirdi ki, tepeden tırnağa ıslandım. Menzile vardığımda ilk işim üstümü başımı değiştirmek, ikincisi de çay istemek oldu. Menzil bekçisi:

— Hey, Dunya! diye seslendi, semaveri hazırla, biraz da kaymak getir.

Bu sözler üzerine, bölmenin arkasından on dört yaşlarında bir kız çıkarak sofaya doğru koştu. Güzelliği gözlerimi kamaştırmıştı.

— Kızın mı? diye sordu.

Menzil bekçisi, onuru okşanmış bir tavırla:

— Evet, dedi. Öyle akıllı, öyle beceriklidir ki, tıpkı rahmetli anası...

Bunu söyledikten sonra benim seyahat belgemi işlemeye başladı. Bense onun gösterişsiz fakat derli toplu evini süsleyen tabloları seyretmeye koyuldum. Bunlar *Hayırsız Oğul*'un* hikâyesini canlandırıyorlardı. İlk tabloda başında takkesi, sırtında gecelik entarisiyle nur yüzlü bir ihtiyar, duasını üstünkörü dinleyip para kesesini hırsla kapan tedirgin bir delikanlıyı uğurluyordu. Öteki tabloda, genç adamın yaşadığı batakhane hayatı parlak renklerle canlandırılmıştı. Delikanlı çevresi sahte dostlarla, düşük kadınlarla kuşatılmış olarak bir masa başında otururken gösterilmişti

* Hayırsız Oğul: Bir İncil hikâyesinden. – ç.n.

burada. Sonraki tabloda varını yoğunu tüketen genç adam sırtında yırtık pırtık giysiler, başında üç köşeli bir kasket, domuz güdüyor, onlarla aynı kaptan yemek yiyordu. Yüzünde derin bir keder ve pişmanlık okunmaktaydı. Son tabloda, hayırsız oğlun yeniden baba ocağına dönüşü gösterilmişti. İyi yürekli ihtiyar, başında aynı takke, sırtında aynı gecelik entariyle onu karşılamaya koşuyor, hayırsız oğul babasının önünde diz çöküyordu. Tablonun arka planında ise besili bir danayı boğazlayan aşçıyla, hizmetçilere şenliğin nedenini soran büyük kardeş gösterilmişti. Her tablonun altında o tabloya uygun Almanca şiirler yazılıydı. Kına çiçeği saksıları, alacalı bulacalı bir örtüyle kaplı karyola ve o gün orada gördüğüm şeylerin tümüyle birlikte hâlâ hatırımdadır bütün bunlar. Elli yaşlarında bir adam olan ev sahibinin kendisi de canlılığı, dinçliği, üzerinde rengi atmış kurdelelere asılı üç madalya bulunan uzun yeşil ceketiyle, bugünmüş gibi gözlerimin önündedir.

Ben henüz yaşlı arabacının parasını vermeye vakit bulamadan, Dunya semaverle döndü. Üzerimde bıraktığı etkiyi bir anda sezmişti küçük çapkın. İri, mavi gözlerini yere indirdi. Bir iki şey söyledim. Her şeyden haberli bir genç kız gibi ürküp sıkılmadan konuştu benimle. Babasına bir bardak punç, Dunya'ya da bir fincan çay sundum. Sanki kırk yıllık ahbaplarmışız gibi sohbete daldık.

Atlar koşulalı çok olmuştu. Ama ben menzil bekçisinden ve kızından ayrılmak istemiyordum hâlâ. Sonunda vedalaştık. Menzil bekçisi bana iyi yolculuklar diledi. Kız arabaya kadar benimle geldi. Sofada durup bir öpücük istedim. Razı oldu...

Bu işle uğraşalı beri yığınla öpücük alıp vermişliğim vardır. Ama hiçbirisinin bunun kadar uzun, bunun kadar tatlı bir anısı kalmadı bende.

Birkaç yıl sonra olaylar yine aynı posta yoluna, aynı yerlere sürükledi beni. Aklıma yaşlı menzil bekçisinin kızı geldi. Onu yeniden göreceğimi düşünerek sevindim. Fakat bir yandan da menzil bekçisinin belki de bir başka yere atanmış

olabileceğini, Dunya'nın belki de evlendiğini düşünüyordum. İkisinden birinin ölmüş olabileceğini de aklımdan geçirerek ..... menziline kederli bir önseziyle ulaştım.

Atları evin önünde bırakıp odaya girdiğimde, hayırsız oğlun hikâyesini canlandıran tabloları hemen tanıdım. Masa ve karyola eski yerlerindeydi. Fakat pencerelerdeki saksılar kaldırılmıştı. Bir köhneliğin, bir bırakılmışlığın izleri okunuyordu her yanda. Menzil bekçisi gocuğunu üstüne çekmiş uyuyordu. Benim içeri girişim üzerine uyanıp doğruldu. Bu Samson Vyrin olmasına Samson Vyrin'di ya, o kadar çökmüştü ki şaşıp kaldım. O benim seyahat belgemi işlerken ağarmış saçlarını, çoktandır ustura değmemiş yüzündeki derin kırışıkları, kamburlaşmış sırtını gözden geçiriyordum. Dinç bir adamın üç, bilemedim dört yıl içinde böyle yıkık bir ihtiyar olup çıkmasına şaşmamak elde değildir.

— Tanıdım mı beni? diye sordum, seninle eski dostuz biz.

Kaşlarını çatarak:

— Olabilir, dedi. Büyük bir yoldur burası. Çok yolcu gelip geçti bu menzilden.

— Dunya nasıl? diye sordum.

İhtiyar büsbütün somurtarak:

— Allah bilir, diye yanıtladı.

— Yoksa evlendi mi? dedim.

İhtiyar, sorumu duymazlıktan gelerek seyahat belgemi fısıltıyla okumaya devam etti. Ben de soru sormayı bıraktım, çay istedim. Adamakıllı meraklanmıştım. Biraz punç içerse, ihtiyar dostumun dilinin çözüleceğini umuyordum.

Yanılmamışım. İhtiyar, kendisine uzattığım bardağı geri çevirmedi. İçkiyi görünce yüzünün ışıdığını fark ettim. İkinci bardakta dili çözüldü. Beni ya anımsadı, ya da anımsar göründü. O zamanlar çok etkisinde kaldığım, üzerinde çok düşündüğüm hikâyesini anlattı.

— Demek Dunya'mı tanıyorsunuz siz? diye başladı söze. Onu tanımayan var mıydı ki? Dunya, ah Dunya! Ne kızdı o! Herkes hayran kalırdı ona, kimse bir kusur bula-

mazdı. Baylar kimi zaman mendil, kimi zaman küpe armağan ederlerdi. Yolcular sözüm ona öğlen ya da akşam yemeği yeme bahanesiyle, gerçekteyse onu biraz daha fazla görmek için mola verirlerdi burada. Bir bay ne kadar öfkeli olursa olsun, onu gördü mü yatışır, tatlı tatlı konuşmaya başlardı benimle. İnanır mısınız efendim, haberciler, hatta hükümet habercileri oturur, yarım saat çene çalarlardı onunla. Evin her şeyiydi o. Derler toparlar, çekip çevirir, her şeyin üstesinden gelirdi. Bense, ihtiyar bunak, bakmaya doyamazdım ona. Sevinçten içim içime sığmazdı. Dunya'mı sevmiyor muydum sanki? Yavrumdan bir şey mi esirgiyordum? Mutlu değil miydi sanki? Fakat, kaderden kaçılmıyor. Alnımıza yazılan başımıza geliyor.

Yaşlı adam bu sözü söyledikten sonra, içindeki acıyı ayrıntılarıyla anlatmaya koyuldu. Üç yıl kadar önce bir kış akşamı menzil bekçisi yeni bir deftere çizgi çeker, kız da bölmenin arkasında kendine elbise dikerken, kapıya bir troyka yanaşmış; başında bir Çerkez kalpağı, sırtında asker kaputu bulunan, omuzu atkılı bir yolcu içeri girerek at istemiş. Atların hepsi de seferde imiş. Bunu işiten yolcu hem sesini hem de kamçısını yükseltmek üzere imiş ki, bu gibi sahnelere alışık olan Dunya hemen bölmenin arkasından fırlayarak, yolcuya bir şeyler yemek isteyip istemediğini sormuş. Dunya'nın ortaya çıkışı her zamanki etkisini göstermekte gecikmemiş, yolcunun öfkesi geçmiş. Atlar gelinceye kadar beklemeye razı olarak, bir akşam yemeği ısmarlamış. Islak tüylü kalpağını çıkarıp, atkısını çözüp, silkinerek kaputunu sırtından atınca genç, kara bıyıklı, boylu boslu bir hafif süvari sabayı çıkmış ortaya. Menzil bekçisinin yanında bir yere oturarak, onunla ve kızıyla sohbete dalmış. Akşam yemeği hazırlanmış. Bu arada atlar da gelmiş. Menzil bekçisi, yiyecek bile verilmeden atların bir an önce yolcunun arabasına koşulmasını emredip, içeri girdiğinde genç adamı kanepe üzerinde hemen hemen yarı baygın yatarken bulmuş. Birdenbire fenalaştığını, başının çok ağrıdığını, yola çıkacak durumda olmadığını söylemiş hafif süvari suba-

yı... Ne yaparsın? Menzil bekçisi kendi yatağını ona vermiş. Hasta iyileşmeyecek olursa, ertesi gün S..... kentinden doktor getirilmesi kararlaştırılmış.

Ertesi gün hafif süvari subayı daha da kötüleşmiş. Uşağı doktor getirmek üzere ata binip gitmiş. Dunya, hastanın başına sirkeyle ıslatılmış bir bez bağlayarak, elinde dikişi, yatağının başucuna oturmuş. Menzil bekçisi oradayken hasta durmadan inliyor, hemen hemen hiç konuşmuyormuş. Bununla birlikte iki fincan kahve içmiş ve öğle yemeği hazırlanmasını istemiş. Dunya onu yalnız bırakmıyormuş. Hasta durmadan bir şeyler içmek istiyor, Dunya da ona bir maşrapayla kendi hazırladığı limonatayı götürüyormuş. Fakat delikanlı sadece dudaklarını maşrapaya değdirmekle yetiniyor ve her seferinde de güçsüz eliyle teşekkür anlamında Dunya'nın elini sıkıyormuş. Doktor öğleye doğru gelmiş. Hastanın nabzını dinleyip onunla önce Almanca konuşmuş, sonra da Rusça olarak dinlenmesi gerektiğini, yola iki gün sonra çıkabileceğini bildirmiş. Hafif süvari subayı, vizite ücreti olarak yirmi beş ruble ödeyip doktoru yemeğe buyur etmiş. Birlikte büyük bir iştahla yemek yiyip bir şişe şarap yuvarladıktan sonra, birbirlerinden çok hoşnut olarak ayrılmışlar.

Aradan bir gün daha geçince hafif süvari subayının bir şeyi kalmamış. Son derece neşeli bir adammış meğer. Dunya'yla, menzil bekçisiyle boyuna şakalaşıp durmuş. Islıkla şarkılar çalıyor, yolcuların seyahat belgelerini menzil defterine işliyormuş. İyi yürekli menzil bekçisi, bu genç adama öylesine ısınmış ki, üçüncü günün sabahı sevimli konuğundan ayrılmak bayağı zor gelmiş kendisine. Günlerden pazarmış. Dunya sabah duası için kiliseye gitmeye hazırlanıyormuş. Hafif süvari subayının arabasını getirmişler. Genç adam yiyecek ve yatak ücretini cömertçe ödemiş, menzil bekçisiyle vedalaşmış. Dunya'yla da vedalaşarak, onu kentin öbür ucunda bulunan kiliseye arabasıyla götürmek istemiş. Dunya duraksamış... Babası:

— Ne korkuyorsun kız, demiş. Efendimiz kurt değil ki seni yesin. Kiliseye kadar arabayla gidiver işte.

Dunya, hafif süvari subayının yanına oturmuş. Subayın uşağı arabacının oturma yerine sıçramış. Arabacının ıslığıyla birlikte atlar dörtnala kalkmışlar.

Zavallı menzil bekçisi kızına nasıl olup da hafif süvari subayıyla birlikte gitmesi için izin verdiğini, hangi akla uyduğunu, nasıl olup da böyle bir sersemlik yaptığını anlayamıyormuş. Aradan yarım saat geçince, yüreği sızım sızım sızlamaya başlamış. Bir ara öylesine kaygılanmış ki, daha fazla dayanamayıp kendisi de kiliseye yollanmış. O kiliseye yaklaştığında halk dağılmaktaymış. Fakat Dunya ne kilise avlusunda, ne de basamaklardaymış. Menzil bekçisi hemen kiliseden içeri girmiş. Papaz mihraptan çıkıyor, zangoç mumları söndürüyor, iki kocakarı bir köşede hâlâ dua ediyorlarmış. Fakat Dunya kilisede yokmuş. Zavallı baba epeyce duraksadıktan sonra zangoca yaklaşarak, kızının sabah duasında bulunup bulunmadığını sormuş. Zangoç, bulunmadığını söylemiş. Menzil bekçisi yarı canlı, yarı ölü eve dönmüş. Tek ümit olarak, Dunya'nın aklına bir gençlik uçarılığıyla bir sonraki menzilde oturan vaftiz anasına kadar gitmesinin esebileceği kalıyormuş. Menzil bekçisi, içini acıtan bir yürek çarpıntısıyla, kızını götüren troykanın dönmesini beklemeye başlamış. Arabacı dönmek bilmiyormuş. Sonunda akşama doğru tek başına ve sarhoş olarak, öldürücü bir haberle dönmüş: "Dunya, hafif süvari subayıyla birlikte bir sonraki menzilden öteye doğru hareket etti."

Yaşlı adam bu mutsuzluğa dayanamamış. Bir gün önce genç düzenbazın yattığı yatağa atmış kendini. Olayları bir bir gözlerinin önüne getirince, hastalığın da yalan olduğunu anlamış. Zavallı adam şiddetli bir hummaya yakalanmış. Onu S..... kentine götürüp, yerine geçici olarak bir başkasını atamışlar. Kendisini tedavi eden doktor, hafif süvari subayına gelen aynı doktormuş. Menzil bekçisine, genç adamı sapasağlam bulduğunu, onun kötü niyetini daha o zaman sezdiğini, fakat kamçılanmaktan korktuğu için sustuğunu söylemiş. Alman doktorun sözleri; ister gerçek olsun isterse ileri görüşlülüğüyle övünmek için söylemiş olsun

bunları, zavallı hastanın yarasına hiç de merhem olmamış. Menzil bekçisi biraz iyileşir iyileşmez, S..... kenti menzil müdüründen iki ay izin alarak ne yapmak istediğini hiç kimseye çıtlatmadan kızını bulmak için yola düşmüş. Genç adamın hafif süvari yüzbaşısı Minski olduğunu, Smolensk'ten Petersburg'a gittiğini seyahat belgesinden biliyormuş. Dunya'yı götüren arabacının söylediğine göre, kız kendi isteğiyle gidiyor görünmesine rağmen yol boyunca hep ağlamış. Menzil bekçisi: "Kim bilir, yolunu yitirmiş kuzucuğumu belki de döndürürüm yuvasına" diye düşünüyormuş. Bu düşünceyle Petersburg'a vararak, eski meslek arkadaşlarından emekli bir erbaşın İzmaylov alayı yakınlarındaki evinde konaklayarak araştırmalarına başlamış. Hafif süvari yüzbaşısı Minski'nin, Petersburg'da Demutov otelinde oturmakta olduğunu öğrenmiş çok geçmeden. Oraya gitmeye karar vermiş.

Sabahleyin erkenden otelin sofasına gelerek, efendilerine, eski bir askerin kendisiyle görüşmek istediğini haber vermelerini rica etmiş. Kalıba geçirilmiş çizmeleri temizlemekte olan emir eri, yüzbaşının uyumakta olduğunu, saat on birden önce kimseyi kabul etmediğini bildirmiş. Menzil bekçisi otelden ayrılarak, söylenen saatte yeniden oraya dönmüş. Onu bu kere sırtında robdöşambr, başında kadifeden kırmızı bir külahla, Minski'nin kendisi karşılamış.

— "Ne istiyorsun kardeş?" diye sormuş.

İhtiyarın içi bir tuhaf olmuş, gözleri yaşarmış. Ağzından titrek bir sesle sadece:

— "Efendimiz!.. Tanrısal bir lütufta bulununuz!.." sözleri dökülmüş.

Minski ihtiyara şöyle bir bakar bakmaz yüzünü ateş basmış, elinden tutarak yazı odasına götürmüş onu, kapıyı kilitlemiş. İhtiyar:

— "Efendimiz!.. Olanla ölüme çare bulunmaz, fakat hiç olmazsa zavallı Dunya'mı geri verin bana. Hevesinizi aldınız artık. Ona boşu boşuna kıymayın" diye sürdürmüş sözlerini. Genç adam büyük bir şaşkınlık içinde:

— "Olan oldu bir kere, demiş. Sana karşı suçluyum. Senden özür dileyebildiğim için de memnunum. Fakat Dunya'yı bırakmayacağımı bilmelisin. Sana şeref sözü veriyorum, mutlu olacak o. Sen onu ne yapacaksın? Seviyor beni. Eski yaşamını da unuttu. Ne sen, ne de o, olanları unutamazsınız artık!" Genç adam bunları söyledikten sonra ihtiyarın kol yenine bir şeyler sokuşturmuş, kapıyı açmış ve menzil bekçisi neye uğradığını anlayamadan kendini sokakta bulmuş.

Uzun bir süre hiçbir şey yapmadan öylece kalmış. Sonra kol yeninde gördüğü bir kâğıt tomarını çekip çıkarmış. Bu birkaç tane buruşuk, ellilik banknotmuş. İhtiyarın gözleri öfke yaşlarıyla dolmuş bu kez! Kâğıt parçalarını bir topak oluncaya kadar avucunda sıkıp yere fırlatmış, öfkeyle ezdikten sonra birkaç adım atmış. Sonra duraklamış, bir süre düşünüp geri dönmüş... Fakat kâğıt rublelerin yerinde yeller esiyormuş. İyi giyimli genç bir adam menzil bekçisini görünce, bir arabaya doğru koşarak çabucak binmiş, "Çek!.." diye bağırmış. Menzil bekçisi adamın arkasından koşmamış. Evine, menziline dönmeye karar vermiş. Fakat Dunya'sını hiç olmazsa bir kere daha görmek istiyormuş. Bu nedenle iki gün sonra yeniden Minski'ye gitmiş. Fakat emir eri sert bir tavırla, yüzbaşının kimseyi kabul etmediğini söyleyerek, ihtiyarı göğüsleye göğüsleye sofadan çıkarmış, kapıyı yüzüne çarpmış. Menzil bekçisi beklemiş, beklemiş, sonra uzaklaşmış oradan.

Aynı günün akşamı *Vse-Skorb-yaşçiye** kilisesinden, akşam duasından çıktıktan sonra Liteynaya Caddesi'nde yürürken, şık bir gezinti arabası hızla geçmiş yanı başından. Menzil bekçisi, Minski'yi tanımış. Gezinti arabası üç katlı bir evin karşısında, tam kapı önünde durmuş, hafif süvari subayı koşarak içeri girmiş. O anda menzil bekçisinin kafasında sevinçli bir düşünce parlamış. Geri dönüp, arabanın yanına gelerek:

* Bogomater Vseh-Skorbyaşçih: Bütün acı çekenlerin Meryem Anası. – ç.n.

— "Kimin bu araba kardeş," diye sormuş, "Minski'nin mi?"

Arabacı:

— "İyi bildin," demiş. "Ne istiyorsun?"

— "Senin efendi, Dunya'sına bir pusula gönderdi de onu verecektim. Fakat Dunya nerede oturuyordu unuttum."

— "İşte burada oturuyor, ikinci katta. Fakat sen pusulayı getirmekte geciktin kardeş. Beyin kendisi de onun yanında şimdi."

Menzil bekçisi anlatılmaz bir yürek çarpıntısıyla:

— "Zararı yok," diye karşılık vermiş. "Yardımına teşekkür ederim. Ben şu görevimi yerine getirivereyim yine de."

Bu sözleri söyleyip merdivenleri tırmanmış. Kapı kapalıymış. Çıngırağı çekmiş. Ona hiç geçmiyormuş gibi görünen birkaç bekleme saniyesinden sonra anahtarın kilitte döndüğünü işitmiş, kapı açılmış. Karşısına çıkan hizmetçi kıza:

— "Avdotya Samsonovna burada mı oturuyor?" diye sormuş.

Genç kız:

— "Burada oturuyor, demiş. Ne yapacaksın onu?"

Menzil bekçisi karşılık vermeden salona dalmış. Hizmetçi kız arkasından:

— "Durun, durun! Avdotya Samsonovna'nın yanında konuklar var" diye bağıra dursun, o ileriye doğru yürümüş. İlk iki karanlık odadan sonraki üçüncü odada ışık varmış. Menzil bekçisi odanın açık kapısı önüne gelerek orada durmuş. Gerçekten çok güzel döşenmiş olan bu odada Minski düşünceli bir tavırla oturuyormuş. Dunya göz kamaştırıcı son moda giysiler içinde. İngiliz eyeri* üstünde bir leydi gibi, Minski'nin koltuğunun bir kıyısında oturmaktaymış. Genç kız, Minski'nin kara saçlarının kıvırcıklarını sedef gibi parmaklarına dolayarak, sevgi dolu gözlerle bakıyormuş delikanlıya. Zavallı menzil bekçisi kızını hiçbir zaman bu

* İngiliz eyeri: Kadınlar için yapılmış, üstüne yan binilir eyer. – ç.n.

kadar güzel görmemişmiş. Elinde olmaksızın bakakalmış ona. Genç kız başını kaldırmadan:

— "Kim var orada?" diye seslenmiş.

Menzil bekçisi sesini çıkarmamış. Dunya karşılık alamayınca başını kaldırıp bakmış ve bir çığlık koparark halının üzerine yuvarlanmış. Korkan Minski, kızı kaldırmak üzere yerinden fırladığında kapı önünde duran menzil bekçisini görünce, Dunya'yı bırakıp öfkeden tir tir titreyerek yaşlı adama yaklaşmış. Dişlerini gıcırdatarak:

— "Ne istiyorsun sen?" demiş. "Eşkıya gibi sinsi sinsi ne dolaşıp duruyorsun peşimde? Yoksa beni boğazlamak mı istiyorsun? Defol!"

Bunları söyleyip güçlü pençesiyle menzil bekçisinin yakasına yapışmış, kapı dışarı etmiş adamı.

İhtiyar, kaldığı eve dönmüş. Dostu, mahkemeye başvurmasını öğütlemiş. Fakat o bir süre düşündükten sonra olumsuz anlamda elini sallamış, geri dönmeye karar vermiş. İki gün sonra da Petersburg'dan ayrılarak menziline doğru yola koyulmuş, eski görevine başlamış.

Menzil bekçisi, şöyle tamamladı sözlerini:

— İşte üç yıldır, en küçük bir haberini bile alamadan Dunya'sız yaşıyorum. Ölü mü, diri mi, Tanrı bilir artık. Her şey olur. Rasgele bir çapkının, baştan çıkarıp bir süre oyalandıktan sonra fırlatıp attığı ne ilk ne de son kızdır o. Petersburg'da yığınla var bu gencecik ahmaklardan. Bugün atlaslar, kadifeler içindeler. Yarın bakarsın bir meyhane serserisiyle birlikte sokaklarda sürtüyor. Kimi zaman Dunya'nın da böyle bir felâkete uğramış olabileceğini düşünüyorum da, elimde olmaksızın günaha giriyor, o duruma düşmektense ölmüş olmasını diliyorum.

İhtiyar dostumun –Dmitrev'in o çok güzel baladındaki çalışkan Terentyiç gibi– tablosu yapılmaya değer bir tavırla, ceketinin eteğiyle sildiği gözyaşlarının sık sık kestiği hikâyesi buydu işte. Gerçi bu gözyaşları, biraz da hikâyeyi anlattığı sürece yuvarladığı beş bardak punçtan ileri geliyordu ama yine de içim bir tuhaf oldu. Ayrıldıktan sonra da uzun bir

süre ihtiyar menzil bekçisini unutamadım. Zavallı Dunya aklımdan çıkmadı...

Geçenlerde ..... ilçesinden geçerken, dostumu anımsadım. Onun bekçilik yaptığı menzilin kaldırıldığını söylediler. Menzil bekçisinin yaşayıp yaşamadığı konusunda kimsenin doğru dürüst bir şey bildiği yoktu. Yabancısı olmadığım yerlere kendim gitmeye karar verdim. Menzil dışından bir araba kiralayarak N..... köyüne yollandım.

Mevsim sonbahardı. Gökyüzü kül renkli bulutlarla örtülüydü. Soğuk bir rüzgâr, karşılaştığı ağaçlardan kopardığı kızarmış ve sararmış yaprakları sürükleyerek, biçilmiş tarlalar üzerinden esiyordu. Köye güneş batarken girip, tam menzil bekçisi kulübesinin önünde durdum. Bir zamanlar zavallı Dunya'nın beni öptüğü sofaya çıkan şişman bir kadın, sorularımı, menzil bekçisinin bir yıl önce öldüğünü, evde şimdi bir bira yapımevi sahibinin oturduğunu, kendisinin de bu adamın karısı olduğunu söyleyerek yanıtladı. Buralara kadar boşu boşuna gelmiş olmama ve hiç yoktan harcadığım yedi rubleye canım sıkılmıştı... Bira yapımcısının karısına:

— Niçin öldü acaba? diye sordum.

Kadın:

— Niçin olacak anacığım, ayyaşlıktan, diye karşılık verdi.

— Nereye gömüldüğünü biliyor musunuz?

— Köy dışındaki mezarlığa, rahmetli karısının yanına.

— Birisi beni oraya kadar götürebilir mi acaba?

— Niye götürmesin! Hey, Vanka! Bırak artık şu kediyle oynamayı. Bayı mezarlığa kadar götür de, menzil bekçisinin mezarını gösteriver.

Bu sözler üzerine kızıl saçlı, bir gözü kör, üstü başı yırtık bir çocuk bana doğru koştu, az sonra köyün dışına çıktık. Yolda giderken ona:

— Sen rahmetliyi tanır mıydın? diye sordum.

Çocuk:

— Nasıl tanımam! dedi. Bana ağaçtan düdük yapmasını öğretmişti. Kimi zaman meyhaneden çıktığında (Allah

rahmet eylesin!) bütün çocuklar peşine takılır, "Dede! Dede! Bize ceviz ver!" diye bağırırdık. O da hepimize ceviz dağıtırdı. Zaten çoğu zaman bizimle oynardı hep.

— Peki gelip geçen yolculardan onu soran oluyor mu hiç?

— Şimdileri buralardan gelip geçen azdır. Arada bir ilçe meclisinden biri uğrar ya, onların da ölülerle alışverişi yoktur. Bak aklıma geldi, yazın buradan geçen bir bayan, ihtiyar menzil bekçisini sorduydu da, mezarına kadar geldiydi hatta!

Merakla:

— Nasıl bir bayandı bu? diye sordum.

Çocuk:

— Çok güzel bir bayandı, dedi. Altı atlı arabasında üç çocuğuyla, bir süt ninesiyle, bir de kara bir finoyla seyahat ediyordu. İhtiyar menzil bekçisinin öldüğünü duyunca ağlamaya başladı. Çocuklarına:

— "Siz uslu uslu oturun, ben mezarlığa kadar gideceğim," dedi.

Ben onu götürmek için ortaya atılmıştım ki, Bayan:

— "Ben yolu biliyorum," dedi.

Bana da beş gümüş kapik verdi. Böyle iyi bir bayandı işte!

Mezarlığa geldik. Çevresinde bir çit bile bulunmayan tahta haçlarla kaplı, çıplak, ağaçsız bir yerdi burası. Hayatımda bundan daha iç karartıcı mezar görmedim.

Çocuk, üzerinde bakır bir tasvir bulunan kara bir haçın saplı olduğu bir kum yığınına sıçrayarak:

— İşte ihtiyar menzil bekçisinin mezarı, dedi.

— O bayan da geldi mi buraya? diye sordum.

Vanka:

— Geldi, dedi. Uzaktan izliyordum onu. Buraya uzandı, uzun zaman öylece kaldı. Sonra köye dönerek papazı çağırttı, para verip gitti. Bana da beş gümüş kapik vermişti. Çok iyi bir bayandı.

Ben de bir beş kapiklik verdim çocuğa. Buraya gelişime de, harcadığım yedi rubleye de acımıyordum artık.

KÖYLÜ GENÇ BAYAN

Güzelim, ne giyersen giy yaraşır sana.

Bogdanoviç

Ücra illerimizden birinde İvan Petroviç Berestov adında bir derebeyinin çiftliği bulunmaktaydı. Kendisi gençliğinde muhafız birliklerinde çalışmış, 1797 yılı başlarında işten el çekerek köyüne gelmiş, o gün bu gündür de oradan ayrılmamıştı. Soylu fakat yoksul bir ailenin kızı olan karısı, o çiftliğin uzak topraklarında avlanmaktayken, doğum sırasında ölmüştü. Çiftlik işleri çok geçmeden acısını unutturdu Berestov'a. Planını kendisinin hazırladığı bir ev yaptırdı. Bir çuha dokuma fabrikası kurdu. Gelirini üç katına çıkardı ve bölgenin en akıllı adamı saymaya başladı kendini. Ailecek ve köpekleriyle birlikte Berestov'a konukluğa gelen komşuların da, bu konuda ona karşı çıktıkları yoktu zaten. İş günleri pamuklu kadifeden bir ceketle dolaşır, tatil ve bayramlardaysa kendi yapımı çuhadan uzun bir ceket giyerdi. Giderlerini deftere kendisi işler, *Resmi gazete* dışında hiçbir şey okumazdı. Onu biraz gururlu bulurlardı ama genellikle herkesçe sevilirdi. Arasının iyi olmadığı tek kişi, en yakın komşusu Grigori İvanoviç Muromski idi. Muromski gerçek bir Rus beyiydi. Servetinin çoğunu Moskova'da batırmış, bu arada dul kalmış, elindeki son köye postu sermişti. Başka türlü de olsa, hoppalığını burada da elden bırakmıyordu. Hemen hemen elinde avucunda kalan bütün parasını, bir İngiliz bahçesi yaptırma uğrunda tüketti. At bakıcılarını İngiliz jokeyler gibi giydiriyordu. Kızının bir İngiliz mürebbiyesi vardı. Tarlalarını İngiliz yöntemiyle sürüp ekiyordu. Fakat:

Giderlerini büyük ölçüde azaltmasına rağmen Grigori İvanoviç'in geliri bir türlü artmıyor, o da köyde bile yeni yeni borçlara girmenin yolunu buluyordu. Aptal bir adam sayılmazdı bununla birlikte. Çünkü il derebeyleri içinde, çiftliğini Vârisler Kurulu'na rehine koymayı ilk olarak akıl eden oydu. O zamanlar için çok karışık, cesaret isteyen bir işti bu. Grigori İvanoviç'i ayıplayanlar içinde en sert davrananı Berestov'du. Her türlü yenilikten nefret etmek başlıca özelliğiydi onun. Komşusunun anglomanisinden söz ederken mutlaka çileden çıkar, onu eleştirmek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Diyelim ki, bir konuğuna arazisini gezdiriyor. İyi bir çiftlik yöneticisi olduğu konusundaki övgüler karşısında kurnaz kurnaz gülerek:

— Doğrusu efendim, derdi, komşum Grigori İvanoviç'inkilere pek benzemez benim işler. Bu kim, İngiliz yöntemiyle sermayeyi kediye yüklemek kim! Rus yöntemi kullanarak geçinip gidiyoruz işte.

Bu ve buna benzer şakaları bire bin katarak ve açıklamalarda bulunarak Grigori İvanoviç'e ulaştırmak için, komşular ellerinden geleni ardlarına komazlardı. Anglomanın bu eleştiriler karşısındaki tavrıysa, bizim gazete yazarlarımızınkinden farklı değildi pek. Bunları duydukça cinleri tepesine çıkar, Zoile'ini* ayı ve görgüsüz adam diye adlandırırdı.

Berestov'un oğlu, köye, babasının yanına geldiğinde, iki komşu derebeyi arasındaki ilişkiler böyleydi işte. ..... üniversitesinde öğrenim görmüş olan delikanlı orduya girmek istiyor, fakat babası razı olmuyordu buna. Genç adam ise sivil bir devlet görevinde çalışacak yetenek görmüyordu kendinde. İkisi de birbirlerinin düşüncelerini değiştiremediklerinden, genç Aleksey, ne olur ne olmaz diye bıyık bırakmakla birlikte** bir süre için çiftlikte oturmaya karar verdi.

* Zoile: Yunan dilci ve eleştirmeni. Isa'dan önce 4. yüzyılda yaşamış, yaptığı çok sert Homeros eleştirileriyle ün kazanmıştır. – ç.n.

** O devirde Rusya'da ordu mensupları arasında bıyık bırakma geleneği vardı. – ç.n.

Aleksey yakışıklı, yiğit bir delikanlıydı gerçekten de. Biçimli endamının hiçbir zaman subay üniformasına bürünmemesi, at üstünde salınacak yerde, gençliğini birtakım evraklarla boğuşarak geçirmesi, acınacak bir şey olurdu doğrusu. Avlanırken yola ize bakmadan en önde dörtnala at koşturduğunu gören komşular, bu delikanlının hiçbir zaman işe yarar bir büro şefi olamayacağında ağız birliği etmişlerdi. Genç kızlar ona bakmadan edemezler, arada bir de hayran hayran seyre dalarlardı. Fakat Aleksey'in pek aldırdığı yoktu onlara. Kızlar da bu duygusuzluğun bir gönül yarasıyla ilgili olduğu sonucuna varmışlardı. Gerçekten de delikanlının bir mektubundan kopye edilen şu adres elden ele dolaşmaktaydı: *Moskova'da, Aleksevski manastırı karşısında bakırcı Savelyev'in evinde Akulina Petrovna Kuroçkina'ya. Bu mektubumun A.N.R.'ye verilmesini derin saygılarımla rica ederim.*

Köylerde yaşamamış olan okuyucularım, bu taşralı genç kızların ne tatlı yaratıklar olduklarını bilemezler! Açık havada, bahçelerindeki elma ağaçlarının gölgesinde yetişen bu kızlar, dünya ve hayat hakkındaki bilgilerini kitaplardan edinirler. Yalnızlık, özgürlük ve okuma, bizim kentli dilberlerimize yabancı olan duyguları ve tutkuları erkenden geliştirir onlarda. Taşralı bir genç kız için bir araba çıngırağının sesi, serüven demektir. Yakın bir kente yapılan gezi, hayatın bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bir konuğun ziyareti, çok uzun, kimi zaman bütün bir hayat boyunca süren anılar bırakır.

Onların bazı tuhaflıklarıyla eğlenmekte, hiç kuşkusuz, özgürdür herkes. Ama olaylara üstünkörü bakan bir gözlemcinin alayları, bu genç kızlara özgü başlıca erdemler olan karakter üstünlüğünü; ve Jean-Paul'un kanısınca, onsuz insan büyüklüğünden söz edilemeyecek olan *kişisel özgünlüğü* (Individualité)* ortadan kaldıramaz. Başkent kadınları onlardan çok daha iyi eğitim görmüş olabilirler. Fa-

* – r.y.n.

kat sosyete hayatı, kısa zamanda kişiliklerini törpüler ve ruhları, tıpkı başlarındaki serpuşlar gibi basmakalıplaşır. Yargılama ya da ayıplama amacıyla söylemiyorum bu sözleri. Fakat çok eski bilgelerden birinin dediği gibi: *Nota nostra manet**.

Aleksey'in genç kızlarımız çevresinde yaratacağı etkinin derecesi kolaylıkla gözönüne getirilebilir. Mahzun, düş kırıklığına uğramış bir gençle ilk kez karşılaşıyorlar; ilk kez bir insan, kaybolmuş mutluluklardan, zehirlenmiş bir gençlikten söz ediyordu onlara. Üstelik, üzerinde bir kuru kafa resmi bulunan kara bir yüzük taşıyordu parmağında delikanlı. O ilde son derece yeni şeylerdi bunlar. Kızlar Aleksey için deli divane oluyorlardı.

Fakat onunla, herkesten çok bizim anglomanın genellikle Besti diye çağırdığı kızı Liza ilgileniyordu. Babaları birbirlerine gidip gelmiyorlardı. Kız Aleksey'i görmemişti henüz. Oysa bütün komşu kızların tek konusu Aleksey'di. Liza on yedi yaşındaydı. Esmer ve çok sevimli yüzüne canlılık veren kara gözleri vardı. Tek çocuk olduğu için bir dediği iki edilmeden büyütülmüştü. Oynaklığı ve bitmek tükenmek bilmez şeytanlıklarıyla babasını kendisine hayran ediyor, fakat mürebbiyesi Miss Jackson'ı ümitsizliğe düşürüyordu. Miss Jackson kurallara sıkı sıkıya bağlı, yüzüne pudra süren, kaşlarına rastık çeken *Pamela*'yı yılda iki kez yeni baştan okuyan, bütün bunlara karşılık yılda bin ruble alıp *şu barbar Rusya*'da can sıkıntısından patlayan kırklık bir kızdı.

Liza'nın Nastya adında bir oda hizmetçisi vardı. Küçük hanımdan biraz daha yaşlı olmasına rağmen uçarılıkta ondan aşağı kalmazdı. Lisa onu çok sever, bütün sırlarını ona açar, şeytanlıklarını onunla birlikte tasarlardı. Kısaca söylersek, Fransız trajedisindeki herhangi bir gözde kadar önemli bir kişiydi Priluçino köyünde o.

Bir gün Nastya, küçük hanımını giydirirken:

* Düşüncemiz gücünü korumaktadır. – r.y.n.

— İzin verirseniz konukluğa gideceğim bugün, dedi.

— Olur. Ama nereye?

— Tugilova'ya. Berestovlara. Aşçının karısının isim günü imiş. Kadın dün gelip bizi yemeğe çağırdı.

Liza:

— Bak hele! dedi. Efendiler kavgalı, hizmetçiler birbirlerini yemeğe çağırıyorlar.

Nastya:

— Efendilerden bize ne! diye karşılık verdi. Zaten ben sizinim, babanızın değil! Hem siz Berestov'un oğluyla kavga etmediniz ki. Eğer ihtiyarların pek hoşuna gidiyorsa, bırakın dövüşsünler.

— Aleksey Berestov'u görmeye çalışsana Nastya. Sonra güzelce anlatırsın bana; yakışıklı mı, huyu suyu nasıl?

Nastya bunu yapacağına söz verdi. Liza bütün gün sabırsızlık içinde dönüşünü bekledi onun. Akşamleyin Nastya geldi. Odaya girerken:

— Eh, Lizaveta Grigoryevna dedi, gördüm genç Berestov'u. Hem de iyice seyrettim. Bütün gün birlikteydik.

— Nasıl oldu bu? Anlat, bir bir anlat.

— Emredersiniz hanımcığım. Ben, Anisya Yegorovna, Nenila, Dunka, hep birlikte gittik oraya.

— Peki peki, anladım, sonra ne oldu?

— Azıcık sabredin de sırasıyla anlatayım hanımcığım. Efendime söyleyeyim, tam da yemek zamanıymış. Oda tıka basa insan doluydu. Kolbinskiler, Zaharyevskiler, kâhya kadınla kızları, Hlupinskiler hep oradaydı.

— Peki, peki anladım! Ya Berestov, Berestov orada değil miydi?

— Durun da anlatayım hanımcığım. Efendime söyleyeyim, hep birlikte masaya oturduk. Kâhya kadın başköşeye kuruldu, ben de onun yanına. Kâhya kadının kızları surat asmasınlar mı! Hıh. Sanki pek umurumdaydı da...

— Ah Nastya, bu bitmek tükenmek bilmez ayrıntılarla o kadar can sıkıcısın ki!

— Fakat siz de o kadar sabırsızsınız ki! İşte efendime

söyleyeyim, sofradan kalktık... Fakat sofra başında tam üç saat oturmuştuk... Yemek de öylesine güzeldi ki. Mavi, kırmızı, çizgili keşkülüfukaralar... Uzatmayayım, sofradan kalkıp bahçeye, elim sende oynamaya çıktık. İşte genç bey o zaman göründü.

— Söyledikleri kadar yakışıklı mı gerçekten?

— Hem de nasıl! Çok güzel bir delikanlı doğrusu. Boylu boslu, al yanaklı...

— Sahi mi? Bense solgun benizli sanıyordum onu. Peki sonra? Nasıl bir adam? Hüzünlü, düşünceli bir görünüşü var değil mi?

— Siz ne diyorsunuz? Ömrümde böyle azgın delikanlı görmedim ben. Bizimle elim sende oynamaya kalktı.

— Sizinle elim sende oynamak mı! Olamaz!

— Niye olmasınmış! Hem neler neler yaptı daha başka! Yakaladığını öptü!

— Müsaadenle Nastya, uyduruyorsun.

— Müsaadenizle, uydurmuyorum hanımcığım. Elinden zor kurtuldum ben. Söylediğim gibi, bütün gün bizimleydi.

— Fakat nasıl olur? Âşık olduğunu, kimseye yüz vermediğini söylüyorlar.

— Onu bilmem hanımcığım ama bana pek yüz verdi doğrusu. Tanya'ya da öyle. Kâhya kadının kızına da bakıp durdu. Söylemesi ayıp, hiç kimseyi gücendirmedi. Böyle bir çapkın işte!

— Şaşılacak şey! Evde ne diyorlar onun için peki?

— Çok seviyorlar kendisini. Beyin altın gibi kalbi vardır, çok neşeli bir delikanlıdır diyorlar. Tek kötü yanı kızların peşinde gezmeyi pek sevmesiymiş. Fakat bana sorarsanız dert değil, bu da zamanla geçer.

Liza içini çekerek:

— Ah, onu görmeyi nasıl isterdim! dedi.

— Bundan kolay ne var? Tugilova uzak yer değil ki, topu topu üç verst. O yana doğru ister yürüyerek, ister atla bir gezintiye çıkın, hemen görürsünüz onu. Çünkü her sabah erkenden tüfeğini alıp ava çıkıyor.

— Olmaz, iyi değil bu. Peşinde dolaştığımı sanır sonra. Zaten babalarımız da kavgalı olduğu için tanışmamız büsbütün olanaksız... Nastya, dur bakayım! Aklıma ne geldi biliyor musun? Köylü kızı kılığına girerim ben de!

— Niye olmasın? Kalın bir mintan, üstüne de sarafan giyip, korkmadan Tugilova'nın yolunu tutun. Berestov'un gözünden kaçmayacağına garanti veririm.

— Zaten buralılar gibi konuşmasını da çok güzel becerebiliyorum. Ah Nastya, sevgili Nastya! Ne güzel bir buluş bu!

Liza, bu eğlenceli tasarısını mutlaka gerçekleştirmek niyetiyle yatıp uyudu. Ertesi gün de planını uygulamaya girişti. Pazardan kalın keten, mavi renkli kaba pamuklu bez, bakır düğmeler aldırttı. Nastya'nın yardımıyla kendisine bir mintanla bir sarafan biçti. Bütün hizmetçi kızları dikiş işiyle görevlendirdi. Akşamleyin her şey hazırdı. Liza ayna önünde yeni giysilerini ölçünürken, hiçbir zaman bu kadar sevimli olmadığını itiraf etti kendi kendine. Yürürken yerlere kadar eğilip selamlar vererek, çamurdan yapılmış oyuncak kediler gibi başını sallayarak, köylü ağzıyla konuşarak ve gülerken yenleriyle yüzünü kapayarak rolünü tekrarlayıp, Nastya'nın tam bir takdirini kazandı. İşini güçleştiren tek şey, yalınayak yürüme zorunluluğuydu. Bunu bahçede denedi fakat çimenler nazik ayaklarına battı. Kumlara ve çakıllara ise dayanamayacağını anladı. Nastya burada da imdada yetişti. Liza'nın ayaklarının ölçüsünü alıp tarlaya, çoban Trofim'e koşarak, bu ölçüde bir çift örme sandal ısmarladı. Ertesi gün Liza uyandığında şafak sökmemişti daha. Bütün ev henüz uykudaydı. Nastya avlu kapısı dışında çobanı beklemekteydi.

Küçük boru çaldı ve köyün sürüsü beyin evinin avlusunun önünden geçerken küçük alacalı sandalları verip, mükâfat olarak elli kapik aldı ondan. Liza sessizce köylü giysilerine büründü. Nastya'ya fısıltıyla Miss Jackson'a değin bazı yönergeler verdikten sonra, arka kapı önündeki taş merdivenden geçerek bostan yoluyla tarlalara doğru koştu.

Şafak sökmeye başlamıştı. Bulutların altın renkli dizisi, saray hademelerinin Çarı bekleyişleri gibi güneşi bekliyor gibiydiler. Duru gökyüzü, sabah serinliği, çiğ taneleri, hafif sabah rüzgârı ve kuş cıvıltıları, çocuksu bir sevinçle dolduruyordu Liza'nın yüreğini. Genç kız bir tanıdıkla karşılaşmak korkusuyla, koşmuyor da uçuyordu sanki. Babasının yurtluğunun sınırında bulunan koruluğa yaklaşınca yavaşladı. Aleksey'i burada beklemek zorundaydı. Nedenini kendisi de bilmeden yüreği hızla çarpıyordu. Gençlik yaramazlıklarımıza eşlik eden bu korku, onların başlıca güzelliğidir zaten. Liza koruluğun karanlığına daldı. Genç kızı boğuk, dalga dalga bir uğultu karşıladı. Koruluğun sesiydi bu. Sevinci dağıldı. Yavaş yavaş tatlı düşlere kaptırdı kendini. Düşüncelere daldı. Fakat bir ilkbahar günü sabahın altısında korulukta tek başına dolaşan on yedi yaşında bir genç kızın aklından geçenleri tam tamına kim bilebilir? Liza iki yanı yüksek ağaçlarla kaplı yolda işte böylece düşüne düşüne giderken, ansızın çok güzel bir av köpeği havlayarak ona doğru koştu. Genç kız korkuyla bir çığlık attı. Aynı anda: *"Tout beau, Sbogar ici..."** diye bir sesleniş duyuldu ve genç bir avcı, çalıları aralayarak ortaya çıktı. Liza'ya:

— Korkma güzelim, dedi. Köpeğim ısırmaz.

Liza kendini toparlayarak, durumdan yararlanmasını bildi. Yarı ürkmüş, yarı utanmış bir tavır takınarak:

— Yok bey, dedi. Baksana ne fena köpek. Korkuyorum, bir daha üstüme atılmasın?

O bunları söylerken, Aleksey (okuyucularımız avcıyı tanımışlardır artık) genç köylü kızını tepeden tırnağa süzüyordu. Kıza:

— Eğer korkuyorsan gideceğin yere kadar ben götüreyim seni, dedi. İzin verir misin geleyim seninle?

Liza:

— Sana engel olan mı var? diye yanıtladı. Allahın yolu, isteyen istediği gibi gezer.

* Dur, Sbogar, buraya gel... – r.y.n.

— Nereden geliyorsun?

— Priluçino'dan. Demirci Vasili'nin kızıyım ben. Mantar toplamaya gidiyorum. (Liza, sicimle bağlı küçük bir sepet taşıyordu kolunda.) Ya sen bey? Tugilova'dan geliyorsun değil mi?

Aleksey:

— İyi bildin, diye yanıtladı. Küçük beyin uşağıyım ben.

Aleksey, kızla kendi arasında bir eşitlik sağlamak istiyordu böylece. Fakat Liza, delikanlıyı yukarıdan aşağı süzerek güldü:

— Yalan söylüyorsun, dedi. Beni aptal mı sandın? Sen küçük beyin kendisisin.

— Peki, sen nereden biliyorsun bunu?

— Bilmeyecek ne var bunda?

— Vay canına! Söyle de biz de anlayalım hele!

— Beyle uşağı birbirinden ayıramayacak mıyız artık. Giyimin kuşamın başka türlü bir kere, sonra bir tuhaf konuşuyorsun, köpeği çağırman bile bizimkine benzemiyor.

Aleksey, gittikçe daha çok hoşlanıyordu kızdan. Güzel köylü kızlarına karşı teklifsiz davranmaya alışık olduğu için kucaklamak istedi onu. Fakat Liza öteye sıçradı ve öyle sert, öyle soğuk bir tavır takındı ki, Aleksey'i hem güldürdü hem de ileri gitmesine engel oldu bu.

Genç kız çok ciddi bir tavırla:

— Eğer ileride dost olmamızı istiyorsanız, kendinizi unutmayın lütfen, dedi.

Aleksey bir kahkaha atarak:

— Sana kim öğretti bu bilgelikleri? diye sordu. Yoksa küçük hanımının oda hizmetçisi, şu benim ahbap, Nastenka mı? Bak hele, bilim hele, ne yollarla yayılırmış meğer.

Liza, rolünü aştığını anlayarak hemen kendini toparladı:

— Sen ne sanıyorsun? dedi. Sanki ben, bey evinde bulunmuyor muyum hiç? Merak etme, her şeyi de bilirim, her şeyden de anlarım. Fakat (diye sürdürdü sözlerini) seninle çene çalmakla mantarlar sepete girmez. Bey, sen kendi yoluna git, ben de kendi yoluma gideyim. Sağlıcakla kal, hadi...

Liza ayrılıp gitmek isterken, Aleksey kızı elinden tutup durdurdu:

Liza parmaklarını Aleksey'in elinden kurtarmaya çalışarak:

— Adım Akulina, dedi. Fakat bırakın beni bey. Eve dönme zamanım geldi.

— Eh dostum, Akulina; baban demirci Vasili'ye mutlaka konuk geleceğim.

Liza telaşla karşı çıktı:

— Sen ne diyorsun? Allah aşkına böyle bir şey yapayım deme. Eğer küçük beyle başbaşa, korulukta çene çaldığımı evden öğrenecek olurlarsa, yandığım gündür. Babam demirci Vasili kemiklerimi kırar.

— Fakat ne pahasına olursa olsun, seninle yeniden görüşmek istiyorum ben.

— Nasıl olsa yine mantar toplamaya geleceğim buraya.

— Fakat ne zaman?

— Hemen yarın.

— Sevgili Akulina, seni öpmek geliyor içimden ama cesaretim yok buna. Öyleyse yarın tam bu saatte burada buluşuyoruz tamam mı?

— Tamam, tamam.

— Beni aldatmayacaksın değil mi?

— Yok, aldatmayacağım.

— Yemin et.

— Kutsal cuma üstüne yemin ederim ki, geleceğim yarın.

Gençler birbirlerinden ayrıldılar. Liza ormandan çıktı, tarlayı geçti, bahçeye süzüldü ve hızla, Nastya'nın kendisini beklemekte olduğu çiftlik binasına doğru koştu. Sabırsız gözdesinin sorularını dalgın bir tavırla yanıtlayarak giysilerini değiştirdi ve oturma odasına girdi. Sofra kurulmuş, kahvaltı hazırlanmıştı. Pudrasını çoktan sürmüş, belini bir şarap kadehi gibi sıktıkça sıkmış olan Miss Jackson, yağ sürmek için ince ince ekmek dilimleri kesiyordu. Babası, yapmış olduğu sabah gezintisinden ötürü kızını övdü. "Erken uyanmak kadar sağlığa yararlı bir şey yoktur" dedi. İn-

giliz magazinlerinden alınma bazı uzun yaşama örnekleri vererek, yüz yılı aşkın yaşayan kimselerin votka kullanmadıklarını, yaz kış şafakla birlikte uyandıklarını belirtti. Liza onu dinlemiyordu. Bu sabahki buluşmada olanları, Akulina'nın genç avcıyla konuşmalarını bir bir aklından geçiriyor, vicdanı genç kızı tedirgin etmeye başlıyordu. Konuşmanın ölçüyü aşmadığı, bu oyunun hiç de önemli sonuçlar doğuracak bir şey olmadığı konusunda boş yere kendisine karşı koyuyor, vicdanının sesi mantığının sesini bastırıyordu. Onu her şeyden daha çok tedirgin eden de, yarın için vermiş olduğu sözdü. Yeminini tutmamaya dünden hazırdı. Fakat onu boşu boşuna bekleyen Aleksey, demirci Vasili'nin şişman ve çilli kızı gerçek Akulina'yı arayıp bulabilir, böylelikle de Liza'nın bu düşüncesizce yaramazlığı ortaya çıkabilirdi. Bunu düşünerek fena halde korkan Liza, ertesi gün yeniden Akulina olarak koruluğa gitmeye karar verdi.

Aleksey'e gelince, kendisinden geçmiş gibiydi o da. Bütün gün, yeni tanıştığı bu kızı düşündü. Geceleyin de esmer güzelinin hayali düşüne girdi. Tan yeri ağardığında giyinmişti bile. Tüfeğini dolduracak kadar bile sabretmeden, sadık Sbogar'ını aldığı gibi tarlalara yollanıp, kararlaştırdıkları buluşma yerine koştu. İçi içine sığmayarak yarım saat bekledi. Sonunda çalılar arasında mavi sarafanın görünmesiyle, Aleksey'in sevgili Akulina'sına doğru atılması bir oldu. Kız, delikanlının minnettarlık dolu coşkunluğuna gülümsedi, fakat genç adam onun yüzündeki neşesizlik ve tedirginlik izlerini hemen fark etti. Nedenini öğrenmek istedi bunun. Liza, davranışını düşüncesizce bulduğunu, pişmanlık duyduğunu itiraf etti. Sözünü istemeye istemeye tuttuğunu, zaten bu görüşmelerinin son olacağını söyledi. Kendilerine hayır getirmeyecek olan bu tanışıklığa son vermelerini rica etti delikanlıdan. Hiç kuşkusuz, köylü ağzıyla söylenmişti bütün bunlar. Fakat sıradan bir kızda bulunmaması gereken bu düşünceler ve duygular, Aleksey'i şiddetle etkiledi. Güzel söz söyleme yeteneğini sonuna kadar kullandı, Akulina'yı niyetinden caydırmak için. Ona karşı besle-

diği duyguların içtenliği üzerine diller döktü. Pişmanlık duyması için bir neden bulunmadığını, ondan her zaman için af dilemeye hazır olduğunu kesinlikle belirtti. İster gün aşırı, ister haftada bir olsun, baş başa kalmak mutluluğunu kendisinden esirgememesi için yalvarıp yakardı kıza. İçtenlikle konuşuyordu. Ve o an gerçekten de âşıktı. Liza susarak dinliyordu delikanlıyı. Sonunda:

— Beni köyde hiçbir zaman aramayacağına, soruşturma yapmayacağına söz ver, dedi. Benim belirttiğim günlerin dışında buluşmak istemeyeceğine söz ver.

Aleksey, kutsal cuma üzerine yemin ediyordu ki, genç kız gülümseyerek durdurdu onu:

— Yemin etmeye gerek yok, dedi. Söz ver, o yeter bana.

Bundan sonra, Liza'nın gitme zamanı geldiğini söylediği ana kadar, yan yana ormanda dolaşarak dostça sohbet ettiler. Ayrıldıklarında yalnız başına ormanda kalan Aleksey, bir köylü kızının bir iki görüşme sonunda üzerinde nasıl olup da böyle sarsılmaz bir egemenlik kurduğuna bir türlü akıl erdiremedi. Akulina'yla olan ilişkilerinde, bir yeniliğin çekiciliği vardı. Bu tuhaf köylü kızının buyrukları Aleksey'e çok ağır görünmekle birlikte, verdiği sözü tutmamayı düşünmedi bile. Çünkü işin aslına bakarsak, parmağındaki uğursuz yüzüğe, esrarengiz adrese, düş kırıklığına uğramış insanlara özgü mahzun tavırlarına rağmen iyi yürekli, ateşli bir gençti o. Masumluktan zevk alabilecek temiz bir yüreği vardı.

Sadece içimin isteğine kulak verecek olsaydım, bu genç insanların buluşmalarını, gittikçe güçlenen karışıklı sevgilerini ve bağlılıklarını, uğraşılarını ve konuşmalarını bütün ayrıntılarıyla tasvir etmeye kalkardım. Fakat bunu yapmakla duyacağım zevki, okuyucularımın büyük bir çoğunluğunun benimle paylaşmayacağını biliyorum. Bu gibi ayrıntılar, yapmacık görünür genellikle. Böylece ben de onları bir yana bırakıp şunu söylemekle yetineceğim kısaca: Aradan iki ay geçmeden Aleksey'imiz sırılsıklam âşıktı. Aleksey kadar gürültücü olmamakla birlikte, Liza da kayıtsız değildi delikanlıya karşı. Her ikisi de yaşadıkları günlerin

mutluluğuyla yetiniyor, gelecek üzerinde pek az kafa yoruyorlardı.

Çözülmez bağlarla bağlanmak düşüncesi sık sık ikisinin de aklından geçiyor, fakat bu konuda hiçbir zaman tek söz etmiyorlardı birbirlerine. Nedeni açıktı bunun: Aleksey sevgili Akulina'sına ne kadar bağlı olursa olsun, yine de kendisiyle zavallı bir köylü kızı arasındaki uzaklığı çıkaramıyordu aklından. Liza ise babalarının birbirlerinden nefret ettiklerini biliyor, onların bir gün barışabileceklerini ummaya bile cesaret edemiyordu. Sonra, Togilova derebeyini Priluçinalı demirci kızının ayaklarına kapanmış görmek gibi belli belirsiz, romantik bir düşünce, genç kızın bencillik duygularını kışkırtıyordu. Ansızın patlak veren önemli bir olay, az kalsın değiştirecekti karşılıklı ilişkilerini.

Aydınlık, soğuk bir sabah (Rusya'mızda sonbaharlar pek zengindir bu bakımdan) İvan Petroviç Berestov yanına ne olur ne olmaz diye, üç çift tazı, bir at uşağı, birkaç tane de ellerinde kaynana zırıltıları bulunan hizmetçi çocuk alarak, atlı bir gezintiye çıkmıştı. Aynı anda, havanın çekiciliğine kapılarak, Grigori Ivanoviç Muromski de güdümen kısrağını eğerletmiş, hafif bir tırısla, İngilizleştirilmiş yurtluğunu gezmeye çıkmıştı. Ormana yaklaştığında, sırtında tilki derisinden bir kürk, at üstünde görkemli bir tavırla oturmuş, çocukların bağrışlarla ve kaynana zırıltılarıyla çalılıktan dışarıya uğratmaya çalıştıkları tavşanı beklemekte olan komşusunu gördü. Eğer Grigori İvanoviç bu karşılaşmayı önceden kestirebilseydi, hiç kuşkusuz değiştirirdi yolunu. Fakat hiç beklenmedik bir anda Berestov'un karşısına düşmüş, kendisini birdenbire bir kurşun atımı uzaklıkta bulmuştu komşusundan. Yapacak bir şey yoktu. Eğitim görmüş bir Avrupalı gibi düşmanına yaklaşan Muromski, nezaketle selamladı onu. Berestov da tıpkı oynatıcısının buyruğuna uyarak bayları selamlayan zincirli bir ayı gibi, gayretle karşılık verdi bu selama. Aynı anda ormandan fırlayan tavşan, tarlalara doğru koştu. Berestov'la at uşağı, avazları çıktığı kadar bağırdılar, köpekleri salıverdiler ve onların arkasından doludizgin sürdüler atlarını. Mu-

romski'nin ava alışık olmayan atı gemi azıya aldı. Seçkin bir binici olmakla övünen Muromski hayvanı kendi haline bırakt ı, bir yandan da onu hoşlanmadığı bir kimseyle sevimsiz bir sohbette bulunmak zorunda kalmaktan kurtaran bu rastlantıya için için sevindi. Fakat önceden fark etmediği bir hendekle karşılaşan hayvan birdenbire yana fırladı. Muromski de tutunamayarak eğerden aşağı yuvarlandı. Donmuş toprağa oldukça kötü bir biçimde düşen Muromski, binicisinin yok olduğunu hisseder hissetmez, aklı başına gelmişçesine zınk diye duran güdümen kısrağına lanetler savuruyordu yattığı yerden. Dörtnala Muromski'nin yanına gelen İvan Petroviç, bir yanının incinip incinmediğini sordu komşusuna. Bu arada at uşağı da, dizginlerinden tutarak suçlu atı getirdi. O, Muromski'nin yeniden eğere tırmanmasına yardım ederken, Berestov da evine çağırdı komşusunu. Kendisini minnet borcu altına girmiş saydığı için, Muromski bu çağrıyı reddedemedi. Böylece yedeğinde avlanmış bir tavşan, bir de yaralı, hemen hemen savaş tutsağı denilebilecek durumdaki düşmanı olmak üzere, Berestov şanla şerefle döndü evine.

Komşular kahvaltıda dostça sohbet ettiler. Vücudundaki berelerden dolayı eve kadar at sırtında gidemeyeceğini itiraf eden Muromski, komşusundan bir araba rica etti. Berestov, komşusunu kapı önündeki merdivene kadar geçirdi ve Muromski, ondan ertesi gün öyle yemeğine (Aleksey İvanoviç'le birlikte olmak üzere) Priluçino'ya geleceklerine dair şeref sözü almadan oradan ayrılmadı. Böylece eski, köklü bir düşmanlık, güdümen bir kısrağın ürkekliği sayesinde hemen hemen son bulmuş gibiydi.

Liza koşarak karşıladı babasını. Şaşkın şaşkın:

— Bu da ne demek oluyor baba? dedi. Niçin topallıyorsunuz! Atınız nerede? Bu araba kimin?

Grigori İvanoviç:

— İmkânı yok tahmin edemezsin *my dear**, diyerek olup biteni anlattı. Liza kulaklarına inanamıyordu. O daha

* Sevgili dostum. – r.y.n.

kendini toparlayamadan, Grigori İvanoviç, yarın her iki Berestov'un da öğle yemeğine geleceklerini bildirdi.

Liza sapsarı kesilerek:

— Ne diyorsunuz! dedi. Berestovlar yarın bize yemeğe mi gelecekler?! Olamaz baba, siz istediğinizi yapmakta özgürsünüz ama ben asla görünmem onlara.

Babası karşı çıkarak:

— Sen aklını mı kaçırdın? dedi. Ne zamandan beri utangaç oldun böyle? Yoksa romanlardaki kızlar gibi aile kini mi güdüyorsun? Yeter, hoppalığı bırak...

— Olmaz baba, dünyada olmaz! Milyon verseniz çıkmam Berestovların karşısına.

Grigori İvanoviç, kızının tartışarak yola getirilir cinsten olmadığını bildiği için omuzlarını silkti, sözü daha fazla uzatmadı ve bu olağanüstü gezintinin yorgunluğunu atmak üzere dinlenmeye çekildi.

Lizaveta Grigoryevna da kendi odasına giderek Nastya'yı çağırdı. Ertesi günkü ziyaret üzerine uzun süre kafa yordular birlikte. Akulina'sının aslında iyi eğitim görmüş bir genç bayan oduğunu öğrenince Aleksey ne düşünecekti acaba? Liza'nın bu davranışını nasıl karşılayacak, genç kız hakkında nasıl bir yargı verecekti? Liza öte yandan da, bu beklenmedik karşılaşmanın Aleksey üzerinde yaratacağı etkiyi görmeyi çok istiyordu... Ansızın parlak bir düşünce geldi aklına. Hemen Nastya'ya söyledi bunu. İkisi de bir keşifte bulunmuşçasına sevinerek buluşlarını mutlaka uygulamaya karar verdiler.

Ertesi gün kahvaltıda Grigori İvanoviç, kızına Berestovlara görünmemek niyetinde ısrar edip etmediğini sordu.

Liza:

— Eğer bu gerekliyse sizin için tanışacağım onlarla baba, dedi. Fakat bir şartım var: Onların karşısına nasıl çıkarsam çıkayım, ne yaparsam yapayım, azarlamayacaksınız beni. En küçük bir şaşkınlık ya da hoşnutsuzluk belirtisi göstermeyeceksiniz.

Grigori İvanoviç gülerek:

— Yine ne şeytanlıklar tasarlıyorsun kim bilir! dedi. Peki, olur, kabul ediyorum. Ne istersen yap kara gözlü yaramazım benim.

Bunları söyleyerek kızını alnından öptü. Liza da hazırlanmaya koştu.

Ev atölyesinde yapılmış altı atlı bir fayton saat tam ikide avluya girip, sık çimenlerle kaplı yuvarlak tarhı dolanarak durdu. Muromski'nin üniformalı iki uşağının yardımıyla ihtiyar Berestov merdivenlerden çıktı. Berestov'un hemen arkasından bir ata binmiş olarak gelen oğlu, sofranın çoktan hazırlanmış olduğu yemek odasına babasıyla birlikte girdi. Komşularını büyük bir nezaketle, çok sevimli, candan bir tavırla karşıladı Muromski. Yemeğe oturmadan önce bahçeyi ve yaban hayvanlarını göstermeyi önererek özenle süpürülmüş, kum dökülmüş yollardan geçirdi onları. İhtiyar Berestov boş hevesler uğruna harcanmış bunca emekle zamana için için acınıyor, fakat kabalık olmasın diye ses çıkarmıyordu. Oğlu ise ne hesabını bilir derebeyinin hoşnutsuzluğunu, ne de kendini beğenmiş anglomanın hayranlığını paylaşıyor; ev sahibinin, hakkında çok şey işittiği kızının görünmesini bekliyordu sabırsızlıkla. Bildiğimiz gibi delikanlının yüreği doluydu ama gene bir dilberi düşlemekten hiçbir zaman geri kalmazdı.

Birlikte oturma odasına dönerek oturdular. İhtiyarlar geçmiş günleri, memuriyetleri sırasında başlarından geçen ilgi çekici olayları andılar. Aleksey ise Liza'ya karşı nasıl bir rol oynaması gerektiğini hesaplıyordu. Soğuk bir ilgisizliğin her duruma uygun düşeceğine karar vererek buna hazırlandı. Kapı açıldığında başını öylesine bir kayıtsızlıkla, öylesine gösterişli bir umursamazlıkla çevirdi ki, en kaşarlanmış bir yosmanın yüreği bile titrerdi bu tavır karşısında. Fakat ne yazık ki Liza'nın yerine, pudralanmış, korsesini sımsıkı bağlamış, gözleri yerde ve hafif bir reveransla yaşlı Miss Jackson girdi odaya. Aleksey'in taktik hareketi boşa gitmiş oldu böylelikle. Kendini yeniden toplayacak kadar bir zaman geçmeden de kapı bir daha açıldı ve bu kere Liza girdi

içeri. Herkes ayağa kalktı. Muromski, konuklarını kızına takdim etmek üzereydi ki ansızın durakladı, dudaklarını ısırdı... Liza, onun esmer Liza'sı kulaklarına kadar pudralanmış, Miss Jackson'dan daha koyu bir rastık çekmişti kaşlarına. Kendi saçlarından çok daha açık renkteki takma bukleleri tıpkı XIV. Louis'in perukası gibi kabarmıştı. *A'l'imbéciler** yenleri, Madame de Pompadour'un etekleri gibi sarkıyordu. Belini, vücudunu X harfine benzeyecek kadar sıkmıştı. Annesinin henüz istikraz sandığına rehine konmamış bütün mücevherleri parmaklarında, boynunda ve kulaklarında parıldamaktaydı. Bu gülünç, parlak genç kızın, Akulina'sı olduğunu anlamak olanaksızdı Aleksey için. Baba Berestov genç kızın elini öptü, oğlu da kederle izledi onu. Bu apak parmakçıklar, dokunduğunda titriyormuş gibi geldi ona. Bu arada, bilerek ileri doğru uzatılmış, çok hoppaca bir pabuç içindeki ayakcığı fark edebildi. Bu görünüm, kızın tuvaletinin diğer yanlarını az çok bağışlattırdı delikanlıya. Pudrayla rastığa gelince, temiz bir yüreğe sahip olan delikanlı itiraf edelim ilk bakışta farkına varmadı bunların, sonradan da öyle pek kötüye yormadı. Verdiği sözü anımsayan Grigori İvanoviç, bir şaşkınlık belirtisi göstermemeye çalışıyordu. Fakat kızının bu şeytanlığı ona o kadar eğlendirici görünmüştü ki, gülmemek için zor tutuyordu kendini. İlkelere pek bağlı İngiliz mürebbiye ise hiç de gülecek durumda değildi. Rastıkla pudranın kendi çekmecesinden aşırıldığını anlamış olduğundan, yüzünün yapay aklığının altında kıpkırmızı bir can sıkıntısı lekesi belirmişti. Genç yaramaza şimşek gibi bakışlar fırlatıyor, fakat Liza her türlü açıklamayı bir başka zamana ertelediği gibi görmezden geliyordu bunları.

Masaya oturdular. Aleksey düşüncelere dalmış, dalgın adam pozundaydı. Liza kırıtıyor ve hep Fransızca olmak üzere şarkı söyler gibi dişlerinin arasından konuşuyordu. Babası kızının amacını bir türlü anlayamıyor, fakat bütün

* Omuz başları şişkin, aşağıları dar bir yen biçimi – r.y.n.

bunları çok eğlendirici bularak ikide bir Liza'ya bakıyordu. İngiliz mürebbiye öfkeden kuduruyor, fakat susuyordu. Sadece İvan Petroviç kendi evinde gibiydi. İki adammışçasına yiyor, büyük ölçüde içiyor, güldükçe gülesi geliyor, gittikçe daha candan konuşup kahkahalar atıyordu.

Sofradan kalkıldı. Konuklar gittiler. Grigori İvanoviç artık kahkahalarını koyuvererek:

— Nereden aklına esti onlara oyun oynamak? diye sordu. Fakat ne diyeceğim biliyor musun, pudralanmak çok yakıştı sana. Kadın süsünün gizliliğine karışmak istemem ama senin yerinde olsam her zaman pudralanırdım. Öyle pek fazla değil kuşkusuz, şöyle hafifçe.

Liza oynadığı oyunun başarısıyla sarhoş olmuş gibiydi. Babasını kucaklayarak, öğütünü düşüneceğine söz verdi; sinirlenmiş Miss Jackson'un gönlünü almaya koştu. Miss Jackson kapıyı açmaya, Liza'nın savunmasını dinlemeye güç bela razı oldu. Liza, yabancı kimselerin karşısına kapkara suratıyla çıkmaya utanmış da; istemeye cesaret edememiş de; iyi yürekli, tatlı Miss Jackson'un kendisini bağışlayacağından kuşkusu yokmuş da... vs., vs. Kendisiyle alay edilmediğine aklı yatan Miss Jackson'un kızgınlığı geçti, Liza'yı öptü ve barıştığına kanıt olarak bir kutu İngiliz pudrası armağan etti genç kıza. Liza candan bir teşekkürle kabul etti bu armağanı.

Genç kızın, ertesi gün şafakla birlikte buluşma yeri korulukta görünmekte gecikmediğini okuyucu kolaylıkla anlamıştır. Aleksey'i görür görmez:

— Bey, akşamleyin bizim efendilerdeydin öyle mi? diye sordu. Nasıl buldun küçük hanımı?

Aleksey, onu fark etmediğini söyledi.

Liza:

— Yazık olmuş! diyerek üzüntüsünü belirtti.

— Fakat niçin! diye sordu Aleksey.

— Çünkü acaba söyledikleri doğru mu diye sana sormak istiyordum da...

— Ne söylüyorlar ki?

— Sözüm ona ben küçük hanıma benziyormuşum da...

— Ne saçma şey! Senin eline su bile dökemez o!

— Yapma bey, günah olur; küçük hanım öyle beyaz, öyle zariftir ki! O nerede, ben nerede!

Aleksey, onun her türlü beyaz küçük hanımlardan çok daha güzel olduğuna yeminler etti ve kızı tam anlamıyla buna inandırmak için küçük hanımını öylesine gülünçleştirerek tasvir etti ki, Liza kahkahadan kırıldı. Fakat yine de içini çekerek:

— Küçük hanım gülünç olabilir belki, dedi. Ama ben yine de kara cahilin, aptalın biriyim onun yanında.

— Püf! Üzüldüğün şeye bak! Eğer istiyorsan hemen öğreteyim okuyup yazmayı sana.

— Sahiden de, bir denesek nasıl olur acaba?

— Sen emret sevgilim, hemen şu anda başlayalım.

Oturdular. Aleksey, cebinden bir kurşun kalemle bir not defteri çıkardı. Akulina şaşılacak kadar kısa zamanda söktü alfabeyi. Aleksey anlayış gücüne hayran kaldı onun. Kız ertesi gün yazıya geçmek istedi. İlkin kaleme söz dinletemiyordu. Fakat birkaç dakika sonra yeterince düzgün çekmeye başladı harfleri. Aleksey:

— Bu bir mucize! dedi. Çalışmamız Lancester sisteminden de hızlı gidiyor. Gerçekten de Akulina daha üçüncü derste *Boyarın Kızı Natalya**'yı heceleye heceleye okudu ve okurken arada bir ileri sürdüğü düşünceler, Aleksey'i şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükledi. Bu hikâyeden çıkardıkları özdeyişlerle de tam bir sayfa yazı karaladı.

Bir hafta sonra yazışmaya başladılar. Postanelik görevini, ihtiyar bir meşe ağacının kovuğu yapıyordu. Postacılık görevini de gizlice Natalya yerine getiriyordu. Aleksey büyük harflerle yazdığı mektuplarını bıraktığı kovukta, sevgilisinin mavi saman kâğıtlara kargacık burgacık harflerle yazılmış mektuplarını buluyordu. Akulina gittikçe güzel cümleler kurmaya alışıyor, düşüncesi görülür biçimde gelişip olgunlaşıyordu.

* Karamzin'in bir hikâyesi. – ç.n.

Bu arada İvan Petroviç Berestov'la Grigori İvanoviç Muromski arasında bir süre önce başlayan tanışıklık gittikçe sıklaştı ve kısa zamanda bir dostluk doğdu bundan. Bu dostluğu doğuran nedenler şunlardı: Muromski'nin aklına İvan Petroviç öldüğünde bütün servetinin Aleksey İvanoviç'e kalacağı ve bu durumda Aleksey İvanoviç'in o yörenin en varlıklı derebeylerinden biri olacağı, gene adamın Liza'yla evlenmemesi için hiçbir neden bulunmadığı düşüncesi geliyordu sık sık. İhtiyar Berestov'a gelince, komşusunun bazı zirzoplukları olduğunu (ya da Berestov'un deyimiyle, İngiliz budalası olduğunu) kabul ediyor, fakat onun birçok seçkin yeteneklerini, örneğin az bulunur becerikliliğini yadsıyamıyordu. Bunun yanında Grigori İvanoviç, tanınmış, etkili bir adam olan Kont Pronoki'nin de akrabasıydı. Kont, Aleksey'e çok yararlı olabilirdi. Kızı için böyle elverişli bir evlenme fırsatı çıktığına, Muromski'nin memnun olması gerektiğini düşünüyordu İvan Petroviç. İhtiyarlar bunları bir süre kendi kendilerine düşündükten sonra bir gün birdenbire de açtılar, kucaklaştılar, her şeyi kuralınca yapacakları konusunda sözleşip, her biri kendine düşeni yapmak üzere ayrıldılar. Muromski bir güçlükle karşı karşıyaydı: Betsi'sine, yukarıda sözü geçen yemekten beri hiç görmediği Aleksey'le daha yakından tanışması gerektiğini anlatmak. Gençler birbirlerinden pek hoşlanıyora benzemiyorlardı. En azından Aleksey o günden bu yana Priluçino'ya bir daha uğramamış, İvan Petroviç'in şeref verdiği zamanlarda ise Liza her keresinde odasına çekilmişti. Aleksey her gün kendilerine gelecek olursa, Betsi'nin ona âşık olmak zorunda kalacağını düşünüyordu Grigori İvanoviç. Eşyanın doğasında vardı bu. Zaman her şeyi yoluna koyar.

İvan Petroviç, amacına ulaşmak konusunda daha az kaygılıydı. O günün akşamı oğlunu çalışma odasına çağırdı, piposunu ateşleyip bir süre sustuktan sonra:

— Ne o Alyoşa, bakıyorum orduya girmekten söz etmiyorsun çoktandır? Yoksa hafif süvari subayı üniforması sana çekici gelmiyor mu artık? dedi.

Aleksey saygılı bir tavırla:

— Hayır baba, dedi. Görüyorum ki subay olmamı istemiyorsunuz. Görevim size boyun eğmektir.

İvan Petroviç:

— Çok güzel, diye karşılık verdi. Söz dinler bir oğulsun sen, bu beni avutuyor. Seni zorlamak, hemen şu anda sivil bir göreve başlatmak istemiyorum. Şimdilik sadece evlendirmek niyetindeyim.

Aleksey şaşırarak:

— Kiminle baba? diye sordu.

— Lizaveta Grigoryevna Muromskaya ile. Ondan iyisini mi bulacaksın? Öyle değil mi?

— Ben henüz evlenmeyi düşünmüyorum babacığım.

— Sen düşünmüyorsun, senin yerine ben düşündüm. Hem de çok düşündüm.

— Siz bilirsiniz ama Liza Muromskaya hiç hoşuma gitmiyor benim.

— Zamanla gider. Nikâhta keramet vardır.

— Onu mutlu edebileceğimi hiç sanmıyorum.

— Onun mutluluğundan sana ne! Ne o? Babanın isteklerini böyle mi yerine getiriyorsun sen? Çok güzel!

— Ne düşünürseniz düşünün ama ben evlenmek istemiyorum. Evlenmeyeceğim.

— Evleneceksin, yoksa lanetlerim seni. Varımı yoğumu da (Tanrı hakkı için!) satar savar, har vurup harman savurur, kıymık bırakmam sana. İki gün düşün taşın, o zamana kadar da gözüme gözükme.

Babası kafasına bir şey koymuşsa *Taras Skotinin*'in* deyimiyle, onun çiviyle bile sökülüp çıkarılamayacağını biliyordu Aleksey. Fakat Aleksey de babasının oğluydu. O da kafasına bir şey koydu mu, kolay kolay vazgeçmezdi ondan. Odasına çekildi. Anne baba egemenliğinin sınırları, Lizaveta Grigoryevna, babasının tumturaklı bir tavırla kendisine on para bırakmayacağı konusundaki tehdidi ve Akulina üzeri-

* Fonvizin'in *Anasının Kuzusu* komedisinin kahramanlarından. – ç.n.

Maça Kızı

Maça kızı gizemli bir felaket habercisidir.

–En yeni fal kitabından–

1

Ve yağmurlu, kapanık
Havalarda sık sık
Toplanırlardı;
–Tanrı günahlarını bağışlasın!–
Büyük kumar oynarlardı.
Ve kazanır
Ve tebeşirle
Yazarlardı.
Böylece, yağmurlu kapanık havalarda
Ciddi bir tavırla
Uğraşırlardı.

Bir gün, Atlı Birliği Muhafızlarından Narumov'un salonunda iskambil oynuyorlardı. Uzun kış gecesi fark ettirmeden geçip gitti ve sabahın saat beşinde yemeğe oturuldu. Kazananlar büyük bir iştahla yiyor, yitirenler boş tabaklarının karşısında dalgın dalgın oturuyorlardı. Fakat şampanya ortaya çıkınca sohbet canlandı, herkes yiyip içmeye başladı.

Ev sahibi:

— Ne durumdasın Surin? diye sordu.

— Her zamanki gibi yitirdim tabii. Şanssız olduğumu kabul etmeliyim: *Mirandol*'ce* oynuyor, hiçbir zaman hırs-

* Blöfsüz oynamak, sağlamcı oynamak. – ç.n.

lanmıyor, hiçbir mantıksız davranışta bulunmuyorum. Ama yine de yitiriyorum işte!

— Demek bir kerecik olsun ayartılmıyor, bir kerecik olsun floşa gideyim demiyorsun ha?.. Şaşıyorum şu senin iradene.

Konuklardan biri, orada bulunan genç mühendisi göstererek:

— Peki Hermann'a ne dersiniz! dedi. Ömründe eline iskambil kâğıdı almamış, ömründe ağzından bir "pot" sözü çıkmamış ama saat beşlere kadar bizimle oturup oyunumuzu seyrediyor!

Hermann:

— Kumar çok ilgimi çekiyor, dedi. Fakat gereğinden daha çoğunu kazanmak ümidiyle kendime gerekli olanı gözden çıkarabilecek durumda değilim.

Tomski:

— Hermann Almandır, bu yüzden de hesabını bilir, işte hepsi bu! diyerek düşüncesini belirtti. Fakat aklımın ermediği biri varsa, o da büyük annem kontes Anna Fedotovna'dır.

Konuklar:

— Nasıl? Ne bakımdan? diye bağrıştılar.

Tomski:

— Büyük annem nasıl oluyor da firavun oyununa katılmıyor, akıl erdiremiyorum! diye sürdürdü sözlerini.

Narumov:

— Şaşılacak ne var bunda? diye sordu. Seksen yaşındaki kocakarı da varsın kumar oynamayıversin!

— Öyleyse onun hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz siz?

— Yoo! Bir şey bildiğimiz yok doğrusu!

— Sahi mi? Dinleyin öyleyse:

"Büyük annemin bundan altmış yıl önce Paris'e gittiğini ve orada büyük bir hayranlık uyandırdığını bilmeniz gerek. *La Vénus moscovite*'i* görmek için halk peşinden koşar-

* Moskova Venüsü – r.y.n.

mış. Richelieau da kur yaparmış ona. Büyük annemin yeminle anlattığına göre, yüz bulamadığı için az kalsın canına kıyıyormuş adam.

Kadınlar firavun oyunu oynarlarmış o zamanlar. Bir gün sarayda, söylendiğine göre, Orléans düküne büyük miktarda para ütülmüş büyük annem. Eve dönünce, yüzündeki yapma benleri ve juponlu etekliğini çıkararak, dedeme durumu anlatıp parayı ödemesini emretmiş.

Merhum dedem, anımsayabildiğim kadarıyla, büyük annemin başuşağı gibi bir şeydi. Yangından korkar gibi korkardı ondan. Fakat yitirilen miktarın korkunçluğunu görünce aklı başından gitmiş, koşup hesapları getirmiş, yirmi yıl içinde yarım milyon ruble harcadıklarını kanıtlayıp, Paris çevresinde, Moskova çevresi ve Saratov köylerine sahip bulunmadıklarını belirterek, bu parayı ödemeyi kesinlikle reddetmiş. Büyük annem de ona bir şamar aşketmiş ve dedemin gözden düşüşünün bir belirtisi olarak o gece yalnız başına yatıp uyumuş.

Verdiği bu ailevi cezanın onu yola getirdiğini umarak ertesi gün kocasını yanına çağırtmış, ama bakmış ki dedem nuh diyor peygamber demiyor. Yaşamında ilk kez kocasıyla mantık çerçevesi içinde konuşmaya ve ona açıklamalarda bulunmaya tenezzül etmiş. Alttan alarak, her borcun bir olmadığını, bir prensle bir arabacı arasında fark bulunduğunu kanıtlayıp onu utandıracağını umuyormuş. Nerdee! Dedem ayak diremekte devam etmiş. Olmaz da olmaz! Büyük annem ne yapacağını şaşırmış.

Çok ilginç bir adamla şöyle bir tanışıklığı varmış. Hakkında bir sürü inanılmaz şey anlatılan Kont St. Germain'in adını işitmişsinizdir. Bu adamın, kendisine Gezginci Yahudi süsü verdiğini, kendisini yaşam iksiri, kimya taşı gibi şeylerin bulucusu olarak gösterdiğini bilirsiniz*. Onu bir şarla-

* "Gezginci Yahudi": Rivayete göre, Hazreti İsa'nın tekrar dünyaya gelmesi zamanına kadar serseri dolaşmaya mahkûm Yahudi.
"Kimya Taşı": Başka madenleri altına çevirdiği iddia edilen tılsımlı taş. – ç.n.

tan sayarak alaya alırlardı. Cassanova da, anılarında bu adamın casus olduğundan söz eder. Fakat St. Germain, bütün bu esrarengizliğine karşın, saygıdeğer bir görünüşe sahip ve topluluk içinde son derece centilmen bir kimseymiş. Büyük annem onu hâlâ deli gibi sever ve hakkında saygısızca bir söz edildiğini işittiği zaman öfkelenir. Büyük annem, St. Germain'in büyük bir servete sahip olduğunu biliyormuş. Ona başvurmaya karar vermiş ve bir pusula yazarak bir an önce gelmesini rica etmiş.

Bu ihtiyar ve tuhaf adam hemen gelmiş, gelir gelmez de büyük annemin sel gibi akan gözyaşlarıyla karşılaşmış. Büyük annem, kocasının barbarlığını en kara renklerle betimledikten sonra, konta, tüm ümidini onun dostluğuna ve centilmenliğine bağladığını bildirmiş.

St. Germain düşünceye dalmış. Sonunda, büyük anneme şunları söylemiş:

"Size bu miktarı sunarak hizmette bulunabilirim. Fakat borcunuzu ödemediğiniz sürece içinizin rahat etmeyeceğini biliyor, bu bakımdan da sizi yeni kaygılara düşürmek istemiyorum. Bir yol daha var: Yitirdiğiniz parayı yeniden kazanabilirsiniz."

Büyük annem:

"Fakat sayın kont, hiç paramız olmadığını söylüyorum size" diye yanıtlamış onu.

St. Germain:

"Paraya gerek yok, diye sözlerini sürdürmüş. Şimdi lütfen beni dinleyin."

Bunu söyledikten sonra da, her birimizin sahip olmak için çok şey feda edebileceğimiz sırrını büyük anneme açmış...

Genç kumarcılar kulak kesildiler. Tomski çubuğunu ateşledi, bir nefes çekti ve sözlerini sürdürdü:

Büyük annem hemen o akşam Versailles'de, *au jeu de la Reine** boy göstermiş. Kasa, Orléans düküymüş. Büyük an-

* Kraliçenin kumar oyununda – r.y.n.

nem borcunu ödemediği için, usulca özür dileyip bahane olarak uydurduğu küçük bir hikâyeyi anlatmış ve dükün karşısına, oyuna oturmuş. Üç kart çekip birbiri arkasına sürmüş. Kartların üçü de kazanmış ve büyük annem zararını tamamen çıkarmış."

Konuklardan biri:

— Rastlantı olmuştur! dedi.

Hermann:

— Uydurma! diyerek görüşünü belirtti.

Bir üçüncüsü:

— Kartlar hileli olamaz mı sanki? diye söze karıştı.

Tomski ciddi bir tavırla:

— Sanmam, diye karşılık verdi.

Narumov:

— Bak hele! dedi. Üst üste kazanacak üç kartı kestirebilen bir büyük annen var ve sen şimdiye kadar ondan sırrını elde edemedin ha?

Tomski:

— Nasıl elde edeceksin birader! diye karşılık verdi. Birisi de babam olmak üzere dört oğlu vardı büyük annemin. Dördü de iflah olmaz kumarcılar oldukları halde, sırrını hiçbirine açmadı. Herhalde onlar için, hatta benim için hiç de fena bir şey olmazdı bu. Fakat amcam Kont İvan İlyiç bana ne anlattı bakın, hem de şerefiyle temin ederek: Hani şu milyonlarca rubleyi batırarak yoksulluk içinde ölen merhum Çaplitski vardı ya, işte o, gençliğinde galiba Zoriç'e, üç yüz bin lira kadar bir para ütülmüş. Ümitsizlik içinde kıvranıp duruyormuş. Gençlerin haylazlıklarını hiçbir zaman hoş görmeyen büyük annemin nedense Çaplitski'ye acıyacağı tutmuş. Ona, birbiri arkasına sürmesi gereken üç kart söylemiş ve bir daha ömrünün sonuna kadar kumar oynamayacağına şeref sözü almış. Çaplitski hemen alacaklısına koşmuş, oyuna oturmuşlar. Çaplitski birinci karta elli bin sürmüş ve kasayı kazanmış. Sonra bir pot, bir pot daha derken, zararını çıkardığı gibi üstelik kâra da geçmiş...

— Fakat yatalım artık. Saat altıya çeyrek var.

Gerçekten de hava ağarmaya başlamıştı. Gençler son kadehlerini yuvarlayıp dağıldılar.

2

Il paraît que monsieur est décidément
pour les suivantes.
Que voulez-vous, madame? Elles sont
*plus fraîches.**

Sosyetede bir konuşma

Yaşlı kontes, ... tuvalet odasında, aynanın karşısında oturuyordu. Üç odalık kız vardı çevresinde. Birisi allık şişesini, öteki firkete kutusunu, üçüncüsü de ateş kırmızısı renginde şeritlerle kaplı hotozu tutmaktaydı. Çoktan solmuş olan güzelliği konusunda kontesin en ufak bir iddiası yoktu ama yine de bütün gençlik alışkanlıklarını sürdürür; 1770 yıllarının modasını titizlikle izler ve tıpkı altmış yıl öncesi gibi, uzun uzun, özene bezene giyinirdi. Kontesin beslemesi olan genç bir kız da, pencere kıyısına oturmuş gergef işlemekteydi.

Bu sırada içeri giren genç subay Tomski:

— Merhaba *grand maman***, *bon jour, madmoiselle Lise,* dedi. Sizden bir dileğim var *grand maman.*

— Nedir o, *Paul?*

— Size dostlarımdan birini takdim etmeme ve kendisini cuma günkü balonuza getirmeme izin verin.

* "Demek kesinlikle odalık kızları yeğliyorsunuz Monsieur? Ne yaparsınız Madame, daha körpe oluyorlar." – r.y.n.
Not: Şair Denis Davidov'la, I. Aleksandr'ın sevgilisi Mariya Narusyin arasında geçen bir konuşma, Davidov'un Puşkin'e yazdığı bir mektupta yer almaktadır. – ç.n.

** Büyük anne. – r.y.n.

— Doğrudan doğruya baloya getir onu, bana da orada takdim edersin. Dün akşam .....'lerde miydin?

— Elbette! Çok eğlendik. Saat beşe kadar dans ettik. Yeletskaya o kadar güzeldi ki!

— İnsaf et iki gözüm! Neresi güzel onun? Büyük annesi prenses Darya Petrovna öyle miydi?.. Sahi, prenses Petrovna şimdi çok yaşlanmış olmalı, öyle değil mi?

Tomski dalgın bir tavırla:

— Ne yaşlanması? diye karşılık verdi. Öleli yedi yıl oluyor.

Genç kız, başını kaldırıp delikanlıya bir işaret çaktı. Tomski, akranının ölümünün yaşlı kontesten gizlendiğini anımsayarak dudaklarını ısırdı. Fakat kontes, kendisi için yeni olan bu haber karşısında hiçbir aşırı tepki göstermedi.

— Öldü ha! Bilmiyordum! Huzura onunla birlikte kabul olunmuştuk. Takdim edildiğimiz sırada çariçe...

Ve kontes, hikâyesini torununa yüzüncü kez anlattı.

Sonra:

— Haydi Paul, yardım et de kalkayım, dedi. Lizanka, enfiye kutum nerede?

Ve tuvaletini tamamlamak üzere odalıklarıyla birlikte paravanın arkasına geçti. Tomski, genç kızla birlikte kaldı.

Lizaveta İvanovna sessizce:

— Kontese kimi takdim etmek istiyorsunuz? diye sordu.

— Narumov'u. Kendisini tanır mısınız?

— Hayır! Subay mı, sivil mi?

— Subay.

— Mühendis mi?

— Hayır! Atlı Birliği Muhafızı. Mühendis olduğunu da nereden çıkardınız?

Genç kız güldü ve bir karşılık vermedi.

Kontes, paravanın arkasından:

— *Paul,* diye seslendi. Yeni bir roman gönder bana. Fakat şimdikilerden olmasın lütfen.

— Nasıl bir şey istiyorsunuz *grand maman*?

— Öyle bir roman olsun ki, roman kahramanı ne babasını, ne de annesini boğup öldürsün. Suda boğulmuş cesetlerden de söz edilmesin. Suda boğulmuş insanlardan ödüm kopuyor!

— Bunların dışında roman yok şimdi. İster misiniz Rus romanlarından göndereyim size?

— Rus romanı var mı sahiden?.. Gönder iki gözüm, hemen gönder.

— Hoşça kalın *grand maman,* acele işim var... Hoşça kalın Lizaveta İvanovna! Narumov'un mühendis olduğunu da nereden çıkardınız?

Tomski bunları söyleyerek tuvalet odasından çıktı.

Lizaveta İvanovna yalnız kalınca, elindeki işi bırakarak pencereden dışarıya bakmaya başladı. Az sonra sokağın bir kıyısında, köşedeki evin arkasından çıkan genç bir subay belirdi. Genç kızın yanakları kızardı ve yeniden işine koyulup, başını kanaviçenin üzerine eğdi. Kontes de o sırada tamamen giyinmiş olarak çıktı ve Lizaveta'ya:

— Lizanka, söyle de arabayı koşsunlar, gezmeye çıkalım, dedi.

Lizaveta gergef işlemeyi bırakıp kalkarak işlerini toplamaya koyuldu.

Kontes:

— Ne o, anacığım! Yoksa sağır mı oldun! diye bağırdı. Git, çabucak arabayı koşmalarını emret.

Genç kız usulca:

— Baş üstüne! dedi ve sofaya doğru koştu.

Bir uşak içeri girerek, Prens Pavel Aleksandroviç'in gönderdiği kitapları kontese verdi.

Kontes:

— Güzeel! dedi. Kendisine teşekkür ettiğimi söylersin. Lizanka. Lizanka! Nereye koşuyorsun Allahaşkına?

— Giyinmeye gidiyorum.

— Giyinirsin anacığım, giyinirsin. Otur şuraya. Birinci cildi açıp yüksek sesle oku bakalım...

Genç kız, kitabı alarak yüksek sesle birkaç satır okudu.

Kontes:

— Daha yüksek, daha yüksek! diye bağırdı. Ne oldu sana anacığım? Sesin mi kısıldı yoksa?.. Dur... Sandalyeni bana doğru yaklaştır bakayım... Biraz daha... Ha, oldu şimdi!

Lizaveta İvanovna henüz iki sayfa okumuştu ki, kontes esnedi ve:

— Bırak şu kitabı! dedi. Ne saçma şey! Prens Pavel'e geri gönderip teşekkürlerimi bildirsinler... Araba ne oldu?

Lizaveta İvanovna sokağa göz atarak:

— Hazırlanmış, dedi.

— Niçin giyinik değilsin hâlâ? Her zaman beklemek zorunda bırakırsın beni! Artık bu kadarı da fazla kaçıyor anacığım.

Liza odasına koştu. Henüz iki dakika geçmemişti ki, Kontes olanca gücüyle çıngırağı çalmaya başladı. Üç odalık kız kapıların birinden, uşak da öteki kapıdan koşarak içeri girdiler.

Kontes onlara:

— Çağrıldığınız zaman niçin gelmiyorsunuz? dedi. Lizaveta İvanovna'ya kendisini beklediğimi söyleyin.

Lizaveta İvanovna sırtında açık bir giysi, başında şapkasıyla girdi.

Kontes:

— Nihayet gelebildiniz anacığım! dedi. Fakat bu ne biçim kıyafet! Niçin süslendiniz böyle?.. Kimin hoşuna gitmek istiyorsunuz?.. Peki, hava nasıl? Rüzgâr var galiba?

Uşak:

— Hayır kontes hazretleri! diye karşılık verdi. Hava çok sakin!

— Her zaman düşüncesizce konuşursunuz! Açın bakalım havalandırma penceresini! Gördünüz mü, rüzgâr esiyor işte! Hem soğuk var! Atları çözsünler! Lizanka, gitmiyoruz. Boşu boşuna süslenmiş oldun.

Lizaveta İnanovna: "İşte benim yaşamım!" diye düşündü.

Gerçekten de çok mutsuz bir varlıktı o. Dante, "El ek-

meği acı olur, yabancı bir eşiğin basamaklarını tırmanmak zordur!"* der. Bir genç kızdan daha iyi kim bilebilir? Kontes ..... kötü ruhlu bir insan değildi kuşkusuz. Fakat sosyetenin şımarttığı bir kadın olarak başına buyruk; sevgileri geçmişte kalan, bugüne yabancı bütün yaşlı insanlar gibi de pinti, en soğuk cinsinden bencil bir kimseydi. Yüksek sosyetenin bütün boş kaygılarına o da katılır, balolar için tasalanır, balo gecelerinde de allıklanmış, eski moda giyinmiş olarak, balo salonunun biçimsiz, gereksiz bir süsü gibi bir köşede otururdu. Konuklar, geleneksel bir töreni uygularcasına kendisini yerlere kadar eğilip selamlayarak yanından geçerler, bir daha da kimse kontesle meşgul olmazdı. Kimseyi kişisel olarak tanımadan ve protokol kurallarını sıkıca izleyerek, bütün kenti salonunda kabul ederdi. Sofada ve kızlar odasında oturan çok sayıda hizmetçileri, bu ölmekte olan kocakarıyı durmadan tırtıklayarak ve istedikleri gibi yaşayarak semirip yaşlanmaktaydılar. Lizaveta İvanovna, evin çilekeşiydi. Çayı o koyar ve şeker tüketiminin fazlalığından ötürü azar işitirdi. Kontese yüksek sesle roman okur, yazarın bütün hatalarının suçlusu o olurdu. Gezilerinde kontese eşlik eder, havanın ve kaldırımın bozukluğundan yine o sorumlu tutulurdu. Kendisine bir maaş saptanmıştı, fakat bu hiçbir zaman tam olarak ödenmezdi. Buna karşılık, herkes gibi, yani pek az kişinin giyinebildiği gibi giyinmesi istenirdi. Sosyetedeki durumu çok acıklıydı. Onu herkes tanır, fakat hiç kimse fark etmezdi. Balolarda *vis-à-vis*** eksik olduğu zaman dans eder; kadınlar, tuvaletlerindeki bir yeri düzeltmek için tuvalet odasına gidecekleri zaman koluna girip onu da götürürlerdi. Onurlu bir kızdı. Durumunu bütün derinliğiyle hissediyor, sabırsızlık

* Dante'nin, metinde Rusça çevirisi yer almış olan mısralarının aslı şöyledir:
"Tu proverai si come sa di sale
lo pane altrui e com'è duro calle
lo scendere e'l salir per l'altrui scale."
La Divina Commedia, Il Paradiso, canto XVII. – ç.n.

** Çift. – r.y.n.

içinde çevresine bakarak kurtarıcısını aranıyordu. Fakat hoppaca uçarılıkları içinde bile hesaplılığı elden bırakmayan delikanlılar, ilgileriyle şereflendirmiyorlardı onu. Oysa Lizaveta İvanovna, bu delikanlıları çevresinde dolaştıran küstah ve soğuk genç kızlardan yüz kere daha tatlıydı. Çok kez can sıkıcı, görkemli salonları sessizce bırakarak, ağlamak için; bütün eşyası, üzeri duvar kâğıtlarıyla kaplanmış bir paravan, bir komodin, bir aynacık bir karyoladan ibaret olan, bakır şamdan içindeki yağlı bir mumun sönük sönük aydınlattığı odasına kapanırdı!

Bu hikâyenin başlangıç bölümünde anlattığımız akşamdan iki gün sonra ve şimdi anlatmakta olduğumuz sahneden bir hafta önce, Lizaveta İvanovna pencere kıyısında oturmuş gergef işlerken, bir ara sokağa göz attı ve orada, gözlerini genç kızın penceresine dikmiş, hareket etmeden duran genç mühendisi gördü. Başını indirerek yeniden işiyle meşgul olmaya koyuldu. Beş dakika sonra yeniden göz attığında, genç subayın aynı yerde durmakta olduğunu gördü. Yoldan geçen subaylarla kırıştırmak gibi bir âdeti olmadığı için sokağa bakmaktan vazgeçerek, iki saat kadar başını kaldırmaksızın dikişiyle uğraştı. Öğle yemeğini getirdiler. Kalkıp gergefini toplarken gözü bir ara sokağa kaydığında, subayın hâlâ orada durmakta olduğunu gördü. Çok tuhafına gitti bu. Yemekten sonra pencereye yaklaşarak bir çeşit tedirginlikle sokağa baktığı zaman, subay orada değildi artık. Genç kız da bir süre sonra bu olayı unuttu...

İki gün sonra, arabaya binmek üzere kontesle evden çıktıklarında, delikanlıyı yeniden gördü. Yüzünü nohut renkli kaputunun yakasıyla siperlemiş olarak aynı kapı aralığında duruyor, şapkasının altında kara gözleri parlıyordu. Lizaveta İvanovna, nedenini kendisi de bilmeden ürktü ve açıklanamaz bir yürek çarpıntısı içinde arabaya oturdu.

Eve döner dönmez hemen pencereye koştu. Subay, bakışlarını genç kıza dikmiş olarak aynı yerde durmaktaydı. Merak içinde kıvranarak ve kendisi için son derece yeni bir duyguyla heyecanlanarak geri çekildi.

Artık ondan sonra gün geçmedi ki, genç adam belirli saatte evin pencereleri altında görünmesin. Onunla gene kız arasında önceden kararlaştırılmamış ilişkiler kuruldu. Liza her zamanki yerine oturmuş çalışırken delikanlının yaklaştığını hissediyor, her gün daha uzun süre bakıyordu ona. Bunun genç adamı çok mutlu ettiği anlaşılıyordu. Liza, gençlere özgü o keskin bakışla, gözleri karşılaştığı zaman genç adamın solgun yanaklarının nasıl çarçabuk kızarıverdiğini görüyordu. Bir hafta sonra delikanlıya gülümsedi...

Tomski, bir dostunu takdim etmek üzere kontesten izin istediğinde, zavallı genç kızın yüreği küt küt atmıştı. Fakat Narumov'un mühendis değil de atlı birliği muhafızı olduğunu öğrenince, patavatsızca sorusuyla sırrını uçarı Tomski'ye belli ettiği için üzülmüştü.

Hermann, ona küçük bir kapital bırakarak ölen Ruslaşmış bir Alman oğluydu. Bağımsızlığını pekiştirmek gerektiğine kuvvetle inanmış bir kimse olarak, parasının faizlerine de dokunmaz, sadece maaşıyla geçinir, en küçük geçici heveslere bile kapılmazdı. Fakat içine kapalı ve onurlu bir delikanlı olduğu için, arkadaşlarının eline onun bu aşırı tutumluluğuyla alay etmek fırsatı pek az geçerdi. Güçlü tutkuları, ateşli bir düş gücü vardı. Fakat onu gençlerin düştükleri alışılmamış yanılgılardan koruyan bir irade gücüne sahipti. Örneğin, kumara aşırı bir düşkünlüğü vardı ama kendi sözleriyle, durumun daha çok kazanmak ümidiyle kendisine gerekli olanı gözden çıkarmaya izin vermediği kanısında olduğu için elini hiçbir zaman iskambil kâğıtlarına sürmez, buna karşılık sabahlara kadar kumar masalarının arkasında oturarak hummalı bir heyecan içinde oyunun gidişini izlerdi.

Üç kart hakkında anlatılan olay, delikanlının muhayyilesini şiddetle etkiledi ve bütün bir gece aklından çıkmadı. Ertesi gün akşam üstü Petersburg'da dolaşırken de şu düşünceler geçiyordu aklından:

"Yaşlı kontes bana sırrını açmaz mı acaba? Ya da kazanacak olan o üç kartı söylemez mi ki? Niçin denemeyeyim şansımı?.. Huzuruna çıkar, sevgisini kazanır, belki de sevgili-

si olurum... Fakat hep zaman isteyen şey bunlar. Oysa kontes seksen yedi yaşında; bir hafta sonra, iki gün sonra ölebilir!.. Ya hikâyeye ne demeli? Böyle bir şeye inanılabilir mi? Hayır: Tutumluluk, ölçülülük ve çalışkanlık; işte benim üç güvenilir kartım! İşte servetimi üç katına, yedi katına çıkaracak, bana esneklik ve bağımsızlık getirecek olan şeyler!"

İşte böylece fikir yürüte yürüte dolaşırken, Petersburg'un belli başlı sokaklarından birinde, eski yapı bir evin karşısında buldu kendini. Sokak arabalarla doluydu. Kupa arabaları, evin aydınlatılmış kapısına yaklaşıyorlardı birbiri arkasına. Her dakika ya genç bir dilberin biçimli bacağı, ya şıngırdayan mahmuzuyla bir subay çizmesi ya da çizgili bir çorap ve bir diplomat fotini uzanıyordu. Heybetli bir tavırla dikilmekte olan kapıcının yanından kürkler ve mantolar çabuk çabuk geçip gidiyorlardı. Hermann durdu. Köşedeki bekçiye:

— Kimin evi bu? diye sordu.

Bekçi:

— Kontes .....'in, diye karşılık verdi.

Hermann titredi. O şaşırtıcı hikâye yeniden kafasında canlandı. Ev sahibesini ve onun inanılmaz yeteneğini düşünerek, evin çevresinde dolaşmaya başladı. Kendi sakin köşesine gecenin geç saatlerinde döndü. Uzun süre uyuyamadı. Uykuya daldığı zaman ise düşlerini iskambil kâğıtları, yeşil bir masa, banknot desteleri ve fiş yığınları doldurdu. Köşeleri güvenle dönerek kart üstüne kart sürüyor, durmadan kazanarak altınları önüne yığıyor, banknotları cebine yerleştiriyordu. Ertesi gün geç saatlerde uyandığında, düşsel zenginliğinin yitişine üzülerek yeniden kentte dolaşmaya çıktı ve kendini yeniden kontes .....'in evinin karşısında buldu. Sanki anlaşılmaz bir güç onu oraya çekiyordu. Durup pencerelere bakmaya başladı. Bir kitap, ya da bir iş üzerine eğildiği anlaşılan siyah saçlı bir başçık gördü bunlardan birinde. Başçık kalktı. Hermann körpe bir yüz ve bir çift siyah gözle karşılaştı. İşte o dakika, delikanlının alın yazısı belirlendi.

3

*Vous m'écrivez, mon ange, les lettres de quatre pages plus vite gue je ne puis les lire.**

Bir Mektuplaşmadan

Lizaveta İvanovna, giysisini ve şapkasını henüz çıkarmıştı ki kontes onu yeniden çağırttı, yeniden arabanın hazırlanmasını emretti. Evden çıktılar. Tam iki uşağın yaşlı kadını kaldırarak arabanın kapısından soktukları bir sırada, Lizaveta İvanovna tekerleğin yanı başında mühendisini gördü. Delikanlı, genç kızın elini yakaladı ve ödü kopan Lizaveta İvanovna daha kendini toparlayamadan gözden kayboldu. Bir mektup kalmıştı genç kızın elinde. Onu eldiveninin içine gizledi ve yol boyunca ne bir şey işitti, ne de gördü. Arabada giderken kontesin hiç durmadan soru sorma huyu vardı: — Demin karşılaştığımız kimdi? Bu köprünün adı ne? O tabelada ne yazıyor? Lizaveta İvanovna bu kez düşünmeden, tutarsız karşılıklar vererek kontesi kızdırdı.

— Ne oldu sana anacığım? Tetanosa mı tutuldun yoksa? İşitmiyor musun beni, anlamıyor musun?.. Çok şükür ne sesim hırıldıyor, ne de bunadım!

Lizaveta İvanovna dinlemiyordu onu. Eve döner dönmez odasına koştu, mühürlenmemiş bir zarf içindeki mektubu eldiveninden çıkarıp okudu... Tatlı, saygılı, sözcüğü sözcüğüne Almanca romanların birinden alınmış bir aşk itirafıydı bu. Fakat Lizaveta İvanovna Almanca bilmiyordu ve mektup çok hoşuna gitti.

Lakin bir yandan da tedirgindi. Genç bir erkekle ilk kez gizli, sıkı fıkı ilişkilere giriyordu. Durumun yakışıksızlığı korkutuyordu onu. Pervasız davranışından ötürü kendisini

* Meleğim, bana dörder sayfalık mektuplarınızı öyle çabuk yazıyorsunuz ki, okumaya yetişemiyorum. – r.y.n.

azarlıyor, ne yapacağını bilemiyordu. Pencere önüne oturmaktan vazgeçerek ve ilgisizlik göstererek, genç subayın daha ileri gitmek hevesini mi kırmalıydı? Mektubunu geri mi göndermeli, yoksa soğuk, kesin bir karşılık mı vermeliydi? Gidip kimseden akıl danışamıyordu. Ne bir dostu ne de bir akıl hocası vardı. Sonunda, mektubu yanıtlamaya karar verdi.

Yazı masasının başına geçip bir divit, bir kâğıt alarak düşünceye daldı. Mektubuna birkaç kez başlangıç yaptıysa da, hepsini yırtıp attı. İfadesini ya gereğinden çok hoşgörülü, ya da gereğinden çok acımasız buluyordu. Sonunda kendisini hoşnut eden şu birkaç satırı yazabildi:

"Niyetinizin dürüstlüğüne ve düşüncesizce bir davranışla beni incitmek istemediğinize eminim. Fakat tanışıklığımız böyle bir biçimde başlamamalıdır. Mektubunuzu size geri gönderiyor, hak etmediğim bir saygısızlıktan ötürü bundan böyle yakınmak zorunda kalmayacağımı ümit ediyorum."

Ertesi gün Hermann'ın geldiğini gören Lizaveta İvanovna, gergefinin başından kalkarak salona geçti, havalandırma penceresini açtı ve genç subayın çevikliğine güvenerek mektubu sokağa fırlattı.

Hermann koşup geldi, mektubu yerden aldı ve gidip bir pastaneye oturdu. Mühürü koparark, kendi mektubunu ve Lizaveta İvanovna'nın yanıtını gördü. Beklediği de buydu zaten. Kafası çevirdiği dolapla dolu olarak eve döndü.

Bundan üç gün sonra, şeytan gözlü, küçük bir bayan, Lizaveta İvanovna'ya bir giyim evi mağazasının pusulasını getirdi. Lizaveta İvanovna yine bir masraf kapısıyla karşı karşıya olduğunu düşünerek, kaygılı bir tavırla pusulayı açtı ve ansızın Hermann'ın yazısıyla burun buruna geldi.

— Yanılmışsınız cancağızım, dedi. Bu pusula bana yazılmamış.

Cesur kız, yüzündeki kurnaz gülümsemeyi gizlemeden:

— Hayır, dosdoğru size yazıldı! dedi. Okuyun lütfen!

Lizaveta İvanovna pusulaya hızla göz gezdirdi. Hermann, buluşmalarını istiyordu.

Lizaveta İvanovna bu isteğin hem çabukluğundan, hem de ileri sürülüş tarzından ürkerek:

— Olamaz! dedi. Hayır, gerçekten de bana yazılmamış bu!

Ve mektubu küçücük parçalara ayırıncaya kadar yırttı.

Küçük bayan:

— Eğer mektup size değildiyse, niçin yırttınız onu? dedi. Hiç olmazsa gönderene geri götürürdüm.

Küçük kızın bu iması üzerine Lizaveta İvanovna kızardı ve:

— Rica ederim cancağızım! dedi. Bundan böyle pusula taşımayın bana. Sizi buraya gönderene de, utanması gerektiğini söyleyin...

Fakat Hermann yılmadı, Lizaveta İvanovna her gün çeşitli yollarla gönderilmiş mektuplar alıyordu ondan. Bunlar Almancadan çevrilemiyordu artık. Hermann, tutkusuyla esinlenerek onları bizzat yazıyor, kendine özgü bir dil kullanıyordu. Hem sarsılmaz bir istek, hem de azgın bir düş gücünün başıboşluğu ifade ediliyordu bu mektuplarda. Lizaveta İvanovna, artık onları geri göndermeyi düşünmüyor, okumaktan büyük bir zevk duyuyordu. Sonra o da yazmaya başladı ve pusulaları, gittikçe daha uzun, daha yumuşak mektuplara dönüştü. Sonunda, pencereden şu mektubu attı delikanlıya:

"Bugün ..... elçisinin balosu var. Saat ikiye kadar orada kalacağız. İşte size benimle baş başa kalmanız için fırsat. Kontes ayrılır ayrılmaz adamlarının her biri bir yere dağılır. Sofada sadece kapıcı kalır ama o da genellikle odasına çekilir. Saat on bir buçukta gelin. Doğrudan doğruya basamakları tırmanın. Eğer dış sofada birisiyle karşılaşacak olursanız, kontesin evde olup olmadığını sorun ona. Olmadığını söyleyeceklerdir. O zaman yapacak bir şey yok. Geri dönmek zorunda kalacaksınız. Fakat büyük bir olasılıkla, kimse çıkmayacaktır karşınıza. Kızların hepsi bir odada toplanıp otururlar. Dış sofadan sola dönerek dosdoğru yürürseniz, kontesin yatak odasına gelirsiniz. Odadaki paravanın arkasında iki küçük kapı göreceksiniz. Sağdaki kapı,

kontesin hiçbir zaman girmediği çalışma odasına açılır. Siz soldaki kapıdan geçerek bir koridora çıkacaksınız. Oradaki dar, kıvrımlı merdiven, sizi benim odama ulaştırır."

Hermann belirli saatin gelmesini beklerken, bir kaplan gibi tir tir titriyordu. Saat akşamın onu olduğunda, kontesin evinin önüne gelmişti bile. Berbat bir hava vardı. Rüzgâr uğulduyor, lapa lapa sulu bir kar yağıyordu. Fenerlerin donuk bir aydınlıkla parlattığı sokaklarda kimsecikler yoktu. Ara sıra, lagar beygirini sürerek, gecikmiş bir yolcu aranan bir arabacının geçtiği oluyordu. Hermann'ın sırtında sadece bir redingot vardı, fakat ne rüzgârı ne de karı hissediyordu. Sonunda, kontesin kupa arabası getirildi. Hermann bir an için, samur bir kürke sarılı iki büklüm kocakarının, koluna giren uşaklar tarafından taşındığını; onun arkasında da, sırtına ince bir manto giyinmiş, saçlarının taze çiçeklerle süslenmiş olan besleme kızı gördü. Kapıları çarparak kapatılan araba, gevşek karın üzerinde ağır ağır yola koyuldu. Kapıcı evin kapısını örttü. Pencereler karardı. Hermann boşalan evin çevresinde dolaşmaya başladı. Fenere yaklaşarak gözlerini saatin yelkovanına dikip, geri kalan dakikaların geçmesini bekledi. Hermann saat tam on bir buçukta evin kapısındaki basamakları tırmandı ve pırıl pırıl aydınlatılmış bir antreye girdi. Kapıcı yoktu. Merdivenleri koşarak çıktı ve dış sofaya açılan kapıyı açtığında, lambanın altında, eski moda, kirlenmiş koltuklara uzanmış uyuyan bir uşakla karşılaştı. Hermann hafif, güvenli adımlarla onun yanından geçti. Salon ve konuk odası karanlıktı. Sadece, dış sofadaki lambanın ışığında hafifçe aydınlanıyorlardı. Hermann yatak odasına girdi. Eski tasvirlerle dolu ikona mahfazasının önünde, altın bir kilise kandili ölgün ölgün yanmaktaydı. Kumaşlarının rengi atmış koltuklarla, yastıkları kuş tüyünden, yaldızları dökülmüş divanlar, Çin işi duvar kâğıtlarıyla kaplı duvarların kıyısına içler acısı bir simetri anlayışı içinde dizilmişlerdi. Paris'te mme Lebrun tarafından yapılmış iki portre asılıydı duvarlarda. Bunların birincisi, kırk yaşlarında al yanaklı, tombul, parlak yeşil üniformaları ve göğsü nişanlı bir adamdı; ötekisiyse,

kartal burunlu, şakaklarından arkaya doğru taranmış pudralı saçlarında bir gül bulunan genç bir dilberi canlandırıyordu. Odanın köşe bucağı, porselenden çobancıklar, ünlü *Leroy* tarafından yapılmış masa saatleri, kutucuklar, şerit metreler ve geçen yüzyılın sonunda Montgolfier balonu ve Mesmer manyetizmasıyla birlikte icat olunmuş çeşitli kadın oyuncaklarıyla doluydu. Hermann paravanın arkasına geçti. Burada küçük, demir bir karyola ile, sağdaki çalışma odasına, soldaki koridora açılan iki kapı vardı. Hermann soldaki kapıyı açtı ve zavallı beslemenin odasına çıkan dar, kıvrımlı merdiveni gördü... Fakat geri dönerek karanlık çalışma odasına girdi.

Zaman yavaş yavaş ilerliyordu. Her taraf sessizlik içindeydi. Konuk odasındaki saat on ikiyi vurdu. Bütün odalardaki saatler, birbiri arkasına on ikiyi vurdular. Sonra yeniden her yer sessizliğe gömüldü. Hermann soğuk sobaya yaslanmış, öylece duruyordu. Sakindi. Tehlikeli fakat gerekli bir girişimde bulunmaya karar vermiş bir adam gibiydi, kalbi düzenle atıyordu. Saatler önce sabahın birini, sonra ikisini vurdular ve Hermann yaklaşan arabanın gürültüsünü işitti. Elinde olmaksızın heyecanlandı... Araba yaklaştı ve durdu. Hermann, arabanın basamakları açıldığında çıkan sesi duydu. Evden bir gürültü yükseldi. Koşuşmalar, bağrışmalar işitildi ve ev aydınlandı. Kontesin üç eski odalığı koşarak yatak odasına girdiler. Kontes de yarı canlı bir halde odaya girerek, Volter tipi koltuğa çöktü. Gözünü bir deliğe uyduran Hermann, yanındaki Lizaveta İvanovna'nın geçtiğini gördü. Merdivenin basamaklarında onun telaşlı ayak seslerini işitti. Yüreğinde vicdan azabına benzer bir duygu uyandıysa da, hemen söndü. Delikanlı yine kaskatı kesildi.

Kontes, aynanın önünde soyunmaya başladı. Güllerle süslü hotozunu çıkardılar. Firketeler yağmur gibi yağdı. Sırmalı, sarı giysisi, şişmiş ayaklarının dibine düştü. Hermann, kontesin tuvaletinin tüm iğrenç sırlarına tanık oldu. Yaşlı kadın sonunda gecelik bir gömlek ve bir gece hotozuyla kaldı. Yaşına başına daha çok uygun düşen bir giyim içinde, daha az korkunç, daha az biçimsiz görünüyordu.

Bütün yaşlı insanlar gibi kontesin de uykusuzlukla başı dertteydi. Soyunduktan sonra pencere kıyısındaki Volter tipi koltuğa oturdu ve hizmetçileri gönderdi. Şamdanları götürdüler, oda yeniden tek bir kandilin aydınlığında kaldı. Kontes sapsarı bir hayalet gibi, sarkık dudaklarını oynatarak ve sağa sola sallanarak öylece oturuyordu. Bulanık gözlerinde en ufak bir anlam kırıntısı okunmuyordu. İnsan ona bakınca, bu korkunç kocakarının kendi istemiyle değil de, gizli bir elektrik gücünün etkisiyle sallandığını düşünebilirdi.

Bu ölü yüz, ansızın, anlatılmaz bir biçimde değişti. Dudaklarının kımıldaması durdu, gözler canlandı. Yabancı bir erkek duruyordu kontesin karşısında.

Adam hafif ve anlaşılır bir sesle:

— Korkmayın, Tanrı aşkına korkmayın! dedi. Hiçbir kötü niyetim yok. Bir iyilikte bulunmanız için yalvarmaya geldim sadece.

Yaşlı kadın susarak ona bakıyor, hiçbir şey işitmemiş gibi görünüyordu. Hermann onun sağır olabileceğini düşünerek, bu kez kulağına eğilip aynı şeyleri tekrar etti. Kocakarı susmakta devam ediyordu.

Hermann.

— Kendinizden hiçbir şey yitirmeden, beni yaşamım boyunca mutlu kılabilirsiniz, diye sözlerini sürdürdü. Üst üste üç kartı tahmin edebileceğinizi biliyorum...

Hermann durdu. Kontes kendisinden ne istendiğini anlamıştı galiba. Bir karşılık vermek için sözcük arıyor gibiydi. Sonunda:

— Bir şakaydı bu! dedi. Yemin ederim ki bir şakaydı bu!

Hermann sert bir tavırla:

— Şakayla filan ilgisi yok bunun! diye karşı çıktı. Zararını çıkarmasına yardım ettiğiniz Çaplitski'yi anımsayın.

Kontes gözle görülürcesine bozuldu. Yüz hatları, şiddetli bir iç sıkıntısı geçiriyormuşçasına karmakarışık oldu. Fakat yaşlı kadın, az sonra yine eski duygusuzluğuna gömüldü.

Hermann:

— Bu üç güvenilir kartı söyler misiniz bana? diye sürdürdü sözlerini.

Kontes susuyordu. Hermann konuşmasına devam etti:

— Kimin için saklıyorsunuz sırrınızı? Torunlarınız için mi? Onlar zaten zengin. Üstelik paranın değerini de bilmiyorlar. Sizin üç kartınız, tutumsuz bir kimsenin ne işine yarar? Babasından kalan mirası korumasını bilmeyen insanı, hiçbir şeytani güç yoksulluk içinde ölmekten kurtaramaz. Ben tutumsuz değilim. Paranın değerini bilirim. Kartlarınızı boşu boşuna kullanmış olmayacağım. Ne olur, söyleyin hadi!..

Sustu ve heyecan içinde kontesin yanıtını bekledi. Kontes susuyordu. Hermann diz çöktü.

— Eğer yüreğiniz bir zamanlar aşk duygusunu tattıysa, yeni doğmuş bir bebeğin ağlayışı sizi bir kerecik olsun gülümsettiyse, eğer göğsünüzde bir zamanlar insansal bir şeyler çarptıysa, bütün bunların adına; zevcelik, sevgililik, analık duyguları adına, yaşamda kutsal bildiğiniz ne varsa hepsinin adına yalvarırım, reddetmeyin beni! Açın sırrınızı! Gizlemekle ne geçecek elinize?.. Belki bu sır, korkunç bir günah, sonsuz bir lanet, şeytani bir antlaşma taşıyordur yedeğinde... Düşünün ki, yaşlısınız, uzun süre yaşayacak değilsiniz; ben sizin günahınızı kendi ruhuma üstlenmeye hazırım. Yeter ki sırrınızı açın bana. Düşünün ki, bir insanın mutluluğu sizin elinizde ve düşünün ki sadece ben değil, çocuklarım, torunlarım, torunlarımın torunları da sizi saygıyla anacak, bir azize gibi kutsayacaklar...

Tek bir sözcük çıkmıyordu yaşlı kadının ağzından.

Hermann kalktı. Dişlerini sıkarak:

— İhtiyar cadaloz! dedi. Seni nasıl konuşturacağımı bilirim ben...

Bu sözle birlikte cebinden bir tabanca çıkardı.

Tabancayı görünce kontes ikinci bir şiddetli iç sarsıntısı daha geçirdi. Atıştan sakınmak istercesine başını eğip kolonu siper etti... Sonra sırtüstü yuvarlandı... ve hareketsiz kaldı.

Hermann yaşlı kadının elini tutarak:

— Çocukluğu bırakın şimdi, dedi. Son olarak soruyo-

rum: Bana üç kartı söyleyecek misiniz, söylemeyecek misiniz?

Kontes karşılık vermedi. Hermann onun ölmüş olduğunu gördü.

4

7 Mai 18...
*Homme sans moeurs et sans religion!**

Bir Mektuplaşmadan.

Lizaveta İvanovna sırtında henüz balo tuvaletiyle, derin düşünceler içinde odasında oturuyordu. Eve döner dönmez, gözlerinden uyku akarak hizmetine gelen odalık kızı, kendi başına soyunacağını söyleyerek savmakta acele etmiş, yürek çarpıntıları içinde odasına çıkmıştı. Hermann'ı orada bulacağını umuyor, fakat istemiyordu bunu. Daha ilk bakışta, delikanlının gelmediğini anladı ve buluşmalarına engel olduğu için kadere teşekkür etti. Tuvaletini çıkarmadan oturarak, bu kadar kısa bir zaman içinde kendisini böylesine uzaklara çeken olaylar dizisini anımsamaya çalıştı. Genç adamı pencereden ilk kez görüşünden bu yana üç hafta bile geçmemişti ama çoktan mektuplaşmaya başlamıştı onunla; ve delikanlı, bir gece buluşması elde etmeye kadar vardırabilmişti işi! Genç kız, sadece birkaç mektubundaki imzasından biliyordu onun adını. Ne konuşmuşlukları, ne sesini işitmişliği vardı... Ve bu akşama varıncaya kadar onun hakkında bir şey duymuş da değildi. Tuhaf şey! Aynı akşam baloda, her zamankinin aksine olarak kendisiyle değil de başkalarıyla kırıştıran genç prenses Polina .....'ya karşı asık bir surat takınan Tomski, kayıtsızlık göstererek prensesten intikam almak için Lizaveta İvanovna'yı dansa kaldırmış, bitmek tükenmek bilmez bir dans olan ma-

* 7 Mayıs 18... Ahlaksız ve dinsiz bir adam! – r.y.n.

zurkaya başlamıştı onunla. Tomski dans boyunca, mühendis subaylara olan tutkunluğundan ötürü Lizaveta İvanovna'ya takılmış, onun tahmin edebileceğinden çok daha fazla şey bildiğini söyleyip durmuştu. Şakalardan bazıları öylesine isabetliydi ki, Liza, sırrının Tomski tarafından bilinip bilinmediği konusunda birkaç kere kuşkuya düşmüş ve gülerek:

— Kimden öğrendiniz bütün bunları? diye sormuştu.

Tomski:

— Yabancı olmadığınız o bayın ahbabından, diye karşılık vermişti. Çok ilginç bir adamdan!

— Kimmiş bu ilginç adam?

— Adı Hermann'dır.

Lizaveta İvanovna hiçbir şey söylememiş, fakat eli ayağı buz kesmişti...

Tomski:

— Gerçekten de romanlara yaraşır bir adamdı bu Hermann, diye sözlerini sürdürmüştü. Bir Napolyon profili, fakat bir Mephistopheles ruhu vardır onda. Eğer vicdanında en az üç cinayet yatmıyorsa, şaşarım doğrusu. Fakat nasıl da sarardınız!..

— Başım ağrıyor da... Hermann... şey... işte, her kimse... o adam ne söyledi size?..

— Hermann, size yabancı olmayan ahbabının tutumundan hiç de hoşnut değil... Onun yerinde olsaymış, çok daha başka türlü davranırmış. Hatta bana öyle geliyor ki, bu Hermann'ın sizde gözü var. Ahbabının sevda ah'larını hiç de kayıtsız dinlemiyor en azından!..

— Peki, beni nerede görmüş ki?

— Kilisede, belki de bir gezintide görmüştür!.. Kim bilir? Belki de siz uykudayken gelip odanızda görmüştür sizi; ondan her şey umulur...

Bu sırada *oubli ou regret** sorusuyla yanlarına üç bayan

* Unutuş mu? Pişmanlık mı? – r.y.n.
Not: Bu bir salon oyunudur. İki ad iki bayanın olur. Soruyu üçüncü bayan sorar. Bay, seçtiği ad hangi bayanınsa onunla dansa kalkar. – ç.n.

gelmiş, Lizaveta İvanovna'yı ıstırap verici ölçüde meraklandırmaya başlayan konuşma yarıda kalmıştı.

Fakat Tomski'nin seçtiği bayan, prenses ……'ten başkası olmadı. Prenses, salonda fazladan bir tur atarak, bir kere de sandalyesinin önünde fazladan dönüş yaparak Tomski'yle anlaşmanın yolunu bulmuştu. Yerine dönen Tomski'nin aklına ne Hermann, ne de Lizaveta İvanovna geldi artık. Yarıda kalan konuşmalarına yeniden başlamak arzusuyla genç kızın içi içine sığmıyordu ama mazurka sona erdi, yaşlı kontes de az sonra eve dönmek üzere kalktı.

Tomski'nin sözleri mazurka gevezeliğinden başka bir şey değildi ama hayalci genç kızı allak bullak etmişti bunlar. Tomski'nin çiziştirdiği portreyle genç kızın hayalinde canlandırdığı portre benzeşiyor ve en yeni romanların yardımıyla artık hiçbir olağanüstülüğü kalmayan bu yüz, onun hayal gücünü hem ürkütüyor, hem büyülüyordu. Genç kız, çıplak kollarını haç biçiminde kavuşturmuş, henüz çiçeklerle süslü başını açık göğsüne eğmiş, öylece oturuyordu... Ansızın kapı açıldı ve Hermann içeri girdi. Liza titredi, ürkek bir fısıltıyla:

— Neredeydiniz siz? diye sordu.

Hermann:

— Yaşlı kontesin yatak odasındaydım, diye yanıtladı onu. Şimdi onun yanından geliyorum. Kontes öldü.

— Aman Allahım!.. Neler söylüyorsunuz?..

Hermann:

— Hem de benim yüzümden öldü galiba, diye sözlerini sürdürdü.

Lizaveta İvanovna göz ucuyla delikanlıya baktı ve kulaklarında Tomski'nin sözleri çınladı: *Bu adamın ruhunda en az üç cinayet yatmıyorsa, şaşırırım doğrusu!* Hermann pencere kıyısına, genç kızın yanına oturarak her şeyi olduğu gibi anlattı.

Lizaveta İvanovna dehşet içinde dinliyordu onu. Bütün tutkulu mektupların, o ateşli isteklerin, o küstahça ve inatçı kollamanın, bütün bunların nedeni aşk filan değildi demek! Demek, tek düşündüğü şey paraydı bu adamın! Onun arzu-

larının ve mutluluğunun Liza'yla bir ilgisi yoktu! Zavallı besleme, bir haydutun, onun yaşlı velinimetini öldüren bir katilin gözü bağlı bir yardakçısından başka bir şey değildi demek!.. Gecikmiş ve yürek paralayıcı bir pişmanlık duygusu içinde hüngür hüngür ağlamaya başladı. Hermann bir şey söylemeden Liza'ya bakıyordu. O da ıstırap içindeydi. Fakat Hermann'ın katı yüreğine dokunan şey ne zavallı genç kızın gözyaşları, ne de acı çekerkenki o şaşılacak tatlılığıydı. Ölmüş kocakarıyı düşündükçe de vicdan azabı duymuyordu. Fenasına giden tek bir şey vardı: Ona zenginlik getirecek olan sırrın bir daha ele geçmezcesine yitip gidişi.

Lizaveta İvanovna en sonunda:

— Siz bir canavarsınız! dedi.

Hermann:

— Onun ölmesini istemiyordum, diye karşılık verdi. Tabancam dolu değildi.

Sustular.

Sabah oluyordu. Lizaveta İvanovna eriyip tükenmekte olan mumu söndürünce, odası solgun bir ışıkla aydınlandı. Genç kız, ağlamaktan kızarmış gözlerini kuruladı ve Hermann'a baktı. Delikanlı kollarını kavuşturmuş, yüzünden düşen bin parça, pencere kıyısında oturmaktaydı. Şaşılacak kadar Napolyon'un portresini andırıyordu bu görünüşü. Bu benzerlik Lizaveta İvanovna'yı bile şaşırttı.

Genç kız en sonunda:

— Evden nasıl çıkacaksınız? diye sordu. Sizi gizli bir merdivenden göndermeyi düşünüyordum. Fakat bunun için yatak odasının yanından geçmek gerekiyor, ben korkarım.

— Gizli merdiveni nasıl bulacağımı anlatın, ben kendim giderim.

Lizaveta İvanovna kalktı, komodinden bir anahtar çıkararak Hermann'a verdi ve merdiveni bulması için gerekli bilgileri ayrıntılı olarak anlattı. Hermann onun soğuk, uysal elini sıktı, eğik başına bir öpücük kondurdu ve çıktı.

Kıvrımlı merdivenden inerek, yeniden kontesin yatak odasına girdi. Ölmüş kocakarı taş kesilmişçesine oturuyor, yüzün-

de derin bir dinginlik okunuyordu. Hermann onun karşısında durdu, korkunç gerçeğe iyice inanmak istercesine uzun süre kontese baktı. Sonunda, çalışma odasına girdi, duvar kâğıtlarının arkasından kapıyı el yardımıyla buldu ve garip duyguların etkisi altında heyecanlanarak karanlık merdivenden inmeye başladı. Belki de –diye düşünüyordu– bundan altmış yıl önce, yine bu saatte, yine bu merdivenden, kaftanı nakışlı saçları *à l'oiseau royal** taranmış, –şimdi mezarında çoktan çürümüş olan– mutlu bir delikanlı, üç köşeli şapkasını yüreğine bastırarak yine bu yatak odasına süzülmüştür... Onun yaşlanmış sevgilisinin yüreği de bugün çarpmaz olmuştu işte...

Hermann, merdivenin dibinde bir kapı gördü. Bu kapıyı da aynı anahtarla açınca, onu sokağa çıkaran bir aralıkta buldu kendini.

5

Bu gece merhum Barones von W.....
göründü bana. Beyazlar içindeydi ve
"Merhaba, bay danışman!" dedi.

Swedenborg**

Hermann o uğursuz geceden üç gün sonra, sabah saat dokuzda, kontesin cenaze duasının okunacağı ..... manastırına gitti. Pişmanlık duymuyordu ama ona "Kocakarının katili sensin!" diye seslenip durmakta olan vicdanının sesini büsbütün susturmak da elinde değildi. Dindar bir adam olmamakla birlikte, bir yığın kör inanca sahipti. Ölü kontesin, ona bir kötülük yapabileceğine inanıyordu. Bu bakımdan, kendisini bağışlatmak için cenaze törenine katılmaya karar verdi.

* Kral kuşu stili. – r.y.n.

** Emanuel von Swedenborg (1688-1772): İsveçli teosofist.
Teosofi: İnsanın Tanrı ya da meleklerle görüşmesi olanağının bulunduğunu ileri süren felsefe. – ç.n.

Kilise doluydu. Hermann kalabalık insan yığını arasından kendisine güçlükle yol açabildi. Tabut, sırma işlemeli kadifeden bir kumaşla kaplı gösterişli bir katafalkın üzerinde duruyordu. Merhume, kollarını göğsünde kavuşturmuş, başında dantelalı bir hotoz ve sırtında beyaz, atlas bir giysiyle yatmaktaydı. Ev halkı kuşatmıştı çevresini. Omuzları şeritli siyah kaftanları ve ellerinde mumlarla uşaklar, derin bir matem içinde akrabaları; çocukları, torunlar ve çocukların torunları. Kimse ağlamıyordu. Gözyaşı dökmek *une affectation** olurdu çünkü. Kontes o kadar yaşlıydı ki, ölümü kimseyi üzmedi. Zaten akrabaları çoktandır ölü sayıyorlardı onu. Genç bir papaz, cenaze töreni söylevini irat etti. Uzun yıllar boyunca sessiz ve duygulandırıcı bir biçimde Hıristiyanca bir ölüme hazırlanan bu dindar kadının semaya gürültüsüz patırtısız urucunu yalın ve dokunaklı sözcüklerle belirten vaiz; "O kutsal düşüncelere dalmış olarak karanlıklar içindeki güveyiyi beklerken, ölüm meleği gelip onu aldı" dedi.**

Sıra o hazin göreve gelmişti.

Ölüyle önce akrabaları vedalaştılar. Sonra, yıllardır onların ölümlü eğlentilerine katılmış olan kişinin önünde eğilmeye gelmiş bir sürü konuk harekete geçti. Sonra da sıra hizmetkârlara geldi. Katafalka en son yaklaşan kişi, merhumenin yaşıtı, yaşlı kâhya kadın oldu. Koluna giren iki odalık kızın yardımıyla yürüyordu. Toprağa kadar eğilecek gücü yoktu. Fakat hanımının soğuk elini öperek, birkaç damla gözyaşı akıtan tek kişi o oldu. Onun arkasından da Hermann tabuta yaklaşmaya karar verebildi. Toprağa eğildi ve çam dallarıyla kaplı soğuk döşemede bir süre öylece kaldı. Sonra merhumeninki kadar solgun bir yüzle kalkarak, katafalkın basamaklarına yaklaştı ve başını eğdi... O anda ölü tek gözünü kırparak alaylı alaylı bakıyormuş gibi geldi ona. Hermann telaşla dön-

* Yapmacık bir şey. – r.y.n.

** "Semaya uruç" sözü özellikle Hz. Meryem için kullanılır. Hıristiyanlar bu olayın anısını 15 Ağustos yortusuyla kutlarlar. – ç.n.

meye çabaladı, ayağı sürçtü ve sırtüstü yere yuvarlandı. Gelip kaldırdılar. Aynı anda bayılan Lizaveta İvanovna'yı da kilise sahanlığına taşıdılar. Bu olay, kederli törenin görkemliliğini birkaç dakika için bozdu. Ziyaretçiler arasında boğuk bir mırıltı yükseldi. Merhumenin yakın akrabalarından zayıf bir mabeyinci, yanında duran bir İngilizin kulağına eğilerek, genç subayın kontesin gayri meşru oğlu olduğunu fısıldadı. İngiliz de soğuk bir *"Ya!"* ile karşılık verdi buna.

Hermann bütün gün kendini toparlayamadı. Yemeğini tenha bir meyhanede yiyerek, hiç âdeti olmadığı halde, içindeki çarpıntıyı bastırabilmek için epeyce içki içti. Fakat şarap büsbütün karıştırdı aklını. Eve dönerek giysilerini bile çıkarmadan kendini yatağa attı ve derin bir uykuya daldı.

Uyandığında geceydi. Odası ay ışığıyla aydınlanıyordu. Saate baktı: Üçe çeyrek vardı. Uykusu kaçmıştı. Karyolanın üzerine oturarak yaşlı kontesin cenaze törenini düşünmeye başladı.

O sırada birisi sokaktan pencereye, Hermann'a baktı ve hemen kayboldu. Hermann'ın dikkatini bile çekmedi bu. Bir dakika sonra ön odanın kapısının açıldığını işitti. Hermann, her zamanki gibi kafayı tütsülemiş olan emir erinin gece gezintisinden döndüğünü düşündü. Fakat yabancı bir ayak sesiydi bu. Birisi terliklerini sürüyerek geliyordu. Kapı açıldı, beyaz giysili bir kadın girdi içeri. Hermann yaşlı sütninesinin geldiğini sanarak, onun bu saatte gelmesine şaşıp kaldı. Fakat beyazlı kadın kayarak ansızın Hermann'ın karşısında belirdi ve Hermann kontesi tanıdı.

Kontes sert bir sesle:

— Kendi istemine aykırı olarak buraya geldim, dedi. Dileğini yerine getirmem emredildi. Arka arkaya kazanacak olan üç kart; üçlü, yedili ve bey'dir. Fakat bir günde sadece tek bir kart sürecek, ondan sonra da ömrünün sonuna kadar kumar oynamayacaksın. Beslemem Lizaveta İvanovna'yla evlenmen şartıyla da ölümümü sana bağışlıyorum...

Bu sözleri söyleyip sessizce döndü, kapıya vardı, terliklerini sürüyerek gözden yitip gitti. Hermann, sofa kapısının

çarparak kapanmasından çıkan sesi işitti ve birisinin sokaktan, yeniden kendisine, pencereye baktığını gördü.

Hermann uzun süre aklını başına toplayamadı. Sonra öteki odaya geçti. Emir eri yere uzanmış uyuyordu. Hermann güçlükle uyandırabildi onu. Emir eri her zamanki gibi sarhoştu, doğru dürüst bir şey öğrenme olanağı yoktu ondan. Sofa kapısı sürmeliydi. Hermann odasına döndü ve gördüğü düşü bir yere yazdı.

6

— *Bekleyin!*
— *Bana bekleyin demeye nasıl cüret edersiniz?*
— *Efendimiz, ben lütfen bekleyin dedim!**

Fiziksel dünyadaki iki eşyanın aynı anda aynı yeri kaplayamaması gibi, insan aklında iki saplantı yan yana yaşayamaz. Üçlü, yedili ve bey düşüncesi, Hermann'ın imgeleminde ölü kocakarının hayalini az sonra bastırdı. Üçlü, yedili, bey! Bunlar delikanlının aklından çıkmıyor, dilinden düşmüyordu. Genç bir kız gördü mü, "Ne güzel endamı var!" diyordu, "Gerçek bir kupa üçlüsü." Kendisine "Saat kaç" diye sorulduğunda, "Yediliye beş var" diye karşılık veriyordu. Her göbekli adam ona bey'i anımsatıyordu. Üçlü, yedili ve bey, kılıktan kılığa girerek Hermann'ı uykusunda da izliyorlardı. Üçlü, karşısında görkemli bir çiçek gibi açıyor; yedili, gotik avlu kapıları; bey, muazzam bir örümcek kılığına giriyordu. Sonunda bütün düşünceleri tek bir noktada toplandı. Kendisine çok pahalıya oturan bu sırdan yararlanmak. İstifa ederek seyahate çıkmayı düşünmeye başladı. Paris'in açık kumarhanelerinde, büyülenmiş kader Tanrıçasından bir hazine koparmak istiyordu. Fakat olaylar onu sıkıntıya girmekten kurtardı.

* "Bekleyin" sözcüğü asıl metinde Fransızca olarak, "Atande" şeklinde yer almaktadır. Bu ayrı zamanda bir kumar terimidir. – ç.n.

Zengin kumarcılar, Moskova'da ünlü Çekalinski'nin başkanlığında bir dernek kurmuşlardı. Ömrünü kumar masalarında geçirmiş olan Çekalinski, kazandığında bono kabul ederek, yitirdiklerini ise peşin para ile ödeyerek bir zamanlar milyonlarca ruble kâr etmişti. Yıllar boyunca edindiği deneyimi ona arkadaşlarının güvenini sağlamış; kapısının herkese açık olup, becerikli aşçısı, sevimliliği ve güler yüzlülüğü sayesinde de halkın saygısını kazanmıştı.

Çekalinski, Petersburg'a geldi. Kumar uğruna baloları unutan, firavun oyununun heyecanını çapkınlığın zevkine yeğleyen gençler akın akın ona koştular. Hermann'ı Çekalinski'ye Narumov götürdü.

Terbiyeli garsonlarla dolu odalardan geçtiler. Birkaç general ve gizli danışman vist oynuyorlardı. Kumaş kaplı divanlara yan gelip oturmuş olan gençler yiyip içiyor, pipolarını tüttürüyorlardı. Ev sahibi konuk salonunda, çevresine yirmi kadar oyuncunun kümelendiği uzun bir masanın arkasına oturmuş banko tutuyordu. Son derece saygıdeğer görünüşlü, altmış yaşlarında bir adamdı bu. Başı gümüş aklığında saçlarla kaplıydı. Dolgun ve canlı yüzünden iyi yüreklilik okunuyordu. Devamlı bir gülümsemenin canlandırdığı gözleri pırıl pırıldı. Narumov ona Hermann'ı takdim etti. Çekalinski delikanlının elini dostça sıkarak, kendi evindeymişçesine davranmasını rica etti ve yine kartları dağıtmaya koyuldu.

Parti uzun sürdü. Otuzdan fazla kart vardı masada. Çekalinski her oyundan sonra oyuncuların ellerini düzenlemelerine zaman bırakmak için bir süre duruyor, zararları not ediyor, oyuncuların isteklerini soruyor, nazik bir tavırla da bir kartın dalgın bir el tarafından kıvrılırken ucunu düzeltiyordu. Nihayet parti sona erdi. Çekalinski kartları karıştırdı ve ikinci partiye hazırlandı. Hermann, tam o sırada oynamakta olan şişman bir bayın arkasından elini uzatarak:

— İzninizle bir kâğıt da ben çekeyim, dedi.

Çekalinski gülümsedi ve emre amade olduğunu belirten bir tavırla, sessizce başını eğdi. Narumov uzun süren orucu-

na son verişinden ötürü Hermann'ı gülerek kutlayıp, ona iyi bir başlangıç diledi.

Hermann, koyduğu paranın miktarını tebeşirle kartının üzerine yazarak:

— Tamam! dedi.

Kasa sahibi gözlerini kırpıştırarak:

— Ne kadar efendimiz? diye sordu. Özür dilerim efendimiz, iyice seçemiyorum da.

Hermann:

— Kırk yedi bin ruble! diye karşılık verdi.

Bu sözler üzerine bütün başlar bir anda çevrildi, bütün bakışlar Hermann'ın üzerinde toplandı. Narumov, "Çıldırdı seninki!" diye düşündü.

Çekalinski yüzünden hiç eksik olmayan gülümsemesiyle:

— Özür dilerim, fakat biraz hızlı gittiniz, dedi. Kimse bir keresinde iki yüz yetmiş beş rubleyi aşmadı daha.

Hermann:

— Ne yapalım yani? diye karşı çıktı. Kartımı görüyor musunuz, görmüyor musunuz, onu söyleyin siz!

Çekalinski, aynı uysal kabullenmiş tavrıyla başını eğdi:

— Size yalnız şunu bildirmek isterim ki, arkadaşlarımın güvenine layık bir kimse olarak, sadece peşin para ile oynayabilirim. Sözünüz benim yönümden şüphesiz ki senet değerindedir, fakat oyunun ve hesapların düzeni bakımından parayı kartınızın üzerine koymanızı rica edeceğim.

Hermann cebinden bir çek çıkararak Çekalinski'ye verdi. Çekalinski kaçamak bir göz attıktan sonra, çeki Hermann'ın kartının üzerine koydu.

Kartları açtı. Sağa dokuzlu, sola üçlü düştü.

Hermann kartını göstererek:

— Benimki kazandı! dedi.

Oyuncular arasında bir mırıltı yükseldi. Çekalinski somurttu, fakat az sonra yeniden gülümser tavrını takındı. Hermann'a:

— Paranızı hemen emreder misiniz? diye sordu.

— Lütfederseniz.

Çekalinski cebinden birkaç banknot çıkararak hemen hesabını temizledi. Hermann paralarını alıp masadan ayrıldı. Narumov aklını başına toplayamıyordu. Hermann bir bardak limonata içti ve evine gitti.

Ertesi gün akşam üstü yeniden Çekalinski'nin solundaydı. Ev sahibi kart dağıtıyordu. Hermann masaya yaklaştı. Oyuncular hemen yer açtılar. Çekalinski onu sevimli bir tavırla selamladı.

Hermann yeni partinin başlamasını bekledi, kartını çekti ve üzerine kendi kırk yedi bin rublesiyle birlikte dünkü kazancını da koydu.

Çekalinski kartları açtı, sağa vale, sola yedili düştü.

Hermann yedilisini açtı.

Herkesin ağzından bir "Ah" sesi yükseldi. Çekalinski açıkça bozuldu. Doksan dört bin rubleyi sayıp Hermann'a uzattı. Hermann, paraları soğukkanlılıkla aldı ve hemen çıkıp gitti.

Ertesi akşam yine masanın başına geldi. Herkes onu bekliyordu. Generaller ve gizli danışmanlar, bu olağanüstü oyunu görmek için kendi vistlerini bırakmışlardı. Genç subaylar divanlardan sıçrayıp indiler. Garsonların hepsi konuk salonuna dolmuştu. Herkes Hermann'ın çevresini kuşattı. Öteki oyuncular kendi kartlarını, sürmeyip sabırsızlık içinde oyunun nasıl sonuçlanacağını merakla beklemeye koyuldular. Hermann solgun, fakat hâlâ gülümsemekte olan Çekalinski'ye karşı tek başına oynamaya hazırlanarak masanın başında duruyordu. Her biri birer deste kart açtı. Çekalinski kartları karıştırdı. Hermann kartını çekti ve üstü banknotlarla dolu olarak sürdü. Bir düelloya benziyordu bu. Her tarafı derin bir sessizlik kapladı.

Çekalinski elleri titreyerek kartları açtı. Sağa kız, sola bey düştü.

Hermann:

— Bey kazandı! diyerek kartını açtı.

Çekalinski nazik bir tavırla:

— Kızınız kaybetti, dedi.

Hermann titredi. Önünde bey yerine bir maça kızı duruyordu gerçekten de. Gözlerine inanamıyor, nasıl olup da yanıldığına akıl erdiremiyordu.

O anda maça kızı göz kırpıp gülümsüyormuş gibi geldi ona. Korkunç bir benzerlik karşısında sarsıldı ve dehşet içinde:

— Kocakarı! diye haykırdı.

Çekalinski yitirilmiş banknotları önüne çekti. Hermann kıpırdamadan öylece duruyordu. Neden sonra masadan ayrıldığında, oyuncular:

— Yaman oynadı! diye yüksek sesle düşüncelerini belirttiler.

Çekalinski yeniden kartları karıştırdı. Oyun eski düzenini aldı.

Sonuç

Hermann aklını oynattı. Obuhov hastanesinin 17 numaralı koğuşunda yatıyor ve hiçbir soruya karşılık vermeyip olağanüstü bir çabuklukla "Üçlü, yedili, bey! Üçlü yedili, kız!.." diye mırıldanıp duruyor.

Lizaveta İvanovna, çok sevimli bir delikanlıyla evlendi. Bir yerde memur olan bu gencin iyi bir geliri var. Kendisi, yaşlı kontesin eski kâhyasının oğludur. Lizaveta İvanovna, yoksul bir akraba kızını yanına almış, büyütüyor.

Tomski süvari yüzbaşısı oldu, prenses Polina ile evleniyor.

1833

Mısır Geceleri

1

— *Quel est cet homme?*
— *Ha c'est un bien grand talent,*
il fait de sa voix tout ce qu'il veut.
— *Il devrait bien, madame, s'en*
*faire une culotte**

Çarski, Petersburg'un yerlilerindendi. Henüz otuzunda bile değildi. Bekârdı. Çalışmak gibi bir zorunluluğu da yoktu. Devletin iyi günlerinde vali yardımcılığı yapmış olan merhum amcası, hatırı sayılır bir servet bırakmıştı kendisine. Şen şakrak bir hayat sürebilirdi. Fakat şiir yazmak ve bunları yayınlamak mutsuzluğuna uğramıştı. Edebiyat dergilerinde adı "şair"e çıkmıştı. Uşak odalarındaysa "muharrir" diye söz edilirdi ondan.

Büyük ayrıcalıklara sahiptirler ama şairler birçok bakımlardan mutsuz kişilerdir yine de. (Doğrusunu isterseniz; "ismin in hali" yerine "i hali"ni kullanmak, ya da "şiirsel özgürlüğün" gerektirdiği birtakım biçim oyunları yapmak gibi haklarının dışında, Rus şairlerinin herhangi bir ayrıcalıkları olduğunu sanmıyoruz. Fakat şimdilik bunu bir yana bırakalım.)

"Şairlik" unvanı, beterin beteri bir şeydir. Bu damgayı bir kere yediniz mi, bir daha ömrünüz boyunca kurtulamazsınız. Halk, kendi malı sayar sizi. Onun yararına çalışmaktan, ona kıvanç vermekten başka bir düşünceniz olamaz. Diyelim tatil-

* — Bu adam da kim?
— O mu? O, büyük bir yetenektir. Sesiyle her şey yapabilir.
— Öyleyse kendisine bir pantolon yapsa ya, madam. – r.y.n.

den döndünüz. Karşılaşacağınız ilk soru; "Yeni bir şeyler getirdiniz mi bize?" olacaktır. İşlerinizin bozuk gitmesine, ya da bir yakınınızın hastalığına mı üzülüyorsunuz? "Hadi... hadi..." diye kurnaz kurnaz gülümserler; "Yine esin perisiyle baş başasınız!.." Âşık mı oldunuz? İngiliz mağazasından bir "anı defteri" satın alan sevgiliniz, kendisi için aşk şiirleri döktürmenizi bekler artık. Çok az tanıdığınız bir adamla önemli bir iş konuşmaya gittiniz diyelim. Hemen oğlunu çağırır; filanca şiiri okumaya zorlar onu. Yumurcak da, başını gözünü yara yara sizin kendi şiirlerinizi okuyup kafa şişirir. "Bunlar şairlik zanaatının hoş yanlarıdır! Niye can sıkıcı olsunlar?" gibi bir düşünce ileri sürülebilir. Oysa Çarski, kendi söylediğine bakılırsa; kutlamalardan, sorgulardan, anı defterlerinden, yumurcaklardan öylesine bıkmış ki, kaba bir davranışta bulunmamak için her an kendini tutmak zorunda kalıyormuş.

Genç adam, bu dayanılmaz unvanlardan kurtulmak istiyor; elinden gelen her şeyi yapıyordu bu konuda. Edebiyat toplantılarından bucak bucak kaçar; sosyeteden adamlarla, bunların da en boş kafalılarıyla arkadaşlık kurardı. Hep havadan sudan konuşur; "edebiyat" sözünü ağzına bile almazdı. Giyim kuşamda, Petersburg'a ilk kez gelmiş genç bir Moskovalı gibi, modaya titizlikle uyardı. Çalışma odası, bir kadının yatak odası kadar derli topluydu. Kimse, burada bir yazar yazıyor demezdi. Masaların üstüne ve altına kitaplar saçılmamıştı. Divan örtüsüne mürekkep damlaları sıçramamıştı. Yani esin perisinin varlığını, süpürgeyle fırçanın da yokluğunu gösteren hiçbir düzensizlik belirtisi görülemezdi bu odada. Sosyetedeki dostlarından herhangi biri onu elde kalem yakaladığı zamanlar, Çarski çok üzülürdü. Yetenekli, duygulu bir insanın saçma sapan şeylerle uğraşacağına inanılmaz. Fakat Çarski kimi zaman ateşli bir at hastası, kimi zaman kaşarlanmış bir kumarbaz, kimi zaman da işinin ustası bir obur olarak gösterirdi kendini. Oysa gerçekte dağ beygirini Arap atından ayırt edemez, oyunda kozları hep unutur, haşlanmış patatesi içten içe Fransız mutafağının bütün hünerlerine üstün sayardı. Düzensiz bir hayat sürüyordu. Bütün balolarda boy gösterir;

bütün diplomatik yemeklerde bulunurdu. Rezan dondurması gibi, şölenlerin ayrılmaz bir parçasıydı.

Fakat şairdi ne de olsa; içindeki tutkuya karşı koyamazdı. Aklına *sersemce düşünceler* estiği zaman (o buna *esin* diyordu) odasına kapanır, gece yarılarına kadar ha babam yazardı. Candan dostlarına söylediğine göre, gerçek mutluluğu o sıralarda bulurmuş. Geri kalan zamanlarda, yüzünde iğreti bir gülümseyiş, "Yeni bir şeyler yazdınız mı?" sorusuna karşılık vererek dolaşıp dururdu.

Bir sabah engin bir yürek genişliğiyle uyandı. Böyle zamanlarda içiniz dupduru hayallerle doludur. Duygularınız, dilinizin ucuna geligeliveren sözcüklerle canlanıp biçimlenir. Düşünceleriniz uyumla ilerler; dizeler birbiri arkasına diziliverir. Çarski, bütün benliğiyle tatlı bir unutuşa gömüldü... Dünyanın bütün kaygıları, bütün tuhaflıkları gözünden silindi. Genç adam şiir yazıyordu.

Ansızın çalışma odasının kapısı gıcırdadı; yabancı bir baş uzandı. Çarski irkildi; kaşlarını çattı. Hiçbir zaman sofada oturmayan uşaklarına içinden lanetler savurarak kederli bir sesle:

— Kim o? diye seslendi.

Yabancı girdi.

Uzun boylu, zayıf, otuz yaşlarında bir adamdı bu. Esmer yüzünün anlamlı bir görünüşü vardı. Lüle lüle siyah saçlarla gölgelenen solgun, yüksek alnı, parlak, siyah gözleri, kartal burnu, çökük, kirli sarı yanaklarını çevreleyen gür sakalı, bu adamın Rus olmadığını gösteriyordu. Dikiş yerleri aşınmış siyah bir frak vardı üzerinde. Sonbahar adamakıllı ilerlemiş olduğu halde, yazlık bir pantolon giyinmişti. Sarımsı gömlek göğüslüğünün üzerindeki yıpranmış, siyah boyunbağında yalancı bir elmas iğne parlıyordu. Külüstür şapkası hem iyi, hem kötü günler görmüşe benziyordu. Ormanda karşınıza çıksa haydut sanabilirdiniz bu adamı. Sosyetede karşılaşsanız, siyasal amaçlı bir suikastçı; sofada görseniz, davul tozu ve minare gölgesi satan şarlatanlardan biri olduğunu düşünürdünüz.

Çarski Fransızca:

— Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Yabancı, yerlere kadar eğilerek:

— *Signor, lei voglia perdonarmi se...**, diye karşılık verdi.

Çarski onu oturtmadı, kendisi ayağa kalktı; İtalyanca konuşmaya başladı. Adam:

— Napolili bir sanatçıyım ben, dedi. Çeşitli nedenlerle yurdumu bırakmak zorunda kaldım; yeteneğime güvenerek Rusya'ya geldim.

Çarski, bu Napolilinin birkaç viyolonsel konseri vereceğini, bunun için ev ev dolaşarak bilet sattığını sandı. Bir yirmi beş rublelik vererek, onu bir an önce başından savmaya hazırlanıyordu ki, yabancı:

— *Signor,* diye ekledi. Meslektaşınıza dostça bir yardımda bulunacağınızı, devam ettiğiniz salonlara beni de tanıtacağınızı umarım.

Hiçbir söz Çarski'nin onuruna bundan daha fazla dokunamazdı. Kendisine meslektaş çıkan adama kibirli bir bakış fırlattı; öfkesini güçlükle tutarak:

— Kim olduğunuzu ve beni kim sandığınızı sorabilir miyim? dedi.

Napolili onu sıktığını anlamıştı.

— *Signor, ho creduto... ha sentito... la vostra Eccelenza mi pardonera...***, diye kekeledi.

Çarski yine sert bir sesle:

— Ne istiyorsunuz? diye sordu.

— Sizin parlak yeteneğiniz üzerine çok söz işittim. Buralı bayların, sizin gibi seçkin bir şairi kayırmak için ellerinden gelen her şeyi yapacaklarına inanarak kapınızı çalmaya cesaret ettim...

Çarski:

— Yanılıyorsunuz *Signor,* diyerek İtalyanın sözünü kesti.

* Sinyor... bağışlayın beni, lütfen, eğer... – r.y.n.

** Sinyor... düşünmüştüm ki... sanıyorum ki... ekselans özür dilerim... – r.y.n.

Şairlik unvanı yoktur bizde. Bizim şairlerimiz baylardan yardım dilenmezler; çünkü kendileri bay'dır. Eğer sanat koruyucularımız (şeytan götürsün onları) bunu bilmiyorlarsa, kendileri için daha da kötü. Bir bestecinin, *libretto** yazmak için sokaktan toplayacağı üstü başı yırtık papazlar yoktur bizde. Bizim şairlerimiz yardım dilenmek için yayan yapıldak kapı kapı dolaşmazlar. Ayrıca, şaka olsun diye benim büyük bir şair olduğumu söylemişlerdir size. Bir zamanlar başarısız birkaç taşlama yazdığım doğrudur. Fakat, Tanrıya şükürler olsun, sayın şairlerle hiçbir ortak yanım yok; olmasını da istemem.

Zavallı İtalyan bocaladı. Çevresine bakındı. Tablolar, mermer ve bronz yontular, gotik etajerlere yerleştirilmiş değerli oyuncaklar başını döndürdü. Başında püsküllü, ipek bir takke; sırtında Çin işi yaldızlı bir entari bulunan; kuşak diye beline bir Türk şalı dolamış bu *dandy'le*** boyunbağı aşınmış, frakı eskimiş, yoksul, göçebe bir sanatçı olarak kendisi arasında hiçbir ortak yan bulunmadığını anladı. Birbirini tutmaz birkaç söz mırıldanarak özür diledi; selam verip çıkmak istedi. Yabancının acıklı durumu Çarski'ye dokundu. Huysuzdu; fakat iyi yürekli bir insandı. Bu işi bir onur sorunu yaptığı için utanıyordu şimdi.

İtalyana:

— Nereye gidiyorsunuz? dedi. Durun... Hakkım olmayan bir unvanı reddetmek, şair olmadığımı belirtmek zorundayım. Şimdi sizin işlerinize gelelim. Size elimden gelen her yardımı yapmaya hazırım. Müzikçi misiniz?

İtalyan:

— Hayır, *Eccelenza!****, diye karşılık verdi. Yoksul bir emprovizatörüm ben.

Çarski, yaptığı kabalığa birdenbire pişman olarak:

— Emprovizatör ha! diye bağırdı. Niçin daha önce söylemediniz bunu?

* Bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitap. – r.y.n.
** Züppe. – r.y.n.
*** Ekselans. – r.y.n.

Yabancının elini içtenlikle sıktı:

Onun bu dostça tavrı İtalyanı canlandırmıştı. Birkaç sözcükle tasarılarını anlattı. Kılık kıyafetinden de anlaşıldığı gibi, paraya gereksinimi vardı. Rusya'da işlerini yoluna koyacağını umuyordu.

Bu sözleri ilgiyle dinleyen Çarski:

— Başarı kazanacağınızı umarım, diye karşılık verdi. Sosyete bir emprovizatör dinlemedi bugüne kadar. Merak edeceklerdir. Doğrusunu isterseniz bizim burada İtalyanca pek bilinmez; sizi anlayamayacaklardır. Fakat bu, o kadar önemli değil. Önemli olan, moda yaratmanızdır.

Emprovizatör düşünceli bir tavırla:

— Eğer İtalyanca bilen yoksa, beni dinlemeye kim gelir? dedi.

— Korkmayın, gelirler. Kimisi meraktan, kimisi ne türlü olursa olsun zaman geçirmek düşüncesiyle, kimisi de İtalyancadan anladığını göstermek için gelecektir. Tekrar ediyorum; önemli olan, moda yaratabilmenizdir. Ben bunu başaracağınıza inanıyorum.

Çarski emprovizatörün adresini aldı; dostça ayrıldılar.

Genç adam, hemen o gece İtalyanın işini kotarmaya girişti.

2

Ben çarım, ben köleyim, ben solucanım,
ben Tanrıyım.

Derjavin

Çarski ertesi gün karanlık, kirli bir otelin 35 numaralı odasını arıyordu. Kapıyı bulup çaldı. Dünkü İtalyan çıktı.

Çarski:

— Tam bir başarı! dedi. İşiniz oldu sayılır. Prenses ....., salonunu veriyor size. Dün akşam Petersburg'un yarısını bir araya getirebildiğim bir toplantıda sizden söz et-

tim. Biletleri, duyuruları hemen bastırın. Büyük bir zafer kazanmasanız bile, çok gelir sağlayacağınızdan kuşkum yok...

İtalyan, sevincini Güneylilere özgü, canlı hareketlerle belli ederek:

— En önemlisi de bu, diye bağırdı. Bana yardım edeceğinizi biliyordum. *Corpo di basso!** İkimiz de şairiz. Şairler, kim ne derse desin, iyi çocuklardır! Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Durun... Bir emprovizasyon dinlemek ister misiniz?

— Emprovizasyon mu dediniz?.. Dinleyiciler olmadan müzik çınlamadan, alkış sesleri işitmeden yapabilir misiniz bunu?

— Hiçbiri önemli değil! Beni anlayacak dinleyici kalabalığını nerede bulacağım? Siz şairsiniz; herkesten daha iyi anlarsınız benim şiirimi. Sizin sessiz takdiriniz, benim için alkış tufanlarından çok daha değerlidir... Bir yere oturun ve bir konu verin bana.

Çarski bir bavulun üzerine oturdu. (Daracık odadaki sandalyelerden biri kırıktı; ötekine de kâğıtlar, çamaşırlar yığılmıştı.) Emprovizatör, masanın üzerinden gitarını aldı; Çarski'nin karşısında durdu. Kemikli parmaklarını tellerde dolaştırıyor; verilecek konuyu bekliyordu.

Çarski:

— İşte size bir konu; dedi. *Şair, şarkılarını bestelerken tam bir özgürlüğe sahiptir. Kalabalık, ona yön gösteremez.*

İtalyanın gözleri parladı. Gitarını akort etti; başını gururla kaldırdı; içinde birdenbire yükselen ateşli dizeler, dudaklarından dökülmeye başladı. Çarski'nin belleğinde kalan bu dizeleri, bize sonradan bir dostumuz iletmişti:

Yürüyor şair, bakarak dünyaya
Fakat hiç kimseyi görmeden.
Yabancının biri şu sırada
Onun yolunu kesiyor birden...

* Allah kahretsin. – r.y.n.

"Söyle bakalım bay şair
Niçin böyle kederli ve yıkıksın?
Bu başıboş dolaşmak da nedir?
Sen ki yücelere çıkmıştın.

Bir sis perdesi kaplamış gözlerini
Yüreğinde anlamsız bir acı var
Durmadan kendine çekiyor seni
Birtakım yararsız konular.

Gökyüzüdür dehanın yeri
Ve gerçek bir şair her zaman
Oradan almalıdır eserini
Kaçınmalıdır yararsız konulardan."

— Peki öyleyse; uzaklarda
Bir gemi onu özlemle beklerken;
Rüzgâr katarak tozu dumana
Bir sel yatağında eser; neden?

Geçerek dağları, kuleleri
Cılız bir ağaca konan kartala
Sorsana bunun nedenini.
Ve niçin dilber Desdemona
Zenci bir köleye verdi kalbini?

Çünkü yasak tanımaz rüzgâr,
Zincir vurulmaz kartala, genç kız kalbine
Şair de öyledir işte
İçinden geldiği gibi yaşar.

Uçup gider kartal gibi,
Canı nereyi çektiyse.
Ve seçer esin perisini;
Desdemona nasıl seçtiyse...

İtalyan sustu... Çarski'ye bakarak:

— Nasıl budunuz? diye sordu.

Çarski o kadar heyecanlanmıştı ki, bir süre konuşamadı; sanatçının elini kavrayıp kuvvetle sıktı.

Emprovizatör bir kez daha:

— Ha? dedi, nasıl buldunuz?

Şair:

— Bu, şaşılacak bir şey! diye karşılık verdi. Yabancı bir düşünceyi yıllardır içinizde taşıyormuşçasına hemen benimseyip geliştirdiniz. Üstelik yorulmadan, duraklamadan, esin perisinin ayrılmaz yoldaşı olan tedirginliğe bir an bile düşmeden!.. Şayılacak şey!.. Şaşılacak şey!..

Emprovizatör:

— Her yetenek için bunlar söylenebilir, dedi. Bir parça Karrara mermerinde Jupiter'in gizlendiğini gören, sonra demir kalem ve çekiç yardımıyla onu açığa çıkaran yontucunun dehasına ne dersiniz? Şairin düşüncesi neden ölçülü, uyaklı belirir kafasında? Emprovizatörün gizini de kendisinden başka kimse anlayamaz. Niçin çabucak etkilenebiliyorum? Kendi ruhumla, yabancı bir düşünce arasında nasıl bir anda bağ kurabiliyorum? Bunları size anlatmamın hiçbir yararı olmaz. İyisi mi, vereceğim ilk gösteriden söz edelim şimdi... Hem pahalı kaçmaması, hem de zarar etmemem için bilet fiyatı ne kadar olmalı dersiniz? *La signora Catalani'nin** 25 ruble aldığını söylüyorlar. Fena fiyat değil...

Şiirin doruklarından birdenbire bakkal dükkânının raflarına düşmek Çarski'nin pek hoşuna gitmemişti, ama hayatın zorunluluklarını da anlamıyor değildi. İtalyanla birlikte para hesabı yapmaya koyuldu. Fakat İtalyan bu konuda öyle bir açgözlülük gösteriyor, dünya malına karşı tutkusunu öyle hırsla açığa vuruyordu ki, parlak emprovizasyonun uyandırdığı güzel duyguları büsbütün yitirmemek için, Çarski bir yolunu bulup hemen ayrıldı. Aklı başka yerlerde dolaşan İtalyan, bu değişikliğin farkında bile olmadı. Onu koridor boyunca, merdivenlere kadar geçirdi; orada yerlere kadar eğilerek sonsuz saygılarını bildirdi.

* Bayan Katalani. Ünlü İtalyan şarkıcısı (1779-1849). – ç.n.

3

Biletler 10 rubledir; saat 7'de başlar.

Bir afişten

Prenses .....'in salonu emprovizatörün buyruğuna verilmişti. Sahne kurulmuş, on iki sıra sandalye dizilmişti. Gösteri günü akşamın yedisinden sonra salon aydınlatıldı; kapıya da küçük bir masa konulup bilet satışı ve denetimi için uzun burunlu, yaşlı bir kadın oturtuldu. Kadının tüm parmakları yüzüklerle süslüydü. Başında gri bir şapka, şapkasında da ucu kırık tüyler vardı. Eşikte jandarmalar duruyordu. Dinleyiciler toplanmaya başladı. Çarski ilk gelenlerdendi.

Gösterinin başarısında onun da büyük payı olacaktı. İşlerin yolunda olup olmadığını öğrenmek için İtalyanla konuşmak istedi. Yandaki odalardan birinde sabırsızlıkla saatine bakarken buldu onu. Teatral bir biçimde giyinmişti. Baştan aşağı karalar içindeydi. Gömleğinin dantelalı yakasını kıvırmış; boynu, tuhaf beyazlığıyla açıkta kalmıştı. Bu beyazlıkla, sık, kara sakalı arasında göz alıcı bir zıtlık vardı. Lüle lüle saçları alnına, kaşlarının üstüne dökülüyordu. Çarski'nin hoşuna gitmedi bütün bunlar. Bir şairin sirk soytarısı gibi giyindiğini görmek canını sıkmıştı. Biraz konuştuktan sonra salona döndü. Kalabalık durmadan artıyordu.

Kısa bir süre sonra, bütün koltuklar göz kamaştırıcı bayanlarla dolmuştu. Erkekler sahne kıyısına, duvarların yanına, en arkadaki sandalyelere sıkışmışlardı. Müzikçiler sahnenin iki yanındaki yüksekçe yerlerine yerleşmişlerdi. Orta yerdeki bir masanın üzerinde porselen bir vazo duruyordu. Salonda yer kalmamıştı. Herkes sabırsızlıkla gösterinin başlamasını bekliyordu. Saat yedi buçukta müzikçilerde bir kıpırdanma görüldü. Sonra hep birden *Tancredi* uvertürünü çalmaya başladılar. Herkes iyice yerleşti; ses kesildi. Uvertürün son notaları çınlarken, emprovizatör, dört

bir yandan yükselen şiddetli alkış sesleri arasında sahnenin ucuna kadar yürüdü.

Çarski, emprovizatörün ilk anlarda nasıl bir izlenim uyandıracağını kaygıyla bekliyordu. Dinleyiciler, Çarski'nin tersine, sanatçının giyimini hiç de yadırgamadılar. İtalyan, bir sürü lambanın ve kandilin pırıl pırıl aydınlattığı sahnede dururken, şimdi Çarski de gülünç bir yan bulamıyordu onda. Alkışlar kesildi; mırıltılar dindi... Emprovizatör, bozuk bir Fransızcayla, sayın konukların birkaç konu saptamalarını, kâğıtlara yazıp kendisine vermelerini rica etti. Bu beklenilmedik çağrı üzerine herkes birbirinin yüzüne baktı; kimseden bir yanıt gelmedi. Çarski hemen sahnenin yakınında bir yerdeydi. İşin ucunun kendisine dokunacağını sezinleyerek kaygılandı. Emprovizatöre konuyu onun vermesi gerekecekti. Nitekim az sonra birkaç bayanın başı Çarski'ye çevrildi. Önce fısıltıyla, sonra seslerini gittikçe yükselterek ona seslenmeye başladılar. "Çarski" adını işitince emprovizatör de ayaklarının ucunda yükselerek, gözleriyle onu arayıp buldu; dostça gülümseyerek bir kurşunkalem ve bir kâğıt parçası uzattı. Bu komedide rol oynamak zorunda kalışı, Çarski'nin hoşuna gitmemişti ama yapacak bir şey yoktu. Kalemle kâğıdı İtalyanın elinden alıp bir şeyler karaladı. İtalyan, sahneden inerek masadaki vazoyu aldı; ona uzattı. Çarski de kâğıdı vazoya attı. Çarski'nin davranışı etkisini göstermekte gecikmedi. İki gazeteci, edebiyatçı olmak sıfatıyla, kendilerini birer konu yazmak zorunda hissettiler. Napoli elçiliği sekreteri ve kısa bir süre önce Avrupa gezisinden dönen, durmadan Floransa'yı sayıklayan genç bir delikanlı; birer konu yazarak bükülmüş kâğıtları vazoya attılar. En sonunda da çirkin bir kız, annesinin buyruğuyla, gözlerinde yaşlar tanelenerek İtalyanca birkaç satır karaladı; kulaklarına kadar kızararak kâğıdı götürüp emprovizatöre verdi. Bu sırada bayanlar, belli belirsiz gülümseyerek bakışlarıyla sessizce onu izlemişlerdi. Emprovizatör sahneye döndü; vazoyu masaya koydu, kâğıtları birbiri arkasına çıkararak yüksek sesle okudu:

Çençi ailesi.

(La famiglia dei Çençi.)
L'ultimo giorno di Pompeia.
Cleopatra e i suoi amanti.
La primavera veduta da una prigione.
Il trionfo di Tasso. *

Alçakgönüllü İtalyan:

— Saygıdeğer konuklar hangisinden başlamamı emrederler? diye sordu. Ben mi seçeyim, yoksa kura mı çekelim?

Kalabalıktan birisi:

— Kura çekelim!.. diye bağırdı.

Herkes:

— Kura! Kura! diye tekrarladı.

Emprovizatör, vazoyu eline alarak yine sahneden indi.

Zavallı İtalyan, yalvaran bakışlarla ilk sırayı taradı. Fakat burada oturan göz kamaştırıcı bayanlardan hiçbirinin kılı kıpırdamadı. Bizim Kuzeyli soğukkanlılığımıza alışık olmayan emprovizatörün çaresizlikten kıvrandığı görülüyordu. Ansızın bir köşeden beyaz eldivenli, küçük, şirin bir elceğizin uzandığını gördü... İtalyan canlandı; ikinci sıranın ucunda oturan güzeller güzeli genç dilbere yaklaştı. Dilber, hiçbir sıkılganlık belirtisi göstermeden kalktı; aristokratik elini büyük bir sadelikle vazoya sokarak bükülmüş kâğıtlardan birini çıkardı.

Emprovizatör:

— Açıp okumak lütfunda bulununuz, dedi.

Dilber kâğıdı açtı; yüksek sesle okudu:

— *Cleopatra e i suoi amanti.*

Bu sözler gür bir sesle söylenmemişti. Fakat salon kulak kesildiği için herkes işitti. Genç ve güzel bayanı, içten teşekkürlerini belirten bir eğilişle selamladıktan sonra, emprovizatör yine sahneye çıktı. Topluluğa dönerek:

* Çençi ailesi. Pompei'nin son günü, Kleopatra ve âşıkları, Zinaan penceresinden görülen bahar, Tasso'nun zaferi. – r.y.n.

— Efendim, dedi. Kura sonucunda emprovizasyon konusu olarak *Kleopatra ve âşıkları* çıktı. Bu konuyu seçen sayın konuğun bana bir açıklamada bulunmasını dileyeceğim: Burada hangi âşıklardan söz ediliyor acaba? *Perché la granda regina aveva molto...**

Bu söz üzerine birkaç bay, kahkahalarla güldü. Emprovizatör biraz bozuldu.

— Bu konuyu seçen kişinin hangi tarihsel dönemi amaçladığını bilmek isterdim, diye sözlerini sürdürdü. Eğer bana bir açıklamada bulunurlarsa, kendilerine minnettar kalacağım.

Kimse bir karşılık vermedi. Birkaç bayan, deminki çirkin kızı süzmeye başladı. Kötü durumda kalan zavallı genç kız o kadar utandı ki, kirpiklerinin ucunda gözyaşı damlaları birikti... Çarski bu kadarına dayanamazdı artık. Emprovizatöre döndü; İtalyanca:

— Konuyu ben seçtim, dedi. Aurelius Victor'un söylediklerini amaçlamıştım. Onun yazdığına göre; Kleopatra, âşıklarıyla antlaşma yapar; yaşattığı aşk gecelerini onlara hayatlarıyla ödetirmiş... Ama yine de onun bu şartını seve seve kabul eden hayranları eksik olmazmış... Bana öyle geliyor ki, biraz zorca bir konu bu... Bir başkasını seçemez misiniz?..

Fakat emprovizatör kendinden geçmeye başlamıştı bile... Müzikçilere başlamalarını işaret etti... Yüzü korkunç bir biçimde sararıyor; vücudu, hummaya tutulmuşçasına titriyordu. Gözleri tuhaf bir ateşle parlıyordu.

Siyah saçlarını eliyle yukarı kaldırdı; mendilini çıkararak yüksek alnında biriken ter damlalarını sildi... ve ansızın ileri doğru bir adım attı... Kollarını göğsünde kavuşturdu... Müzik sustu... Emprovizasyon başladı:

Saray pırıl pırıldı. Şarkıcılar
Coşmuştu flavta ve lir sesleriyle.
Süzerek baygın gözlerini melike

* Çünkü büyük melikenin birçok... – r.y.n.

Atıyordu şuh kahkahalar.
Gönüller tahta doğru sürükleniyordu
Fakat o birdenbire durdu;
Güzel başı derin bir düşünceyle
Düştü altın kadehin üzerine...

Sanki herkes uyukluyordu şimdi;
Koro da, konuklar da susmuştu.
O, yeniden kaldırıp gözlerini
Yüzü ışıldayarak konuştu:
— Aşkım mutluluk verecekse size
Satın alabilirsiniz bu mutluluğu...
Ama bir eşitlik olmalı, değil mi,
Aramızdaki alışverişte?
Ben aşkımı koyuyorum ortaya...
Söyleyin, onun bir gecesini
Var mı satın almak isteyen hayatıyla?

Sustu ve herkesi bir korku sardı;
Yürekler titredi şehvetle...
Melike, hor gören bakışlarını
Gezdirdi hayranlarının üzerinde...
O, dinlerken şaşkın mırıltıları,
Ansızın biri fırlayıp çıktı;
Arkasından iki kişi daha...
Gözleri çakmak çakmaktı,
Yürüdüler cesur adımlarla,
Melike onları karşıladı;
Ve satılmış oldu böylece
Üç hayat karşılığında üç gece.
Taş kesilmiş konukların karşısında
Çekiyor kuraları birer birer.
Uğursuz bir tastan, kâhinler.

Birinci: Flavius, yiğit bir asker;
Yıllarca dövüşmüştü Roma ordusunda.
Bir kadının hakaretini

Yediremezdi onuruna;
Ve şehvetin meydan okuyuşuna
Savaşa girer gibi karşılık vermişti...
İkinci Kriton, genç bilge;
Doğmuştur Epikür ormanlarında;
Harit'lerin, Afrodit'in, Amur'un
Hayranı ve şairiydi...
Sonuncu, ilkbahar çiçekleri gibi
Taptaze bir delikanlı;
Yeni terliyordu bıyıkları.
Ünsüzdü, adı tarihe geçmedi.
Gençliğin sınırsız tutkuları
Kaynıyordu atılgan yüreğinde...
Melike, hüzünlü bakışlarını
Durdurdu onun üzerinde.

— Ant içerim, ey zevklerin anası,
Bütün benliğimi vereceğim sana...
Uysal bir cariye gibi gireceğim,
Sonsuz okşayışların yatağına...
Kulak ver, ey yüce Afrodit,
Ey Hades'in müthiş Tanrıları,
Yeraltı hükümdarları, kulak verin bana:
Ant içerim ki, sabaha kadar
Tutkuyla karşılık vereceğim
Sahiplerimin arzularına;
Şehvetin bütün sırlarını
Onlara bir bir öğreteceğim...
Ama Aurora, ölümsüz şafak
Saçınca erguvan ışıklarını,
Ant içerim ki, bu mutlu başlar
Birer birer yuvarlanacak...

1835

1830 YILININ ÜRÜNÜ OLAN **BYELKİN'İN ÖYKÜLERİ**, YALIN BİR ÜSLUPLA YAZILMIŞ, GERÇEKÇİ, ÖZLÜ SANAT ÜRÜNLERİDİR. BU ÖYKÜLERDE PUŞKİN, HALK İNSANLARINI BÜYÜK BİR YALINLIK, GERÇEKÇİLİK VE USTALIKLA ÇİZMİŞTİR. "MENZİL BEKÇİSİ" ÖYKÜSÜNDE BEKÇİ KIZI, "TABUTÇU"DA TABUT YAPIMCISI VE KIZLARI, "KÖYLÜ GENÇ BAYAN"DA HİZMETÇİ KIZLAR, UŞAKLAR, SEVECEN BİR ALAYCILIK VE DUYGUYLA ÇİZİLMİŞ BÜTÜN BU TİPLER, GERÇEKÇİ RUS YAZININA ÖRNEK OLUŞTURMUŞLAR; DOSTOYEVSKİ, NEKRASOV, TOLSTOY, ÇEHOV V.B. DAHA SONRAKİ DÖNEMLERİN BİRÇOK BÜYÜK YAZARI İÇİN TÜKENMEZ ESİN KAYNAKLARI OLMUŞLARDIR. BÜTÜN BU ÖYKÜLER İNCE BİR ALAY, ZEKÂ, YALIN VE ŞEN BİR İNSAN SEVGİSİYLE ÖRÜLÜDÜR.

1833'TE KALEME ALDIĞI MAÇA KIZI'NDA, HEDEF BU KEZ PETERSBURG SOSYETESİDİR. MAÇA KIZI'NIN BİR FANTEZİ, TRAJİKOMİK BİR ÖYKÜ OLARAK GÖRMEK OLASI. ŞÖYLE NİTELİYOR DOSTOYEVSKİ, MAÇA KIZI'NIN KAHRAMANINI: "...MUAZZAM BİR KİŞİLİK, PETERSBURG DÖNEMİNİN (PUŞKİN'İN PETERSBURG DÖNEMİ ÜRÜNLERİNİN -A.B.) ALIŞILMADIK BİR TİPİ... ONDA BİR NAPOLYON PROFİLİ VE BİR İBLİS RUHU VAR..." MISIR GECELERİ YİNE YÜKSEK SOSYETE ÇEVRELERİNE YÖNELİK ACI BİR ALAYDIR. MODERN BİR ANLATIM VE KURGU ÖZELLİKLERİ TAŞIYAN ÖYKÜSÜNDE PUŞKİN, DÖNEMİN RESMİ YAZIN ÇEVRELERİNE VE BASKICI YÖNTEMİNE KARŞI, SANATIN ÖZGÜRLÜĞÜ KONUSUNDA DÜŞÜNCESİNİ USTACA YANSITMAKTADIR.

ALEKSANDR PUŞKİN (1799-1837), HER ŞEYDEN ÖNCE OZANDIR. ONA ASIL ÜN KAZANDIRAN YAPITLARI, RUS VE DÜNYA EDEBİYATINA BIRAKTIĞI ÖLÜMSÜZ ŞİİR MİRASIDIR. AMA ÖYKÜ VE ROMANLARIYLA DA DÜNYA ÖLÇÜSÜNDE ÜNLÜ VE ÖNEMLİDİR. BU ALANDAKİ ÇALIŞMALARINA YAŞAMININ OLGUNLUK DÖNEMİNDE BAŞLAMASI ONLARA AYRI BİR DEĞER KAZANDIRMAKTADIR.

PUŞKİN, BATI KÜLTÜRÜ VE ÖZGÜRLÜKÇÜ DÜŞÜNCEYLE RUS HALK DUYARLIĞINI KAYNAŞTIRDIĞI YAPITLARINDA RUS YAZIN DİLİNİ ARINDIRMIŞ VE ZENGİNLEŞTİRMİŞ, BU DİLE ÇAĞDAŞ VE ULUSAL BİR YAPI KAZANDIRMIŞTIR. RUS TOPLUMUNUN HALKSAL ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN TİPLER YARATMAKLA RUS EDEBİYATINDA ULUSAL VE GERÇEKÇİ ÇIĞIRIN ÖNCÜSÜ OLMUŞTUR. PUŞKİN SONRASI 19. YÜZYIL RUS EDEBİYATININ BÜTÜN BÜYÜK YAZARLARI ONUN YAPITLARIYLA BESLENEREK YETİŞMİŞLERDİR.

BAŞLICA YAPITLARI: BÜYÜK PETRO'NUN ARABI (1828: ROMAN), **DUBROVSKİ** (1832-33: ROMAN), **YÜZBAŞININ KIZI** (1836: ROMAN), **BYELKİN'İN ÖYKÜLERİ** (1830: ÖYKÜ), **MAÇA KIZI** (1833: ÖYKÜ), **MISIR GECELERİ** (1835: ÖYKÜ), **GORYUHİNO KÖYÜ TARİHİ** (1830: ANLATI), **KIRCALİ** (1834: ÖYKÜ), **ROSLAVLEV** (1831: ANLATI), **MEKTUPLARLA ROMAN** (1830: ANLATI).

KDV DAHİL FİYATI: 4.500.000.- TL.

OTM: 11016901
ISBN: 975-458-300-5

9 789754 583007